

## **Livsmestringsbegrepet møter barnehagefeltet**

En analyse inspirert av institusjonell etnografi for å belyse livsmestringsbegrepet

Bente Triseth

**VEILEDER**

Soern F. Menning

**Universitetet i Agder, 2022**

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for pedagogikk

Master

## Forord

Å kombinere jobb og familieliv med å skrive masteroppgave var en utfordring. Det ble ikke mindre utfordrende med covid-19 herjende i barnehager og samfunnet generelt med tanke på å få tak i informanter. Jeg ønsker å rette en stor takk til alle som har stilt opp til intervjuer og ellers gjort denne oppgaven mulig.

Jeg vil takke velvillige ansatte ved Universitetet i Agder for all hjelp. En spesiell takk rettes til min veileder Soern F. Menning for å ha delt av sin kunnskap og brukt mye av sin tid for at jeg skulle få dette til. Du var akkurat passe streng og motiverte meg da jeg sto fast. I innspurten fikk jeg også kommentarer og hjelp av Inger Marie Dalehefte som gjorde det mulig å ferdigstille denne oppgaven innen fristen. Tusen takk – begge to!

Takk til Solveig B. Sund. Du har hjulpet meg til å bli bedre i kritisk tenkning og finne faglitteratur og nyere forskning. Du har motivert meg gjennom hele prosessen og hørt på klaging og latter om hverandre. Du har lest gjennom oppgaven nesten litt for ofte og jeg er takknemlig for dine spørsmål og refleksjoner hele veien. Du har vært en trygghet, ikke bare i denne oppgaven, men gjennom hele masterstudiet.

Takk til min storesøster Kristin. Jeg er evig takknemlig for flisespikkerier og gjennomlesning opptil flere ganger. Det har vært humor, komma-kommentarer, og setninger på bærtur ved mer enn en anledning. Jeg er også takknemlig for all moralsk støtte underveis fra min kjære mamma, inkludert akademiske samtaler og oppgavebygging generelt.

Den største takken rettes til min elskede Kim, min klippe og støtte og den som har gjort dette mulig. Du har tatt deg av alt som skal gjøres med både baby, barn og hjem – uten deg hadde faktisk ikke dette gått i det hele tatt. Du er fantastisk og du har gitt meg alt, også på de tøffeste dagene.

Dette var et prosjekt jeg tvilte på skulle nå hele veien. Nå kjenner jeg på at jeg har gjort en hederlig innsats og er takknemlig for alle som bidro til at jeg skulle få oppfylle drømmen min om å skrive en masteroppgave og fylle på min egen kunnskapsbank. Jeg har lært veldig mye i denne prosessen, både teoretisk og mellommenneskelig.

## Sammendrag

Livsmestring er et politisk dagsaktuelt tema innenfor skolesektoren og barnehagefeltet i Norge. De senere årene er det blitt forsket og skrevet artikler, bøker og dokumenter om hva dette begrepet innebærer, men hva er egentlig livsmestring for barn i barnehagealder? Hvor kommer livsmestringsbegrepet fra? Hvordan jobber barnehagelærere i Kristiansand med utgangspunkt i dette begrepet? Dette ønsker jeg å finne ut mer om. I denne oppgaven skal jeg sette livsmestringsbegrepet under lupen og se det i perspektiv fra internasjonalt til nasjonalt nivå, for så å ta det videre til kommunalt og lokalt nivå. Jeg skal vise til hvilken forskning som er lagt til grunn for at politikerne i Norge skal ta stilling til dette begrepet, samt hvilke politiske føringer i Norge som har satt livsmestring på den politiske dagsordenen i 2022. For å finne svar på dette skal jeg se på eksisterende stortingsmeldinger og andre styringsdokumenter fra regjeringen, samt Rammeplan for barnehagen. Jeg vil undersøke hvordan livsmestringsbegrepet kommer til uttrykk i disse planene og i relevant faglitteratur og et par sentrale teorier.

Dette er en institusjonell etnografisk studie. Den kombineres av et fokusgruppeintervju og dokumentanalyser for å få en dypere forståelse av begrepet livsmestring og hva det innebærer for den pedagogiske praksisen til barnehagelærere i Kristiansand kommune.

## English summary

In Norwegian the topic “livsmestring”, can loosely be translated to life skills or life mastery. It is a topical political issue in Norway, that in the last few years has entered schools and kindergartens as something that should be on the list of subjects. The primary objective with this study is to understand this topic in the practical work for kindergarten teachers in the Kristiansand municipality. I have been studying international and national definitions, gone through research papers and political documents to discover the origins and contents of this topic. This is an institutional ethnographic study. It is combined with a focus group interview and document analysis of a selection of political guidelines. I have interviewed kindergarten teachers in Kristiansand municipality with the aim of gaining their understanding of the concept, as well as their experiences related to this concept. I have linked their experiences to the documents that are presented and anchored everything theoretically. I rely on a selection of books, articles and research published in recent years that deal with life skills in kindergarten and use these in critical discussion towards the end of the thesis.

## Innholdsfortegnelse

<b>Forord</b> .....	1
<b>Sammendrag</b> .....	2
<b>English summary</b> .....	2
<b>1 Innledning</b> .....	5
1.1 Studiens formål, problemstilling og forskningsspørsmål.....	6
1.2 Avgrensninger.....	7
1.3 Data og analysemetoder.....	8
1.4 Strukturen i oppgaven.....	8
<b>2 Tidligere forskning og styringsdokumenter</b> .....	10
2.1 Institusjonell etnografi.....	10
2.2 Talesjangre.....	12
2.3 Tilknytningsteori.....	13
2.4 Faglitteratur om livsmestring.....	14
2.4.1 Psykisk helse.....	14
2.4.2 Fysisk helse.....	16
2.5 Generelle utviklinger i barnehagefeltet.....	17
2.5.1 OECD.....	17
2.5.2 Innflytelsen av New Public Management.....	19
2.5.3 Nasjonale politiske føringer i lys av stortingsmeldinger.....	22
2.5.4 Barnehagelæreren som profesjonsutøver.....	25
2.6 Oppsummering.....	26
<b>3 Metode</b> .....	27
3.1 Vitenskapsteoretisk plassering.....	27
3.2 Kvalitativ forskningsmetode.....	28
3.3 Hermeneutikk.....	28
3.4 Datainnsamling.....	29
3.4.1 Utvalg.....	29
3.4.2 Fokusgruppeintervju.....	30
3.4.3 Intervjuguide.....	32
3.4.4 Transkribering.....	32
3.5 Analysemetoder.....	33
3.5.1 Analyse av fokusgruppeintervju.....	34
3.5.2 Dokumentanalyse.....	35
3.6 Kvalitetssikring.....	36
3.7 Forskningsetikk og personvern.....	37
3.8 Forskerens rolle.....	38

<b>4</b>	<b>Funn om livsmestring i lys av institusjonell etnografi</b>	39
4.1	Institusjonell etnografi	39
4.2	Dokumentanalyser	40
4.2.1	Lov om barnehager	40
4.2.2	Mestre hele livet. Regjeringens strategi for god psykisk helse (2017–2022)	41
4.2.3	Kvalitetsmelding for oppvekst 2020 for Kristiansand kommune	42
4.2.4	Trygt og godt barnehagemiljø i Kristiansand	43
4.2.5	Språkstandard	44
4.2.6	Årsplaner fra barnehager i Kristiansand kommune 2021/2022	45
4.2.7	Kompetanseprogram og kartleggingsverktøy	47
4.3	Fokusgruppeintervju	49
4.3.1	Tekstanalyse	50
4.4	Oppsummering av funn	57
<b>5</b>	<b>Diskusjon</b>	59
5.1	Tilknytningsteori	59
5.2	Psykisk og fysisk helse	60
5.3	Kartleggingsverktøy og kompetanseheving	63
5.4	NPM og markedsdiskursen	64
5.5	Barnehagelærerrollen	66
5.6	Oppsummering	68
<b>6</b>	<b>Avslutning</b>	70
6.1	Livsmestringsbegrepet – er vi blitt klokere?	70
6.2	Studiens overføringsverdi	71
6.3	Styrker og svakheter	72
6.4	Videre forskning	73
<b>7</b>	<b>Litteraturliste</b>	74
<b>8</b>	<b>Vedlegg</b>	78
8.1	Informasjonsskriv til informanter ved fokusgruppeintervju	78
8.2	Intervjuguide	82
8.3	Godkjenning fra NSD	83

## 1 Innledning

Livsmestring. Når tenkte du sist gjennom hva det egentlig betyr? Det er et fint ord. Et stort ord. Hva er egentlig livsmestring sett med barnehagelærerbriller?

Det jeg tenker på når jeg hører begrepet som voksen privatperson, er at jeg skal mestre livet mitt. Det handler om de sosiale konstruksjonene rundt meg og mitt liv som har ført til hva jeg tenker i dag. Jeg tenker at det å mestre livet er å være en produktiv samfunnsborger, ha en jobb jeg trives med, bidra til velferdsstaten, ha et godt forhold til en mann jeg er glad i og ha egne barn. Det er livsmestring for meg. Men hva er livsmestring for et barn i barnehagen? Og hva er livsmestring for barnehagelæreren som skal ha dette begrepet med seg i den pedagogiske praksisen sin? Det har jeg lurt på en stund.

Barnehagen er et fantastisk sted å være for de fleste barn og voksne. Det er et sted barn skal leke, lære og være sammen med andre barn. Barn skal utvikle seg psykisk og fysisk sammen med andre og bli veiledet på veien av kompetente voksne. Og nå er barnehagefeltet på den politiske dagsorden, på godt og vondt. Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet har skole og barnehage på agendaen. Det betyr at det foregår mye forskning på dette feltet og med ny kunnskap kommer nye føringer og nye begreper. I denne sammenhengen er det ett relativt nytt begrep som jeg har bitt meg merke i; livsmestring. Hva er egentlig livsmestring sett med barnehagelærerbriller? I Rammeplan for barnehagen (2017), heretter kalt rammeplanen, står det et kort kapittel om livsmestring og helse. Det er kun i overskriften at ordet livsmestring står som et eget ord ellers er ikke begrepet livsmestring brukt i det hele tatt. Det står eksempelvis «livsglede» og «mestring» uttalt i teksten, men livsmestring som sammensatt ord kommer ikke igjen. Det er mange kriterier i dette kapittelet i rammeplanen for hva livsmestring og helse innebærer, blant annet snakkes det om krenkelser fysisk og psykisk. Det snakkes også om omsorgssvikt av ulik grad. Rammeplanen nevner i tillegg hvordan barn skal lære om andres og egne følelser, bygge vennskap og sosial kompetanse (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 11). Alt dette blir beskrevet under overskriften «livsmestring og helse», men det er ingen tydelig definisjon til stede på hva livsmestring konkret går ut på, eller hvordan det skal arbeides med i en barnehagehverdag. Dette kan tolkes av hver enkelt ansatt, og kanskje det er intensjonen at det skal tolkes? Jeg mener derfor at det er viktig å finne ut mer om hva dette begrepet inneholder og hvordan dette begrepet tolkes og forstås av yrkesaktive barnehagelærere i barnehagen i dag.

## 1.1 Studiens formål, problemstilling og forskningsspørsmål

Livsmestring gir få treff når jeg søker etter begrepet på plattformer for barnehageforskning. På hjemmesiden til Skandinavisk forskning på barnehageområdet (<https://www.nb-ecec.org/>) får jeg opp 0 treff når jeg søker etter livsmestring. På hjemmesiden til barnehageforum (<https://www.barnehageforum.no/sok.asp>) kommer det opp 21 treff, men ingen av artiklene handler om det samme. Her er det altså 21 artikler med ulike temaer og definisjoner på hva livsmestring er. Bruker jeg Google Scholar for å søke etter livsmestring i barnehagen kommer det opp over 1200 treff hvorav mange omhandler skolen mer enn barnehagen og hovedsakelig bare ulike temaer og definisjoner igjen.

Søker jeg på life skills, en tilnærmet lik oversettelse av livsmestring til engelsk, kommer det hovedsakelig opp nettsider som har til hensikt å veilede i den enkelte familien. Foreldrene kan kjøpe et program eller få gratis tekstinformasjon fra en leverandør om hvordan de best mulig kan hjelpe sitt eget barn med sosiale ferdigheter, selvstendighet, personlig hygiene og hvordan de kan bidra med husarbeid tilpasset barnets alder.

Det er mange treff på life skills, men få som omhandler skolen, og jeg fant ingen som handlet konkret om de ansatte som jobber med barn i barnehagealder. Det var mye mer informasjon om hva en forelder burde lære barnet sitt av life skills *før* det begynner i barnehagen eller skolen for å være så forberedt som mulig. En mulig tolkning av life skills er at det handler om ulike ferdigheter man skal beherske. Oversatt til norsk sammenheng passer det godt sammen med livsmestring som et overbegrep for det samme. Dette forteller meg at dette er like dagsaktuelt politisk i engelsktalende land som det er i Norge i dag, men det er store ulikheter i om det er privatpersoner eller det offentlige som skal utføre arbeidet. Det ser ut til at det ikke er like sterke føringer fra regjeringen i engelsktalende land for hva som skal jobbes med i institusjonene på dette området som vi har. Jeg ser også at det ikke er samsvar mellom den politiske idéen i Norge og intensjonen om begrepet livsmestring som skal inn i barnehagen, ei heller en konkret definisjon og hensiktsmessig implementering om hva det er, og skal være, på profesjonsutøvernes nivå. Samtidig vet vi at begrepet livsmestring er på den politiske agendaen når det kommer til mange andre arenaer.

Spesielt i forbindelse med psykisk helse hos ungdom og voksne, samt for unge i skolen, er det kommet mye forskning og faglitteratur. I det følgende skal jeg se litt nærmere på hva dette handler om og hvordan dette påvirker barnehagesektoren. Dette er et ledd i å nå mitt formål med studien som er å finne ut hva begrepet livsmestring innebærer, hvordan barnehagelærere i Kristiansand kommune forstår begrepet livsmestring og hvordan de jobber med livsmestring

i sitt daglige pedagogiske arbeid. Jeg vil synliggjøre at det trengs mer forskning på hva livsmestringsbegrepet inneholder for den daglige pedagogiske praksisen i barnehagen.

Min problemstilling er derfor:

«Hva inneholder begrepet livsmestring innenfor barnehagefeltet sett ut fra politiske føringer, og hvordan jobber barnehagelærere i Kristiansand kommune med livsmestring i sitt pedagogiske arbeid med barn?»

For å finne svar på problemstillingen har jeg formulert følgende forskningsspørsmål:

1. Hvor kommer begrepet livsmestring fra og hvorfor er livsmestring dagsaktuelt i 2022?
2. Hvordan forstår barnehagelærere i Kristiansand livsmestringsbegrepet?
3. Hvordan vektlegges fysisk og psykisk helse hos barn av barnehagelærerne selv?
4. Hvordan vektlegges fysisk og psykisk helse hos barn i lover og forskrifter?

Forskningsspørsmål 1 belyses i kapittel 2 der relevante teorier, faglitteratur og stortingsmeldinger bidrar til å se begrepet i historisk sammenheng. Fokusgruppeintervjuet belyser problemstillingen ved hjelp av forskningsspørsmål 2 og 3. Det siste forskningsspørsmålet skal belyse problemstillingen ved hjelp av dokumentanalyser og styringsdokumenter.

## 1.2 Avgrensninger

Grunnet omfanget for en masteroppgave er jeg nødt til å avgrense innholdet. Livsmestring som begrep defineres i rammeplanen til å omhandle mange ulike aspekter ved et menneskes psykiske og/eller fysiske helse, og det er disse jeg tar utgangspunkt i for å kunne svare på problemstillingen min. I tillegg tar jeg for meg hva som er kommet frem gjennom intervjuene av barnehagelærerne. Disse resultatene knytter jeg til livsmestringsbegrepet slik jeg forstår det gjennom dokumentanalyse av styringsdokumenter som gjelder barnehager i Kristiansand kommune. Faglitteratur jeg har funnet som omhandler livsmestringsbegrepet i forbindelse med politiske føringer kommer også frem. Jeg har altså i det teoretiske kapittelet snevret inn det historiske perspektivet for livsmestringsbegrepet fra internasjonale politiske føringer til nasjonale politiske føringer. Videre har jeg snevret det inn til å omhandle kommunalt nivå og videre til lokalt nivå hos den enkelte barnehagelærer. Jeg tar for meg tilknytningsteori og teori om talesjangre, og ser disse teoriene i sammenheng med barnehagelærernes refleksjoner i



fokusgruppeintervjuet. Jeg har hovedsakelig basert teorien og faglitteraturen på norske kilder ut fra oppgavens tema og relevans, men der det har vært mulig har jeg brukt originaltekster og/eller engelske oversettelser. I drøftingen knytter jeg disse sammen og diskuterer hvordan den enkelte barnehagelærers forståelse av begrepet og de kommunale føringene henger sammen. I denne oppgaven bruker jeg både betegnelsen pedagogisk leder og barnehagelærer. Barnehagelærere kan ansettes med eller uten personal- og lederansvar og ut fra dette har de stillingstittelen pedagogisk leder (med lederansvar) eller barnehagelærer (uten lederansvar). Informantene mine er alle utdannet som barnehagelærere og arbeider som pedagogiske ledere. Denne masteroppgaven er gjennomført som en fortolkende kvalitativ innholdsanalyse.

### 1.3 Data og analysemetoder

Denne studien bygger på empiri jeg har hentet inn gjennom dokumentanalyser og fokusgruppeintervju av barnehagelærere i Kristiansand kommune. Jeg har gjennomført dokumentanalyse av styringsdokumenter som er gjeldende for kommunen, både de som kommunen selv har utarbeidet etter statlige føringar, samt nasjonale lover og retningslinjer. Jeg har også gjennomført et fokusgruppeintervju med barnehagelærere som jobber i barnehager i Kristiansand kommune. De har bidratt med å fortelle hvordan de forstår livsmestringsbegrepet og jobber med det i den pedagogiske praksisen i barnehagene i dag. For å analysere empirien jeg har fått inn har jeg gjennomført tematisk analyse av fokusgruppeintervjuet og styringsdokumentene. Jeg anvender utforskningsmetodologien institusjonell etnografi som en rød tråd gjennom hele oppgaven.

### 1.4 Strukturen i oppgaven

Denne masteroppgaven består av til sammen seks kapitler, i tillegg kommer litteraturliste og vedlegg, som også har fått kapittelbetegnelse.

Det første kapitlet bruker jeg for å beskrive bakgrunnen for hvorfor jeg har valgt den problemstillingen og forskningsspørsmålene jeg har gjort. Jeg redegjør kort for hvilke metoder jeg har anvendt, og min inspirasjon til oppbygning av oppgaven som grunner i institusjonell etnografi.

Det andre kapitlet vil gi et kort innblikk i viktige temaer som er relevante for analysen senere i oppgaven. Her tar jeg for meg to relevante teorier, faglitteratur og rammeverket rundt

livsmestringsbegrepet. Jeg vil komme inn på politiske føringer og styringsdiskurser som påvirker og ligger til grunn for hva tanken bak livsmestringsbegrepet innen barnehagefeltet er per i dag. Jeg vil dele opp livsmestringsbegrepet i to mer håndterbare størrelser, fysisk helse og psykisk helse, samt redegjøre for hva de inneholder. Jeg vil også redegjøre for institusjonell etnografi som en utforskningsmetodologi.

Det tredje kapittelet vil inneholde oppgavens vitenskapsteoretiske forståelse, samt at jeg vil belyse forskningsprosessen. Jeg skal redegjøre for hvilke metodeverktøy jeg har anvendt for å innhente data, samt hvilke analysemetoder som har blitt brukt. Dette er relevant da jeg benytter meg av flere tilnærminger for å få inn empiri. Institusjonell etnografi hjelper meg i arbeidet med å se ulike datainnsamlingsmetoder i sammenheng og hvordan de påvirker hverandre.

Fjerde kapittel inneholder dokumentanalyser av nasjonale og lokale styringsdokumenter. Jeg har valgt de som er relevante for hvilke føringer som foreligger for hvordan barnehagelærere i Kristiansand kommune arbeider med livsmestring i barnehagen. Her presenterer jeg også den tematiske analysen av fokusgruppeintervjuet jeg har gjennomført med erfarne barnehagelærere. Her vil jeg trekke frem sentrale funn om hvordan barnehagelærere i Kristiansand kommune forstår og arbeider pedagogisk med livsmestringsbegrepet og knytte dette sammen med dokumentene.

Kapittel fem inneholder drøfting og diskusjon av funnene jeg har gjort og hva dette kan ha å si for barnehagelærernes pedagogiske praksis.

I kapittel seks vil jeg oppsummere hovedfunn i oppgaven og svare på problemstillingen. Jeg vil se på hva denne forskningen kan bidra med, hvilken overføringsverdi den har, samt reflektere over hva det kunne vært relevant å forske videre på.

## 2 Tidligere forskning og styringsdokumenter

I dette kapittelet vil jeg vise til internasjonale og nasjonale føringer i barnehagefeltet og hva som ligger til grunn for livsmestringsbegrepet slik vi kjenner det i skolen og barnehagen i dag. Jeg vil nevne diskursen New Public Management som påvirker politikken i Norge i dag. Videre vil jeg belyse livsmestringsbegrepet ved hjelp av relevant litteratur om psykisk og fysisk helse hos barn i barnehagealder. Dette er viktig for å forstå analysen av fokusgruppeintervjuet og forståelsen av barnehagelærernes teoretiske kunnskap, samt hvor kunnskapen deres kommer fra. Jeg vil også presentere tilknytningsteorien som stammer fra den britiske psykoanalytikeren og barnepsykiateren John Bowlby, samt den russiske litteraturforskeren og kulturfilosofen Mikhail Bakhtins teori om talesjangre. Først vil jeg beskrive min metodologi som vil prege hele oppgaven.

### 2.1 Institusjonell etnografi

I denne masteroppgaven bruker jeg institusjonell etnografi i arbeidet med å innhente og forstå empiri. Jeg er ute etter hvordan barnehagelærere forstår og bruker et begrep som er relativt nytt i barnehagefeltet, samtidig som det allerede er etablert og vedtatt. Når formålet er å produsere kunnskap som kan brukes til noe, og at dette er en fremgangsmåte for å oppdage, så mener jeg at denne metodologien er hensiktsmessig. Ved å forstå denne måten å arbeide på, kunne jeg bruke det barnehagelærerne tenkte og gjorde som utgangspunkt for det videre arbeidet. Formålet er å få ny kunnskap fra mennesker i feltet man forsker på, deretter må forskeren sjekke empirien opp mot tidligere kunnskap. I institusjonell etnografi er det ikke yrket eller arbeidsplassen i seg selv som er interessant for forskeren, men yrkesutøverens egen forståelse av sin praksis på arbeidsplassen er spennende. Jeg har derfor arbeidet induktivt med barnehagelærernes forståelse som grunnlag for så å forsøke å forstå deres viten gjennom dokumentanalyser og tidligere forskning, sett i sammenheng med fagforankret teori og politiske føringer.

Ifølge Marie Campbell og Frances Gregor (2004) lar institusjonell etnografi forskeren utforske den faktiske verden der ting skjer, der hvor mennesker lever, jobber, elsker, ler og gråter. Det er en annen måte å forske på enn å putte mennesker og hendelser i teoretiske kategorier for å lande på en forklaring. Her er det å se hva som faktisk skjer med menneskene i det daglige livet de lever som er interessant for forskeren. I tillegg sier de at hvem du er som

forsker spiller en sentral rolle i arbeidet ditt. Din forståelse av virkeligheten, din arbeidserfaring, din utdanning osv. vil påvirke deg (Campbell & Gregor, 2004, s. 17).

Karin Widerberg (2015) skriver at institusjonell etnografi er en utforskningsmetodologi som gir oppriktig og generaliserbar kunnskap, i tillegg til at det er en fremgangsmåte for å oppdage (Widerberg, 2015, s.14). Hensikten er å produsere kunnskap som kan brukes til noe. Det skal ikke handle om mennesker, men viten produseres gjennom å forske på mennesker for å få ny kunnskap mennesker kan bruke til noe (Widerberg, 2015, s. 18).

Dorothy Smith (2015) er en kanadisk sosiolog, og det er hun som har utviklet institusjonell etnografi. Hun beskriver dette som en utforskningsmetodologi fordi kunnskapen man oppdager ikke er forhåndsbestemt av et rammeverk som definerer hvordan data skal tolkes, men at utforskning og oppdagelse står sentralt i prosjektet. Man klarer ikke å unngå forhåndskunnskaper, og noe farging av egne tanker vil forekomme i datainnsamlingen, men forskeren tar del i forskningen og sjekker dataen som kommer frem med tidligere kunnskap forskeren har tilegnet seg (Smith, 2005, s. 50). Innenfor denne metodologien er ontologien (menneskesynet) basert på en forståelse av mennesket som et grunnleggende sosialt vesen. Vi er sosiale subjekter helt fra fødselen med medfødte evner til å samhandle med omverdenen (Widerberg, 2015, s. 15). Hvilket syn man har på mennesker påvirker hvordan man forstår kunnskapen man innhenter, samt hvilke instrumenter man anvender for å hente den inn. Ved bruk av institusjonell etnografi må man være bevisst på at menneskene man forsker på forblir subjektene og kunnskapsholderne om det som blir forsket på og det som kommer frem gjennom studien (Smith, 2015, s. 52).

Diskursen i institusjonell etnografi har Smith basert på diskursbegrepet til Foucault. Hun er enig med Foucault innledningsvis. Begge betrakter styring og makt som noe som skjer overalt til enhver tid i alle former for sosial samhandling. Styring påvirker hvordan mennesker handler. Både Smith og Foucault mener mennesker er en del av styringsrelasjonene og at mennesker kan påvirke og skape styring. Men her stopper likhetene. Smith tar utgangspunkt i det enkelte subjektet, istedenfor de bakenforliggende forholdene som Foucault gjorde. Hun videreutvikler diskursbegrepet ved hjelp av Mikhail Bakhtins teori om talesjangre (Widerberg, 2015, s. 37).

Slik Smith ser det, er altså diskurser knyttet til individet i den forstand at mennesker som leser en tekst automatisk tar del i diskursen. I det de leser teksten, forholder de seg til den. Foucault var mest opptatt av hvordan makt gjennom tekst kan virke disiplinerende på subjektet som

igjen skaper selvdisiplinerende individer. Slik Foucault beskriver det er altså individet et produkt av diskursen. Smith ser heller på individet som en deltaker i diskurser ved å inneha kunnskap. Dette betyr at i Smiths forståelse av en diskurs er ikke individet et produkt, men individet får en posisjon, en rolle, i lys av diskursen. Mennesker er sosiale og aktive deltakere i diskurser. Når diskursen er tekstlig mediert forsvinner menneskenes deltakelse ut av syne, men ved å lese tekstene, og konversere om dem, kommer de tekstbaserte diskursene i virke igjen. Dette kjennetegner diskursen i institusjonell etnografi – mennesker skal ikke studeres teoretisk utenfra, men forskeren skal studere dem ut fra deres egen kunnskap om sin egen virksomhet og anvende deres egne refleksjoner og meninger (Smith, 2012, i Widerberg, 2015, s. 37-38).

## 2.2 Talesjangre

Det å ha kunnskap om hvordan tekster påvirker mennesker er sentralt for denne oppgaven. Kort fortalt handler Bakhtins teori om talesjangre om at alle ytringer er kommunikasjon mennesker imellom, både muntlig og skriftlig. Studiet av de ulike former for ytringer som finnes er av stor betydning for nesten alle de lingvistiske og filosofiske disipliner, hevder han. Alt forskningsarbeid som bruker konkret språklig materiale, muntlig eller skriftlig, står i relasjoner til ulike aktivitets- og kommunikasjonssfærer (Bakhtin, 1998, s. 4-5). Bakhtin ville forklare at måten vi snakker sammen eller skriver tekster på, og igjen hvordan vi tolker det vi hører eller leser, er avgjørende for innholdet og forståelsen i kommunikasjonen mellom mennesker. Det å lese eller høre andres ord og gjøre det til sitt eget innebærer å fremheve ordene, utvikle mulige meninger i dem, sette ordene i dialog i en annen kontekst og kanskje til og med fordreie det slik at det kommer utenfor den opprinnelige tiltenkte meningen. Utvikling for Bakhtin handler om de prosessene som former de indre dialogene over tid. Han mener at individuelle stemmer blir påvirket og formet av historiske, kulturelle og institusjonelle perspektiv på virkeligheten. Alle individer blir hele tiden påvirket av ytringene til menneskene rundt seg. I begynnelsen blir barnets måte å uttrykke seg på primært formet av familiemedlemmene, men etter hvert blir alle mennesker påvirket av alle de møter i sosiale relasjoner. Som barn lærer individet tale både muntlig og skriftlig i et skriftsamfunn (Dysthe og Igland, 2001 s. 83). I denne oppgaven overføres dette til å omhandle hvordan jeg som forsker forstår, tolker og ilegger meningsinnhold i barnehagelærernes ytringer i intervjuet, samt ytringene som kommer frem i dokumentene jeg analyserer.

## 2.3 Tilknytningsteori

Tilknytningsteorien er spesielt viktig for de yngste barna som skal begynne i barnehagen. I Norge begynner barnehagekarrieren ofte når barna er så små som 1-2 år gamle. Det å forstå hvordan man best mulig kan trygge barna i denne overgangen er viktig for små barns utvikling. Jeg skal her belyse teorien i sammenheng med det som er relevant for denne oppgaven.

Tilknytningsteori forklarer aspektet om trygghet for barn. Line Melvold (2019) beskriver at denne teorien er utviklet av John Bowlby. Han hevdet at det var en forklaring for behovet for tilknytning i evolusjonen til mennesker, og at tilknytning handler om overlevelse. Det vil si at på den ene siden handler det om omsorg og beskyttelse (trygghet), og på den andre siden handler det om å få støtte til å utforske omgivelsene. Tilknytningen følger et menneske hele livet gjennom indre arbeidsmodeller, mente Bowlby (Melvold, 2019, s. 57-58).

Hva slags tilknytning man tilegner seg, om den er trygg, utrygg eller desorientert, vil påvirke den sosioemosjonelle utviklingen videre. Barnet kan ha ulik type tilknytning til ulike voksne i livet sitt. Her ser vi på teorien i forhold til de ansatte i en barnehage. Dersom barnet gjentatte ganger erfarer at den ansatte møter barnets behov, bidrar til følelsesregulering hos barnet, viser omsorg og gir hjelp og støtte, vil det vokse frem trygg tilknytning mellom barnet og den ansatte. Motsatt vil det oppstå utrygg tilknytning dersom barnet opplever uforutsigbarhet i hvordan den ansatte møter barnet. Denne kategorien deles i to underkategorier. Den første er utrygg unnvikende tilknytning, og kan defineres som at barnet selv ikke tar kontakt med den ansatte for å få trøst eller hjelp. Den andre er utrygg ambivalent tilknytning. Den viser seg i form av liten interesse for å leke eller utforske fra barnets side. Barnet kan i denne situasjonen kreve mye voksenkontakt, samtidig som det kan avvise kontakten når det får den.

Desorganisert tilknytning utvikles i de situasjonene der et barn opplever omsorgssvikt og den personen som utøver omsorgssvikten også er tilknytningspersonen. Her handler det om at det er den samme personen som skal gi omsorg og støtte, samtidig som denne personen er den som påfører barnet frykt. Et barn med utrygg og desorganisert tilknytning vil ofte ha problemer med overganger, og etablering av relasjoner, samt at den mangler erfaring med at en tilknytningsperson er til å stole på (Drugli, Lekhal & Buøen, 2020, s. 33-34).

Oppsummert kan man si at tilknytningsteori handler om hvordan ansatte i en barnehage møter barn. Den ansattes kunnskap om tilknytning vil være avgjørende for relasjonen mellom seg selv og barnet. Senere i oppgaven skal vi se nærmere på barnehagelærerrollen og hva intervjupersonene tenker om tilknytning og relasjoner ut fra egne erfaringer og refleksjoner.

## 2.4 Faglitteratur om livsmestring

### 2.4.1 Psykisk helse

I rammeplanens står det om foreldresamarbeid. Barnehagen skal legge til rette for hvert enkelt barn i barnehagen på en slik måte at helsen ivaretas, barnet skal trives, få erfaringer, utvikle seg og lære (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29). Dette lar seg best gjøre ved at barnehagens ansatte legger til rette for godt samarbeid med barnets hjem. Når barnet begynner i barnehagen står det i rammeplanen at dette samarbeidet skal bidra til at barnet får en trygg og god start. Det samme gjelder for overganger innad i barnehagen, f.eks. ved å bytte avdeling, og i overgangen til skolen. Foreldresamarbeid er viktig i alle disse fasene i barnets liv for å gi dem trygghet der de er, og det står at barnehagens ansatte skal tilpasse og legge til rette for gode overganger og samarbeid mellom foreldrene, skolen og innad i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 33).

Ole Jacob Madsen (2020) skriver at livsmestring som tema i skolen er kommet etter påtrykk over tid fra psykologiske, politiske og pedagogiske aktører. Det kommer fra både internasjonalt og nasjonalt hold. Grunnlaget er barn og unges psykiske helse, som gjennom 2010-tallet er forsket på og rapportert på av blant andre Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (forkortelse NOVA). Der kan man se at ungdomsskoleelever og elever i videregående skole får stadig mer psykiske helseplager dette tiåret (Madsen, 2020, s. 42). Han påpeker også at Arne Holte, professor emeritus i helsepsykologi, er en av de fremste forkjemperne i Norge for å ta i bruk skolen som en arena for å forebygge for psykisk helseproblematikk (Madsen, 2020, s. 35). Holte har forsket mye på barn og unges psykiske helse, også innenfor barnehagefeltet. Melvold (2019) skriver at Holte har utviklet det han kaller de syv psykiske helserettighetene. Det innebærer arenaene «identitet og selvrespekt», «mening i livet», «mestring», «tilhørighet», «trygghet», «deltakelse» og «fellesskap». Barnehager som jobber aktivt med disse syv områdene er psykisk helsefremmende, mener Holte. Identitet og selvrespekt handler om selvfølelse og følelsen av at man har en verdi. Mening i livet, sier Holte, handler om å føle at det er noen som trenger en. Når man føler at man får til noe, at man kan, så handler det om mestring. Det å være en del av fellesskapet og føle at man hører hjemme sammen med andre mennesker handler om tilhørighet. Trygghet innebærer å kunne føle, tenke og utfolde seg uten å være redd. Følelsen av at det man gjør har betydning, at det spiller en rolle for andre hva man gjør eller ikke gjør, handler om deltagelse. Og fellesskap handler om at man har noen som bryr seg om en, at man kan dele tanker og

følelser med noen og har en som man vet vil passe på en (Melvold, 2019, s. 23-24). Disse faktorene går igjen i ulike styringsdokumenter som er førende i Kristiansand kommune, blant annet i rammeplanens kapittel om livsmestring og helse, og i kommunens veileder *Trygt og godt barnehagemiljø i Kristiansand* (2021). Sistnevnte er et overordnet dokument som alle barnehager i Kristiansand kommune skal arbeide ut fra og forholde seg til. Denne kommer jeg nærmere tilbake til i dokumentanalysen.

May Britt Drugli og Ratib Lekhal (2018) har skrevet en bok om livsmestring og psykisk helse som omhandler ny forskning innen barnehagefeltet på barn i barnehagealder. Psykisk helse hos små barn (her definert som barn i 1-3-års alderen) er avhengig av gode relasjoner. Omsorgspersonene må hensynta barnet i relasjonen og justere sin væremåte slik at barnets behov blir ivarettatt. Den beste måten å gjøre barn mer robuste på og gjøre dem bedre til å mestre motgang, er ved å hjelpe dem med å håndtere det som er vanskelig eller frustrerende, ikke skåne dem fullstendig. Da er det viktig at barnet kjenner at den nære voksne er der for dem og støtter. Ved at ansatte i barnehagen støtter barna allerede fra de er ett år i barnehagen med å håndtere vanlige frustrasjoner og være trygge omsorgsgivere, kan de støtte barns psykiske helse positivt – til og med til tross for vanskelige hjemmeforhold. Barn bygger videre på det de mestrer og tar det med seg videre i livet (Drugli og Lekhal, 2018, s. 37). Vi ser i det ovenstående at trygghet og relasjonskompetanse er sentrale stikkord i arbeidet med å gi barn god psykisk helse.

Det er alltid den ansatte sitt ansvar å bygge gode relasjoner med høy kvalitet med alle barn i barnehagen, uavhengig av hvordan barnet møter den ansatte. Den ansatte skal anerkjenne barn og hjelpe dem å få et positivt selvbilde. For å kunne gjøre dette må personalet i barnehagen være tilknytningspersoner for barna. Kvaliteten på tilknytningen avhenger av samspillet mellom hvert enkelt barn og voksen, om barnet blir trygg eller utrygg på den enkelte ansatte. Det å ha minst en ansatt i barnehagen som barnet har en trygg tilknytning til, vil spille en stor rolle i barnets emosjonelle utvikling og evnen til å håndtere vanskelige følelser. Barn trenger støtte fra trygge voksne for å lære seg å regulere vanskelige følelser. Et barn som opplever trygghet og har en tilknytningsperson i barnehagen vil ofte tørre å utforske mer, noe som igjen fører til mer og bedre læring enn for utrygge barn. De trygge barna opplever mer mestring i form av at de kan gjøre noe på egenhånd, samtidig som de vet at de har en trygg base i tilknytningspersonen sin. Dette øker autonomi, mestringsfølelse og positiv selvoppfatning hos barnet (Drugli og Lekhal, 2018, s.51-61). Hvorvidt dette gjelder for alle barn i barnehagealder skal denne oppgaven om livsmestringsbegrepet være med på å belyse.



Glenn Kringlebotten (2018) skriver at pedagogisk arbeid handler om å skape et miljø for barn som er trygt der de kan leke og utvikle seg i sosialt samspill med andre barn og voksne. Han mener at barns psykiske helse må bli satt på agendaen i barnehagene. Slik det er nå er barnehagedagen for mange ansatte for strukturert i form av pedagogiske programmer som skal følges, økt krav til kartlegging, og et stadig økende læringsfokus. Han skriver at kravene øker og at mange ansatte opplever at de ikke strekker til som følge av det. Samtidig er det et faktum at psykiske problemer er vår tids aller mest utbredte og kostnadskrevende helseutfordring, skriver Kringlebotten. Han hevder at barnehagetradisjonen i Norge fortsatt legger mest opp til at det er de voksne som skal styre og definere mye av det som skjer i hverdagene. Det er ikke godt nok hvis man skal ta barnas psykiske helse på alvor, da må barna få være aktører i sitt eget liv, få anledning til å utforske, og ha trygge voksne rundt seg og med seg (Kringlebotten, 2018, s. 71-72).

#### 2.4.2 Fysisk helse

I rammeplanen står det at: «Barna skal ha mulighet til ro, hvile og avslapning i løpet av barnehagedagen», og «Barnehagen skal være en arena for daglig fysisk aktivitet og fremme barnas bevegelsesglede og motoriske utvikling. Måltider og matlaging i barnehagen skal gi barna et grunnlag for å utvikle matglede og sunne helsevaner» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 11). Drugli og Lekhal (2018) beskriver de samme temaene innen fysisk helse i sin bok om livsmestring og psykisk helse som nevnes i rammeplanen; motorikk, kosthold, ro, avslapning og støy (Drugli og Lekhal, 2018, s. 38). De skriver at små barn utvikler grovmotorikken, musklene i hele kroppen, best hvis barnehagen er tilrettelagt slik at de må bevege hele kroppen for å utforske leker eller rommet, f.eks. slik at de må stå for å hente noe ned fra en hylle. Finmotorisk utvikling er i de mindre musklene i kroppen, og blir særlig aktivert når de skal bruke hendene til å spise eller ta på noe (Drugli og Lekhal, 2018, s. 38-39).

Melvold (2019) skriver om det fysiske miljøet barna opplever i barnehagen, og at det er viktig for hva og hvordan de leker. Hun beskriver at på småbarnsavdelinger er det ofte slik at leker og materiell er plassert utenfor barnas rekkevidde. «Når vi vet at de yngste barna kommuniserer gjennom kroppen, forteller det oss at de har behov for kroppslige møteplasser å leke sammen på» (Melvold, 2019, s. 281). På disse møteplassene bør barnas måte å leke på hensyntas, mener hun. Hun sier at barna trenger tilgjengelige leker som ivaretar deres måte å leke på. Hvis vi tar utgangspunkt i de minste barna så trenger de eksempelvis leker de kan fylle, tømme ut og frakte på/med. De ansatte må være bevisste på at barnas lekeuttrykk

utspiller seg på denne måten og ikke er en bevisst handling for å skape rot og kaos for de ansatte. Det er derfor ikke riktig å skru fast lekemateriellet i veggen eller sette lekene på en utilgjengelig hylle, sier hun (Melvold, 2019, s. 281-282).

Barnehagepersonell bør, ut fra ovenstående, være bevisste på utforming av rom, plassering av leker og tilrettelegging av pedagogiske aktiviteter med barna i alle årene barna går i barnehagen for å optimalisere barnas motoriske utvikling.

Måltidene blir beskrevet som viktig for barns fysiske helse, og Drugli og Lekhal (2018) beskriver kosthold som viktig for barns utvikling på alle områder. Hva barna spiser, i tillegg til rutinesituasjonen og hvordan den blir utnyttet av de ansatte, har mye å si for hvert enkelt barns opplevelse av måltidet (Drugli og Lekhal, 2018, s. 40).

Det siste jeg vil belyse er kravet om, og hensynet til, barns behov for hvile og ro. Det står i rammeplanen at barna skal få mulighet til hvile og avslapning daglig. Drugli og Lekhal (2018) skriver om forskning som viser hvordan babyer som får for lite søvn kan få en negativ utvikling med tanke på selvregulering og få for mye stress i kroppen. De påpeker personalets oppgave om å se etter tegnene barna gir når de blir slitne, og legge til rette for at de får pause og hvile ved behov (Drugli og Lekhal, 2018, s. 42-43).

## 2.5 Generelle utviklinger i barnehagefeltet

### 2.5.1 OECD

I forbindelse med at barnehagelærer-yrket har beveget seg fra å være et yrke til å bli en profesjon, har arbeidsoppgavene og arbeidsmetodene endret seg. Barnehagens mandat har endret seg i stor grad siden de første versjonene i form av daginstitusjoner så dagens lys. Den første lov om barnehager kom ikke før i 1975 og det tok 30 år før den gjeldende lov om barnehager trådte i kraft i 2005. Det har siden 1800-tallet vært tverrpolitisk enighet om det statlige ansvaret for skolen i Norge. Barnehagepolitikken har handlet mest om utbygging og legitimering av barnehagen som institusjon. Fra den første barnehagen ble grunnlagt av Friedrich Fröbel i 1837, har den som en offentlig institusjon blitt sett på som en trussel mot både skolen, familielivet og morsrollen. Den har vært sett på som et kompensatorisk tiltak mer enn en pedagogisk virksomhet. Siden 2006 er mandatet til barnehagen statlig beskrevet av Kunnskapsdepartementet som en pedagogisk virksomhet som også skal være et velferdstilbud for småbarnsforeldre. Barnehagen er nå anerkjent som en viktig arena for læring, og som en vesentlig del av utdanningssystemet (Hogsnes, 2010 s. 149-150).

OECD står for “The Organisation for Economic Co-operation and Development”, eller på norsk; Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling. Det er en internasjonal organisasjon der regjeringer og styringsmakter fra ulike land samarbeider og finner løsninger på utfordringer som gjelder alle. De utvikler globale standarder, deler erfaringer og finner de beste praksisene for å fremme bedre politikk for bedre liv (OECD, 2022, s. 4). Norge er et av medlemslandene i OECD. OECD er en viktig bidragsyter til internasjonal forskning i forbindelse med utdanningsmyndigheter og utdanning blant medlemslandene. Et prosjekt som bygger på og reviderer rammeverket for kompetanser fra 2003 heter DeSeCo og står for Definition and Selection of Key Competencies. I det pågående utviklingsarbeidet legges følgende hovedkomponenter til grunn; fagkunnskaper, kognitive kompetanser, fysisk og mentalt velvære, emosjonelle kvaliteter og metakompetanser (Meld. St. 28 (2015-2016), s. 14). Dette rammeverket fungerer som en guide for OECD for å planlegge og iverksette et sammenhengende, langsiktig arbeid for nøkkelkvalifikasjoner for unge og voksne i medlemslandene. Det er også tenkt at en bredere benyttelse av dette rammeverket i utvikling av utdanning og i alle stadier av livslang læring skal være mulig (Rychen og Salganik, 2003, s. 18). Ut fra dette ønsker OECD å utvikle et nytt rammeverk som inneholder hvilke kompetanser elever i OECD-land vil ha behov for fremover. De reviderer og bygger videre på DeSeCo fra 2003 i dette arbeidet. (Meld. St. 28 (2015-2016), s. 14). For oss i Norge er dette avgjørende for hvordan utdanningspolitikken i grunnskolen og barnehagen blir utformet. Regjeringen bygger på disse prosjektene. Det kommer føringer fra kunnskapsdepartementet i både skolesektoren og barnehagefeltet for hvordan disse målene skal nås.

Hilde Hogsnes (2010) forteller oss at den norske barnehagetradisjonen ikke har ønsket å være en del av skoleverket. Internasjonale vurderinger støtter dette og hevder at dette er tilfelle i alle de nordiske landene. De ønsker ikke læring etter en skolemodell. Barnehagetradisjonen kjennetegnes ved at det er et ønske om å samarbeide tett med hjemmet, til det beste for barns utvikling og trivsel (OECD i Hogsnes, 2010, s. 55).

De som driver barnehagetradisjonen frem i Norge har alltid hentet inspirasjon fra utlandet. Det foreligger også overnasjonale organ som påvirker barnehagefeltet i dag. Vi tar et eksempel. I Lov om barnehager sikres barns rett til medvirkning. Dette er i tråd med FNs barnekonvensjon. Rammeplanen på sin side er med på å forsterke dette aspektet ved å vektlegge det samme. Så ser vi tidvis at gjennom økonomisk samarbeid med overnasjonale organer kan barnehagefeltet havne i et krysspress. Da blir barnehagefeltet pålagt spesifikke pedagogiske programmer der man må vise til læringsresultater, eller måle læringsutbytte ut

fra forhåndsbestemte standarder. Samtidig, som i dette eksempelet, må barnehagen ha planer som er så fleksible at barns rett til medvirkning blir overholdt (Hogsnes, 2010, s. 65-66). Norge har, som nevnt, alltid hentet inspirasjon til barnehagefeltet på tvers av landegrenser. Samtidig, etter at vi ble medlem av OECD og de gjorde undersøkelser av det norske utdanningssystemet, ble det anbefalt at vi gjorde reformer. Det ble anbefalt en mer helhetlig tankegang innenfor skole og barnehage (Telhaug i Hogsnes, 2010, s. 66). Barnehagene har siden den første OECD-undersøkelsen i 2001 blitt mer læringsorienterte. Det ses i sammenheng med at det er en tenkning om utdanning i dag som er nokså ensidig rettet mot økonomiske motiver. Vi ser en diskurs i Norge som er markedsliberalistisk rettet. Dette innebærer at kartleggings- og observasjonsmaterieell kan bestilles og kjøpes. I dag er barnehagepedagogikk en industri der markedskreftene i stor grad får legge føringer for den pedagogiske praksisen i barnehagen (Hogsnes, 2010, s.66).

I det ovenstående ser vi teori som bygger på informasjon fra 2010, samt at OECD er en økonomisk orientert organisasjon. Selv om mye har endret seg de siste tolv årene er det fortsatt sterke markedskrefter i samfunnet i Norge i dag. I det følgende delkapittelet skal jeg belyse styringsdiskursen som har fått stor innpass i den norske politikken de siste tjue årene, og belyse noe av kritikken det har medført innen barnehagefeltet.

### 2.5.2 Innflytelsen av New Public Management

En styringsdiskurs er i artikkelen til Gustav Karlsen (2006) forstått i forbindelse med utdanningsområdet. Han påpeker at diskursene knyttet til styring ikke nødvendigvis er logiske, rasjonelle, fornuftige eller bevisste. Diskursene om styring av utdanning manifesterer på mange måter grunnleggende syn på menneske, samfunn og skolen som institusjon. Virkelighetsbilde man jobber ut fra vil være preget av verdisystem og ideologisk forankring i den enkelte institusjon, her forstått innen barnehagefeltet. Karlsen sier at i utdanningssammenheng betyr profesjonsstyring stor grad av institusjonell og individuell autonomi. Han påpeker videre at profesjonsstyringens diskurs innebærer at den som har dokumentert faglig kyndighet og innsikt har rett til å bestemme. En barnehagelærer som har fullført en profesjonsutdanning får mye kunnskap om å lede en barnegruppe og et personal, samt barns måte å lære og være på gjennom pedagogikk og didaktikk. Dette betyr da at en barnehagelærer i kraft av sin utdanning har rett til å bestemme på sin avdeling og være med å bestemme i barnehagens pedagogiske virksomhet. Utdanningspolitikken i dag er i stor grad preget av nyliberalistiske føringer og diskursen New Public Management, heretter kalt NPM.

Karlsen hevder at dette utvilsomt har svekket lærernes profesjonalisering. Dette er med bakgrunn i NPM's vekt på effektivisering og brukerstyring.

Historisk sett har lærere hatt betydelig frihet i profesjonsutøvingen sin med tanke på innhold og gjennomføring av undervisning, men omfattende regelverk har kontrollert og bestemt organisering og innhold i skolen. (Karlsen, 2006, s. 91-94). Mye tyder på at dette gjelder i like stor grad for barnehagelærere i barnehagen som for lærere i skolen. NPM er en sammenfatning av ulike markedsinspirerte reformelementer i offentlig sektor. Som medlemsland i OECD er det anbefalt å jobbe med mål- og resultatstyring med bakgrunn i NPM-tankegangen. Barnehagelærere har gått fra å ha sterk autonomi og selv kunne bestemme pedagogiske og didaktiske fremgangsmåter, til nå å oppleve stadig sterkere føringer om hva en barnehage skal og ikke skal være fra staten og kommunen de tilhører. Det blir mindre rom for profesjonsutøverne å bestemme selv hva som skal være det pedagogiske innholdet, og det skal brukes mer tid på kartlegging og dokumentering som kan måles og etterprøves. I praksis betyr det at vi i Norge har gått fra en tradisjonell offentlig administrasjonsmodell til en markedsmodell. Morten Øgård (2005) presenterer forskjellene mellom disse to modellene:

<b>Administrasjonsmodellen</b>	<b>Markedsmodellen</b>
Hierarki	Marked
Regler/rutiner	Resultater
Sentralisering	Desentralisering/delegering
Ressurstilgang ut fra bedømmelse av behov	Ressurstilgang ut fra faktisk etterspørsel og pris
Kollektive valg i en samfunnkontekst	Individuelle valg i et marked
Ansvarlighet	Selvstyre/autonomi
Søken etter rettferdighet/likhet	Søken etter markedstilfredshet
Borgerrettigheter	Brukarsuverenitet
Kollektiv handling	Konkurranse
Profesjon	Ledelse
Nøytral ekspertise	Interesseorientering
Stabilitet/forutsigbarhet	Endring
Tradisjon	Fornyelse
Borger	Kunde/bruker
«Voice»	«Exit»

*Kjennetegn ved administrasjonsmodellen og markedsmodellen (Øgård, 2005, s. 28)*

Her kan vi se at det er et fokusskifte. Det er mer fokus på individer, man er selv ansvarlig for seg selv og sitt eget liv, og den enkelte er nå omtalt som en kunde/bruker istedenfor en borger i samfunnet. Han kaller NPM en markedsfokusert reformbølge (Øgård, 2005, s. 25).

Innen NPM tankegang trekker han frem at bruker/borgerfokusering handler om at man må undersøke hva som er borgernes behov og interesser, deretter kan man tilpasse tjenester ut fra behovet. Det beskrives at offentlig forvaltning har brukt for lite ressurser på dette, derfor søkes det etter mekanismer som kan bidra til å forbedre informasjonsflyten fra borgerne inn i beslutningsprosessene. Det er en av forklaringene til at markedsmodellen er kommet til Norge. Samtidig poengterer han at man ikke får med seg kompleksiteten og mangfoldet som utspiller seg i det pågående reformarbeidet i mange land ut fra denne fremstillingen, og at det er sjeldent at alle reformelementene i modellen over blir iverksatt samtidig. I praksis er de fleste kommuner og andre organisasjoner innen offentlig forvaltning forsiktige og selektive når det kommer til endringsarbeidet og hvilke reformelementer de ønsker å bruke (Øgård, 2005, s. 28-30).

I kommuner i Norden er det en utstrakt benyttelse av bruker- og borgerundersøkelser, fortsetter han. Det er viktig å skille mellom landsdekkende undersøkelser, og de som gjelder for enkeltorganisasjoner som for eksempel skoler og barnehager (Øgård, 2005, s. 41). Hvis vi retter blikket inn mot barnehager er det de senere årene blitt gjennomført brukerundersøkelser for å kartlegge kvaliteten på de ulike institusjonene. I et bruker-perspektiv fra modellen over, kan vi si at brukere (i denne sammenheng foreldre) kan lese informasjonen om kvaliteten og ta et opplyst valg om hvilken barnehage de vil at barnet deres skal være i.

Det faktum at man blir ansett som et selvstendig individ som er ansvarlig for seg selv og sitt liv preger alle aspekter ved velferdssamfunnet vårt, og er mye av grunnen til at livsmestring er dagsaktuelt i barnehagefeltet i dag. Ole Jacob Madsen (2020) skriver om Michel Foucault sine tanker rundt begrepet governmentality. Dette er en nyliberalistisk tankegang som handler om hvordan staten kontrollerer sine borgere ved å myndiggjøre borgerne gjennom selvaktualisering, autonomi, selvregulering og selvfølelse. Dette betyr at borgerne styrer seg selv, er sunne og friske uten at staten trenger å blande seg inn i livene til borgerne. Men det betyr også at borgerne har det samme ansvaret for seg selv hvis de blir syke eller ikke kan jobbe. Foreløpig er folkehelsen samfunnets ansvar, skriver Madsen, men at tendensen går i retning av nyliberalistisk i form av ansvarliggjøring og økt individualisering (Madsen, 2020, s. 77-78).

### 2.5.3 Nasjonale politiske føringer i lys av stortingsmeldinger

Kunnskapsdepartementet har det overordnede ansvaret for barnehagesektoren, og det er de som utformer all gjeldende politikk innen utdanningssystemet i Norge. Utdanningsdirektoratet er de som tolker lover og regelverk, og kommer med forskrifter og rundskriv på nasjonalt nivå som gjelder barnehager og hvordan de skal driftes. De iverksetter vedtatt nasjonal politikk, men skal også komme med faglige innspill til politikerne. Statsforvalterne er de som iverksetter barnehagepolitikken i hvert enkelt fylke. De forvalter tilskudd fra staten, forvalter oppgaver etter barnehageloven og veileder kommuner. De kan også føre tilsyn med enkelte barnehager etter behov, samt koordinere utviklingsarbeid i barnehagene. Kommunene svarer til statsforvalteren og er lokal barnehagemyndighet. De har ansvar for at både kommunale og private barnehager drives forsvarlig og etter forskriftene. Kommunen skal distribuere midler fra staten på en samlet sett likeverdig måte. Barnehageeiere har ansvaret for den enkelte barnehagen uavhengig av om det er privat eller kommunal eier. Eieren må sørge for å ansette kompetent personale og har ansvar for det pedagogiske tilbudet (Kunnskapsdepartementet, 2021). I 2009 kom Stortingsmelding 41 om kvalitet i barnehagen. Regjeringen har lovet en barnehageplass til alle barn over ett år, og har gjennomført et større byggeprosjekt slik at de kunne holde dette løftet. Samtidig ønsket de ikke å gå på kompromiss angående kvaliteten i barnehagene. Her er det presentert tre hovedmål.

Regjeringen har fastsatt tre hovedmål for barnehagepolitikken: sikre likeverdig og høy kvalitet i alle barnehager, styrke barnehagen som læringsarena og alle barn skal få delta aktivt i et inkluderende fellesskap. Førskolelærerne og det øvrige personalet i barnehagen er den viktigste innsatsfaktoren for kvaliteten i tilbudet.

(Meld. St. 41 (2008-2009), s. 10)

I meldingen kan vi lese om ti anbefalinger innen barnehagepolitikk OECD Education Committee har utarbeidet. Den norske barnehagepolitikken samsvarer med disse i stor grad. Av disse ti punktene ønsker jeg å nevne læring (som blir gjentatt i ulike sammenhenger), barns utvikling blir poengtert, styringsstrukturer (skal sikre kvalitet) og bedre profesjonell utdanning hos arbeidstakerne da de er vesentlig for denne oppgaven (Meld. St. 41 (2008-2009), s. 17). Her vil jeg se nærmere på kvalitetssikringen og hvordan dette kommer til syne gjennom arbeidet med livsmestring i barnehagen, nemlig gjennom kompetent personalgruppe og kartleggingsverktøyene som blir anvendt. I 2009, da denne meldingen ble publisert, var det mangel på ansatte med barnehagelærerutdanning etter utbyggingen. Det var i tillegg et sterkt ønske om å etter- og videreutdanne de som allerede var i arbeid i takt med nye endringer til

kvalitet og innhold og ny forskning på barnehagefeltet. I den samme stortingsmeldingen kan vi lese at barnehagen nå blir definert som en del av utdanningsløpet til barn. Med det kommer økte krav til dokumentasjon, kompetanse og faglig utvikling. For å synliggjøre at disse kravene blir innfridd, kommer det ulike kartleggingsverktøy, metoder og modeller som skal anvendes av personalet. Det kreves at personalet får nødvendig opplæring i hvordan disse skal benyttes på riktig måte. Det står at alle barnehageansatte skal ha kunnskap om barnehagens samfunnsmandat og hva barn og barndom innebærer. «Kontinuerlig kompetanseutvikling er en forutsetning for å kunne utvikle barnehagen i samsvar med forventningene samfunnet har til barnehagen som arena for god oppvekst, tidlig innsats og sosial utjevning» (Meld. St. 41 (2008-2009), s. 34).

I kapittel 9 i meldingen beskrives innholdet i barnehagen i form av at barnehagen er et sted for sosial utvikling, læring og utvikling av kompetanser hos barn. Det står beskrevet ulike kartleggingsverktøy og metoder som skal bidra i arbeidet med innholdet. Det er gjort flere undersøkelser i forbindelse med dokumentasjon og kartlegging av enkeltbarn i barnehager. I lys av disse undersøkelsene stilles det spørsmål til om rammeplanen er tydelig nok på hva dokumentasjon i barnehagen skal være, samt om hvilken rolle kommunen har i dette arbeidet (Meld. St. 41 (2008-2009), s. 60-80). Jeg vil komme tilbake til noen sentrale kartleggingsverktøy som blir benyttet av informantene mine i dokumentanalysen senere i oppgaven.

I Stortingsmelding 28 (2015-2016) redegjør Kunnskapsdepartementet for bakgrunnen til fagfornyelsen i skolen basert på nasjonal og internasjonal forskning på hvordan barn lærer, samt internasjonal politikk og føringer Norge skal følge basert på at vi er et medlemsland i Europeisk økonomisk samarbeidsområde (EØS). Denne stortingsmeldingen bygger videre på den som omhandler kvalitet i barnehagen fra 2009. Det står:

Regjeringens mål er god kvalitet i hele utdanningsløpet, fra barnehage til høyere utdanning. Barnehage og skole er viktige felles arenaer for det enkelte barnets læring og utvikling. Utdanningssystemet er samfunnets viktigste bidrag til utvikling av barn og unges kunnskaper, ferdigheter og holdninger som grunnlag for å mestre eget liv i et demokratisk og mangfoldig samfunn. Deltakelse i barnehage og skole legger grunnlaget for sosial mobilitet, demokratisk forståelse og medvirkning. Regjeringens omfattende satsing på kunnskap og kompetanse skal gi alle barn og unge gode muligheter til å utvikle seg og ta i bruk sine evner og anlegg i videre utdanning og



arbeid som grunnlag for et godt liv. Regjeringens mål er at barnehager og skoler skal bidra til at barn og unges evner utvikles best mulig, uavhengig av bakgrunn og forholdene hjemme. Utdanning er nøkkelen til utviklingen av et inkluderende kunnskapssamfunn. Det er det viktigste virkemidlet for sosial utjevning. (Meld. St. 28 (2015-2016), s. 5)

Det har kommet frem at det er store utfordringer i grunnopplæringen som må løses da mange elever har et for svakt faglig utbytte av opplæringen. Samtidig som kunnskapsløftet og fagfornyelsen utredes i Kunnskapsdepartementet, skal generell del av læreplanverket for grunnopplæringen i skolen og rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver revideres. Dette er for å sikre god sammenheng og progresjon som en del av et samlet utdanningsløp. Ser man på disse utfordringene sammen med bekymringen for barn og unges psykiske helse, blir svaret nye temaer i skolen som skal bidra til bedring på begge områdene. I skolens læreplan vil Kunnskapsdepartementet tydeliggjøre at noen tverrfaglige tema skal prioriteres og vektlegges. Disse temaene er; folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap, samt bærekraftig utvikling. (Meld. St. 28 (2015-2016), s. 6-7). Temaet livsmestring handler om både individet og samfunnet, og det er nedfelt i formålsparagrafen for skolen at elevene skal utvikle kunnskap, ferdigheter og holdninger for å kunne mestre livene sine.

Kunnskapsdepartementet beskriver viktigheten av blant annet individets trivsel, mestring og følelse av egenverd i både faglige og sosiale fellesskap for å bedre psykisk helse (Meld. St. 28 (2015-2016), s.39). Dette er et lite innblikk i hva regjeringen har tenkt for skolen gjennom fagfornyelsen som trådte i kraft i 2020. Kort fortalt er formålet at elevene i skolen skal få kompetanse som fremmer fysisk og psykisk helse, og gi dem muligheter til å ta ansvarlige livsvalg. Temaet skal bidra til at elevene skal lære å håndtere både medgang og motgang på en best mulig måte (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Fagfornyelsen har ringvirkninger på barnehagefeltet, og barnehagen ses nå som en del av det samlede utdanningsløpet. Da barnehagen legger grunnlaget for grunnutdanningen og skal være av en viss kvalitet, har politikerne økt interesse for hva barnehagen skal være og inneholde av pedagogisk kvalitet. Disse stortingsmeldingene jeg har beskrevet innholdet i, er førende for at livsmestring nå også er beskrevet i rammeplanen som et eget tema som skal arbeides med. Forskjellen på læreplanen i skolen og rammeplanen, er at i sistnevnte står det skrevet mer åpent og er gjenstand for tolkning av den enkelte yrkesutøveren i større grad.

#### 2.5.4 Barnehagelæreren som profesjonsutøver

Hvem er det da som skal utføre dette arbeidet i barnehagen? Kunnskapsdepartementet ga ut *Barnehagelærerrollen i et profesjonsperspektiv – et kunnskapsgrunnlag. Ekspertgruppen om barnehagelærerrollen* i 2018. Oppgaven til ekspertgruppen har vært å dokumentere barnehagelærerrollen som en profesjonsrolle, og å drøfte hvordan barnehagelærerprofesjonen kan utvikles. De har basert studien på barnehagepedagogisk teori. Rollen defineres av hvilke forventninger barn, foreldre, utdanningen, organisasjonen med ledelse, samt offentlig styring har til barnehagelærere (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 6). Barnehagefeltet har vært preget av stadig mer politisk innblanding og barnehagelærerrollen endres i takt med feltet. Alle barn mellom 1-6 år har i Norge i dag lovfestet rett til å gå i barnehage. Dette medfører mer ressurser til barnehagefeltet, og større politisk vilje til å styre barnehage tilbudet kvalitativt og kvantitativt. Barnehagen er en arena som i dag når de fleste barn i Norge, og med det oppstår det et ytre press om hva barnehagen skal inneholde. «Politisk styring, forskning og annen faglig utvikling, samfunnsinteresser og kommersielle interesser blir mer opptatt av barnehagen. Behovet for en helhetlig profesjonell integrasjon i møtet med dette, innenfor de rammene samfunnsmandatet gir, blir større» (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 35).

Det står i rammeplanen at pedagogisk leder skal lede og iverksette det pedagogiske arbeidet, og er ansvarlig for at barnehageloven og rammeplanen følges i det pedagogiske arbeidet. Denne skal også lede dokumentasjonsarbeidet i barnehagen og utviklingsarbeid i barnegruppa eller andre områder denne har ansvar for (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 16). I barnehageloven §25 står det at pedagogisk leder må være utdannet som barnehagelærer eller ha tilsvarende treårig pedagogisk utdanning med videreutdanning i barnehagepedagogikk (Lov om barnehager, 2015). Rammene rundt barnehagelæreren er tydelige. De har ansvaret for at lover og forskrifter blir fulgt, og at det pedagogiske arbeidet blir gjennomført på en hensiktsmessig måte. I arbeidet med livsmestringsbegrepet gjelder de samme føringene; barnehagelæreren er ansvarlig for å implementere livsmestring i arbeidet med personalet og barnegruppen. I det følgende skal jeg forsøke å finne ut hva livsmestring i barnehagen egentlig går ut på.

## 2.6 Oppsummering

I det ovennevnte har jeg begrunnet hvorfor livsmestringsbegrepet er dagsaktuelt i Norge i dag. Jeg har vist til internasjonal forskning og føringer fra organisasjonen OECD som gjelder for europeiske samarbeidsland, inkludert vår egen nasjon. Ut fra disse føringene har regjeringen vår utarbeidet styringsdokumenter som gjelder for hele Norge. Kristiansand kommune har igjen videreutviklet dette og utarbeidet planer som skal gjelde for sin kommune spesielt, i tillegg til de nasjonale kravene. Det kommer frem i stortingsmeldingene at regjeringen er sterkt preget av et ønske om å fremme psykisk helse i arbeid med barn og unge. Jeg har sett på barnehagelærerens rolle og hva det står i mandatet at denne har ansvar for basert på regjeringens føringer generelt.

Jeg har belyst hvordan NPM har medført en markedsdiskurs som bidrar til at offentlige tjenester tilpasses mer til det enkelte individets behov.

Ut fra livsmestringsbegrepets inntog i barnehagefeltet, og hva som kom frem i analysearbeidet, ble det viktig å ha med teoriene til Bowlby og Bakhtin i dette kapitlet. Det hjelper leseren å forstå utformingen av oppgaven generelt, og analysene spesielt, senere i kapittel 4. Jeg har også valgt å belyse fysisk og psykisk helse for barn i barnehagealder ut fra de samme kriteriene.

### 3 Metode

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for mitt vitenskapelige ståsted og metodene jeg har benyttet i denne oppgaven. Jeg vil forklare hvilke instrumenter jeg har brukt for å få inn empiri, hvilke analysemetoder jeg har anvendt, samt etiske overveielser. Jeg vil også beskrive kvaliteten i forskningen.

#### 3.1 Vitenskapsteoretisk plassering

Forskningen min kan plasseres innenfor sosialkonstruktivistisk vitenskapsteori. Mats Alvesson og Kaj Sköldbberg (2018) skriver om sosialkonstruktivisme basert på Ian Hackings teori fra 1999. Innen sosialkonstruktivismen er tankegangen at virkeligheten er sosialt konstruert, at ting blir tatt for gitt og er selvfølgeligheter. Poenget med denne vitenskapsteorien er å utfordre disse etablerte sannhetene, og undersøke om det er så selvfølgelig som først antatt. Sosialkonstruktivister starter ofte med å presentere en selvfølgelighet for deretter å fortelle leseren hva som er dårlig med dette. Deretter forteller forskeren hva som kan gjøres for å forbedre dette. (Hacking, sitert i Alvesson & Sköldbberg, 2018, s. 29-30). Jeg skal utfordre livsmestringsbegrepet som noe som er opplest og vedtatt. Jeg skal utfordre hva begrepet inneholder slik det står per i dag og som er en selvfølge at alle ansatte i barnehager skal jobbe med.

Jeg ønsker å benytte meg av en induktiv tilnærming, dvs. at jeg knytter teori og empiri til datamaterialet etter at jeg har foretatt undersøkelser. Jeg ønsker at analysekategoriene ikke er bestemt på forhånd, men at de blir til i møtet med empirien. For at det skal være en induktiv tilnærming må forskeren nærme seg empirien uten noen forventninger om hvordan verden ser ut (Busch, 2013, s. 51). Jeg klarer ikke å være helt uten forventninger i mitt forskningsarbeid, da jeg allerede før jeg begynte forskningen hadde en idè om at livsmestringsbegrepet var for vagt definert for barnehagesektoren. Min utdannelse som barnehagelærer og mitt daglige arbeid påvirker også min forståelse i noen grad. Likevel visste jeg ikke på forhånd hva jeg skulle få av data og empiri, og slik utviklet forskningen seg ut fra nye data som kom til og ble bygget videre på gjennom fortolkninger.

### 3.2 Kvalitativ forskningsmetode

Formålet med dette forskningsprosjektet er å få innsikt i og beskrive hvilke erfaringer barnehagelærere har med livsmestringsbegrepet, og hvordan de anvender dette i sitt pedagogiske arbeid med barn, samt hvor begrepet kommer fra. Mitt formål med denne oppgaven er i så måte å belyse begrepet og finne ut hvordan barnehagelærere i Kristiansand kommune forstår dette begrepet. Samsvarer deres forståelse med det jeg finner i dokumentanalysene? På hvilken måte operasjonaliserer og kontekstualiserer barnehagelærerne i undersøkelsen begrepet livsmestring i sin pedagogiske praksis? Jeg har valgt en kvalitativ tilnærming for å søke å svare på problemstillingen.

Olav Dalland skriver at kvalitative metoder brukes for å fange opp mening og opplevelse som ikke kan tallfestes eller måles. Ordet kvalitet viser til egenskaper eller karaktertrekk ved fenomenene vi undersøker, det er ofte få undersøkelsesenheter og forskeren kan gå i dybden av empirien (Dalland, 2017, s.52-53).

### 3.3 Hermeneutikk

I denne forskningen har jeg benyttet en hermeneutisk tilnærming. Jeg har fokusert på å tolke meningsinnholdet i empirien jeg har fått inn gjennom de vitenskapelige undersøkelsene (Busch, 2013, s. 51). Hermeneutikk er i utgangspunktet et forsøk på å reflektere over hvordan man faktisk forstår og tolker i humanistiske vitenskaper. Man kan beskrive fortolkningsprosessen som en hermeneutisk spiral der man kontinuerlig utdyper sin forståelse av det man undersøker ettersom man får mer empiri (Repstad, 1998, s. 101-102). Ut fra min metodologi er det naturlig å ha en hermeneutisk tilnærming. Etter hvert som ny empiri kommer inn, bygger jeg videre på den kunnskapen jeg allerede har fått. Den tyske filosofen Hans-Georg Gadamer presenterer en hermeneutisk forståelse. Det er hele tiden en forståelse og en forforståelse i individet som er i bevegelse mellom helheten og deler av helheten. Denne bevegelsen kan man si går i en sirkel, eller beveger seg i en spiral etter hvert som forståelsen utvider seg, blir større og bygger videre på kunnskapen (Gadamer, 1960/2012, s. 305, sitert i Gilje, 2019, s. 175).

Slik blir det hele tiden en refleksjon rundt det jeg allerede vet sett i lys av den nye kunnskapen som kommer inn, enten det er i dokumentanalysene eller i faglig forankring.

### 3.4 Datainnsamling

For å samle inn empiri til min masteroppgave har jeg valgt å gjennomføre dokumentanalyser av gjeldende styringsdokumenter, metoder brukt i de representerte barnehagene, samt veiledere fra regjeringen og Kristiansand kommune. Jeg har også gjennomført et fokusgruppeintervju med yrkesaktive barnehagelærere som jobber i Kristiansand kommune. En nærmere beskrivelse av dokumentene kommer i kapittel fire om dokumentanalyser, og tematisk analyse av intervjuet kommer i kapittel fem.

#### 3.4.1 Utvalg

Innenfor kvalitativ forskning er utvalg av intervjupersoner vesentlig. Jeg vil foreta et strategisk utvalg. Strategisk utvalg gir forskeren mulighet til å innhente informasjon fra informanter som man tror har noe å fortelle om det fenomenet man vil vite mer om (Dalland, 2017, s. 57). I mitt tilfelle er kriteriene til intervjupersonene at de må være utdannet barnehagelærere, være yrkesaktive og jobbe i privat eller kommunal barnehage i Kristiansand kommune. Jeg har valgt å kun intervju barnehagelærere da jeg ønsker faglig refleksjon rundt begrepet livsmestring av fagutdannede som har et mandat om å holde seg faglig oppdatert og en relevant utdanning innen barnehagefeltet. Ved at alle har samme yrkesstatus er det mindre risiko for konflikter mellom deltagerne i intervjuet, og dialogen flyter bedre og er mer åpen (Halkier, 2002, s. 33).

Jeg har kontaktet ulike barnehager innenfor Kristiansands kommunegrenser via e-post og telefon, samt brukt mitt nettverk for å få tak i intervjupersoner. Det viste seg å være utfordrende å få tak i informanter til prosjektet. E-poster jeg sendte til barnehagene i kommunen fikk jeg utelukkende ingen svar på og ved å ringe direkte til styrere i barnehager fikk jeg vite at flere barnehager var i en krevende situasjon denne våren med sykdom i personalet grunnet covid-19. Dette kan forklare hvorfor responsen var lav eller uteble. Jeg har likevel fått tak i tre intervjupersoner. De representerer tre ulike barnehager og kommer fra både privat og kommunal sektor. Alle har jobbet med alle aldersgruppene i barnehagen. Yrkeserfaringen varierte mellom 4 og 16 år som barnehagelærere. Aldersspennet på intervjupersonene var 30-40 år. Relasjonen mellom intervjupersonene var at de er bekjente, men ingen arbeider i den samme barnehagen.

Størrelsen på utvalget mitt er noe snevert. Det viktigste med utvalget er at det er representativt innenfor det feltet jeg forsker på. De forhåndsbestemte kriteriene gjorde at utvalget ble generaliserbart og representativt for yrkesgruppen jeg ønsket å vite mer om. Ideelt sett ville

jeg ha gjennomført to-tre ulike fokusgruppeintervjuer. Da dette ikke lot seg gjøre valgte jeg å gi dokumentanalyser større plass i oppgaven enn jeg først hadde tenkt. Det kan styrke påliteligheten til oppgaven å ha flere datakilder dersom funnene i de ulike kildene støtter og underbygger hverandre. Eller så kan fenomenet man forsker på, begrepet livsmestring i denne sammenhengen, kunne forstås ulikt og være gjenstand for fortolkning på ulike måter ved å bruke flere kilder. I min forskning er bruken av to metoder relevant for å utdype vitenskapsproduksjonen og gi større dybde i hvor begrepet kommer fra og hvordan det arbeides med (Halkier, 2002, s. 18).

### 3.4.2 Fokusgruppeintervju

Bente Halkier (2002) har skrevet en bok om fokusgrupper. Hennes definisjon på fokusgruppe er basert på David Morgans forståelse, og jeg støtter meg på den samme forståelsen i mitt arbeid. Fokusgrupper kan forstås som en forskningsmetode der data produseres gjennom gruppeinteraksjon rundt et emne som forskeren har bestemt (Morgan, 1997, sitert i Halkier, 2002, s. 11). Det er med andre ord en metode der et emne eller tema er forhåndsbestemt av forskeren kombinert med at det er en interaksjon i gruppa om temaet (Halkier, 2002, s. 12). Jeg har valgt å benytte fokusgruppeintervju i denne forskningen da jeg er interessert i å finne barnehagelæreres forståelse av livsmestringsbegrepet i lys av nasjonale og lokale forskrifter. I den forbindelse anså jeg det som hensiktsmessig at de fikk anledning til å reflektere sammen for å produsere empiri om temaet. Halkier (2002) skriver at kunnskap man tar for gitt, såkalt taus kunnskap, kan bli tvunget frem og ordsatt i et fokusgruppeintervju (Halkier, 2002, s. 13). Intervjupersonene må altså forklare hva de mener ovenfor hverandre og sette ord på gitte sannheter, måten de arbeider på og hvorfor de arbeider på den måten.

Halkier (2002) skriver at det er den sosiale interaksjonen mellom deltagerne som skaper det empiriske materialet. Det vil bli ulike interaksjoner mellom totalt fremmede og noen som kjenner hverandre litt eller godt, gruppedynamikken vil bli påvirket. Begge deler kan fungere godt, men den som forsker må reflektere rundt hva som kan lønne seg ut fra problemstilling og tematikk. En fordel ved at de er bekjente, er at det kan være lettere å ta del i samtalen siden man vet hvordan de andre reagerer og man føler seg tryggere. Samtidig kan det være en sosial kontroll til stede som påvirker interaksjonen negativt, nettopp fordi man har en fortid og en fremtid sammen med de andre (Halkier, 2002, s. 33-35).

Halkier (2002) påpeker at man må ha en gruppe som har en god sosial interaksjon med hverandre for å få produsert informasjon i et fokusgruppeintervju. Er gruppen for homogen kan det hende at de ikke har noe å diskutere, mens en for heterogen gruppe kan ende opp med å ikke forstå hverandres ståsted eller skape mye konflikter (Halkier, 2002, s. 31). I mitt utvalg opplevde jeg at det var god interaksjon mellom deltagerne. Selv om alle er utdannet barnehagelærere har de ulike alder, ulike arbeidsplasser og ulike arbeidserfaring.

Lokasjonen for et fokusgruppeintervju kan ha mye å si for resultatet av intervjuet. Jeg valgte et emnerelevant sted, dvs. at jeg benyttet lokalene til en barnehage slik at intervjupersonene automatisk tenkte på barnehagearenaen. Samtidig valgte jeg et mindre møterom der deltagerne kunne sitte komfortabelt og sjansen for bakgrunnsstøy ble redusert. Det ble enkel servering av litt mat og drikke for å lette stemningen og skape en god atmosfære med litt småprat i forkant av intervjuet. Norsk Senter for Datasikkerhet, heretter kalt NSD, ga meg tillatelse til å ta opp både lyd og video. Jeg valgte å kun ta lydopptak pga. rommets utforming og for å få mer naturlig samtale og diskusjon enn man kan oppleve ved videoopptak (Halkier, 2002, s. 41).

En av fordelene med å bruke fokusgruppeintervju er at man kan få en gruppe menneskers felles forståelse av verden. Med min sosialkonstruktivistiske tilnærming har jeg tatt utgangspunkt i livsmestringsbegrepet som en vedtatt sannhet som alle skal arbeide med i barnehagene. Jeg må derfor anta at barnehagelærerne i intervjuet har en forståelse av hva dette begrepet innebærer for deres pedagogiske praksis. Samtidig, innenfor institusjonell etnografi, kan jeg ta all ny viten som kommer frem og gå på oppdagelsesferd i empirien.

Barnehagelærernes forståelse av begrepet står sentralt og er vesentlig for den videre utforskningen. Med utgangspunkt i deres forståelse jobbet jeg med begrepet og analyserte det, samt delte det opp i mindre biter. Jeg fant teori som både understøttet barnehagelærernes forståelse og motvirket den. Jeg gjorde funn og oppdagelser i transkriberingen som påvirket hvilke dokumenter jeg måtte belyse i dokumentanalysene, samt hva slags teori jeg måtte finne for å forstå hvor barnehagelærernes utsagn. Det at de kunne sitte sammen og reflektere over begrepet, hvordan de jobber med det og hvordan de forstår det i deres pedagogiske praksis, var en styrke for dette forskningsarbeidet. Jeg fikk konsentrerte data om temaet i rolige omgivelser uten å få masse unødvendig data som jeg ville fått hvis jeg f.eks. hadde observert deres praksis i stedet. Nå fikk de prate om kun det jeg var interessert i å få vite mer om uten forstyrrende elementer. Det er også mindre invaderende i livene til intervjupersonene å bruke



fokusgruppeintervju istedenfor feltmetoder som observasjon og liknende, samt at mindre tid forsvinner i form av tid på å observere og sortering av datamaterialet i etterkant (Halkier, 2002, s.17).

### 3.4.3 Intervjuguide

Jeg tok utgangspunkt i problemstillingen min og forskningsspørsmålene jeg hadde utformet da jeg skrev intervjuguiden. Jeg startet med å forklare hensikten med studien min og hva jeg ønsket av informantene. Jeg sa at jeg ønsket at de skulle ha en samtale sammen om begrepet livsmestring, hvordan de forstår det og jobber med det i sin daglige praksis i barnehagene. Underveis stilte jeg spørsmål for å få samtalen i gang, eller for å utdype eller få klarhet i noe de sa som jeg ikke helt forsto. Intervjuguiden i seg selv var relativt åpen. Jeg hadde skrevet ned noen ting jeg tenkte at jeg ville spørre om, men underveis i intervjuet dukket det opp andre spørsmål ut fra svarene de ga. Jeg hadde med meg noen punkter fra rammeplanen og lokale styringsdokumenter i tilfelle jeg hadde behov for å støtte meg på disse ut fra hva barnehagelærerne snakket om. Det viktigste med intervjuet var å få frem barnehagelærernes opplevelser og tanker om hvordan de forsto begrepet livsmestring, deres bevissthet rundt begrepet, og hvordan de arbeider med det i sin pedagogiske praksis.

### 3.4.4 Transkribering

Fokusgruppeintervjuet varte i om lag halvannen time. Det ble gjort lydopptak av hele intervjuet i tillegg til at jeg tok notater underveis. Transkriberingen ble skrevet ut ordrett i løpet av de påfølgende dagene, og resulterte i 10 sider med maskinskrevet tekst. Jeg sto selv for hele transkriberingen. Svend Brinkmann og Lene Tanggaard (2015) skriver at talespråk og skriftspråk er veldig ulikt. Det kan være utfordrende å skrive ned talespråket da mennesker generelt ofte snakker med ufullendte setninger, og punktsetting kommer ikke naturlig i talespråket slik det gjør i skriftlige nedfelling. Man mister også noe i form av kroppsspråk og tonefall som går tapt når det er transkribert ferdig (Brinkmann og Tanggaard, 2015, s. 43). Jeg bestemte meg for å skrive ned talespråket så ordrett og snart som mulig for å bevare mest mulig av det muntlige språket mens det var friskt i minnet. Det tar tid å transkribere, men grunnet størrelsen på utvalget mitt så jeg det som hensiktsmessig å skrive intervjuet på data ordrett. Jeg valgte å bare skrive ned ordene de sa, og ikke lydene man ofte bruker mens man tenker seg om i samtalen og leter etter det neste man vil si. Jeg var nøye i transkriberingen

med å få med meg alt som ble sagt, og gikk tilbake til lydopptaket gjentatte ganger for å kontrollere.

Underveis i transkriberingen ble jeg bevisst på hva barnehagelærerne sa om livsmestringsbegrepet. De kom med empiri som jeg forsto umiddelbart at jeg måtte undersøke nærmere ved å gå gjennom dokumenter som legger rammene for livsmestring i barnehagen. Med institusjonell etnografi i bakhodet kunne jeg vektlegge disse oppdagelsene og la dem vise veien videre da denne metodologien vektlegger at analysen gjøres fortløpende og veileder utforskningen videre (Widerberg, 2015, s. 18).

I transkripsjonsarbeidet la jeg merke til at livsmestringsbegrepet ble delt i to overordnede kategorier av barnehagelærerne. Jeg valgte derfor å dele opp livsmestringsbegrepet i to underkategorier, fysisk helse og psykisk helse. Jeg brukte analyseprogrammet NVivo for å analysere intervjuet. I tillegg til temaene psykisk helse og fysisk helse la jeg til barnehagens mandat. Hver kategori fikk tilhørende underkategorier for å hjelpe meg å kategorisere hva barnehagelærerne beskrev.

Innenfor kategorien fysisk helse la jeg inn kosthold, motorisk utvikling og hvile. Psykisk helse er den største kategorien med flest underpunkter. Underpunktene i NVivo ble følgende; følelser, mestring, mobbing og krenkelser, relasjoner, selvfølelse, sosial kompetanse, språkutvikling og trygghet. Kategoriene er i utgangspunktet basert på barnehagelærernes uttalelser. Barnehagens mandat ble en kategori der jeg la inn overordnede oppgaver barnehagelæreren har i form av lover og styringsdokumenter. Denne kategorien inneholder foreldresamarbeid, kartleggingsverktøy og kompetanseheving av personalet.

### 3.5 Analysemetoder

Jeg la tidlig merke til at etter hvert som jeg leste faglitteratur og styringsdokumenter, og fikk sanket inn empiri gjennom intervjuet, ble det naturlig å veksle frem og tilbake mellom disse. Dette er i tråd med den hermeneutiske tilnærmingen. Jeg har gjennomført analyser fortløpende gjennom hele forskningsprosessen. Analysearbeidet i institusjonell etnografi beveger seg kontinuerlig mellom empirien man innhenter. Forskningen vil ikke bli komplett før forskeren har skapt koblinger mellom de ulike dataene som innhentes, f.eks. gjennom intervju og dokumentanalyse i mitt tilfelle. For å skape disse koblingene må empirien kobles opp mot teori. Datainnsamlingsprosessen i institusjonell etnografi krever en prosess der man ser tilbake på empiri eller følger sporene man får fremover fra lokale institusjoner og

datainnsamlingen som foregikk der. Det krever at forskeren kan bruke analytisk tankegang (Campbell & Gregor, 2004, s. 81). For å finne veien videre ved bruk av institusjonell etnografi måtte jeg være forberedt på å analysere intervjuet og styringsdokumentene gjentatte ganger og se dem opp mot hverandre og i lys av teori. Slik denne metodologien innebærer, gjennomførte jeg dokumentanalyser i forkant av fokusgruppeintervjuet og fant ut at jeg måtte tilbake til dokumentene i etterkant for å se etter andre ting etter transkriberingen. Før jeg gjennomførte fokusgruppeintervjuet var alt veldig åpent. Jeg visste ikke hva intervjupersonene ville svare angående livsmestringsbegrepet. Etter intervjuet forsto jeg at de var hovedsakelig opptatt av psykisk helse i arbeidet med barna. Jeg måtte tilbake til styringsdokumentene for å se hvilke føringer nasjonale og lokale myndigheter har lagt til grunn for barnehageansatte i Kristiansand kommune, og så at psykisk helse var mye mer vektlagt enn fysisk helse i arbeidet med barna. Dette kom til uttrykk gjennom kursing, kompetansehevingsmål og årsplaner til både de representerte barnehagene og andre barnehager i kommunen, uavhengig av om de var eid av kommunen eller private aktører.

### 3.5.1 Analyse av fokusgruppeintervju

Kvalitativ innholdsanalyse blir mye anvendt i forbindelse med forskning innenfor det pedagogiske fagfeltet. Det er en systematisk metode som er anvendelig og lett å lære seg, og som har overføringsverdi til andre forskningsspørsmål. Det er som regel et system av kategorier som står sentralt i analysen, som man kommer tilbake til og tilpasser med en hermeneutisk tilnærming underveis i analysen. Dette fører også til en bedre implementering av datamaterialet underveis i analysearbeidet. Man kan analysere ganske store datamengder med kvalitativ innholdsanalyse. Svakheter med metoden kan være at forskningsspørsmålet er for stort eller upresist, eller dersom man bruker en induktiv tilnærming (Mayring, 2004, s. 269).

I mitt tilfelle opplevde jeg det som utfordrende at begrepet livsmestring er så utbredt innenfor barnehagefeltet, samtidig som tilsynelatende veldig få egentlig kan si hva det inneholder. Det jeg har lest av teori rundt begrepet forteller meg bare om et aspekt ved begrepet om gangen, og en helhetlig forståelse av begrepet virker nærmest umulig å få til. I analysen av intervjuet dukket den samme problematikken opp, og jeg ble nødt til å kategorisere og dele opp begrepet i hensiktsmessige og håndterbare størrelser. Jeg støttet meg igjen på institusjonell etnografi, som sier at man skal stille seg et spørsmål om hva dataene forteller forskeren om hvordan ting utspiller seg slik de gjør, mens man analytisk tolker datamaterialet sitt (Campbell & Gregor, 2004, s. 85). Jeg stilte meg derfor spørsmålet; «Hva kan empirien fortelle meg om

barnehagelærernes forståelse av begrepet livsmestring?». Den foreløpige forståelsen min ble da at de forstår livsmestring som et samlebegrep for noe større, men at det hovedsakelig handler om psykisk helse. For å gjøre dette analysearbeidet trengte jeg å endre metoden min.

Virginia Braun og Victoria Clarke (2006) har skrevet en artikkel om tematisk analyse. De sier at den har mange likhetstrekk med kvalitativ innholdsanalyse som Philipp Mayring (2004) beskriver, men at den kan brukes på større mengder empiri og ikke bare er en kvalitativ versjon av en kvantitativ metode (Braun & Clarke, 2006, s. 98). De har en sjekkliste med 15 punkter for hvordan forskeren skal gå frem. Kort oppsummert beskriver de at man skal være veldig nøye med transkriberingen før man tematiserer og koder dataene. All empirien er like viktig og skal få like mye oppmerksomhet av forskeren. Videre skal alle temaene sjekkes opp mot hverandre og mot det originale datasettet. Dataene skal analyseres og forstås, ikke bare parafraseres og siteres uten sammenheng. Det skal være tydelig sammenheng mellom det forskeren hevder å gjøre, og hva som synlig har blitt gjort. Det skal også være sammenheng mellom vitenskapssynet, metodologien og analysearbeidet (Braun & Clarke, 2006, s. 96). Med min hermeneutiske tilnærming er det akseptabelt å analysere transkriberte tekster med tekstanalyse så vel som andre typer tekster.

### 3.5.2 Dokumentanalyse

Det andre instrumentet jeg benytter er dokumentanalyse. Det er ifølge Kennet Lynggaard (2015) hensiktsmessig å differensiere mellom tre dokumenttyper; primære, sekundære og tertiære. Sekundære dokumenter er tilgjengelig for offentligheten i umiddelbar nærhet til begivenheten eller situasjonen som det referer til. Eksempler kan være lovttekster, regjeringsrapporter, avisartikler og hensiktserklæringer fra politiske partier (Lynggaard, 2015, s.154-155). I denne oppgaven er det denne typen dokumenter som vil være mest hensiktsmessig i analysearbeidet da jeg er interessert i bl.a. utviklingen av politiske ideologier og gjeldende styringsdokumenter for barnehagesektoren.

Campbell og Gregor (2004) skriver om sosiale relasjoner mellom mennesker og hvilken påvirkningskraft og makt tekster har på relasjonene. Hvis mennesker håndterer og prosesserer de samme tekstene vil deres handlinger bli påvirket av det de leser om. På den måten har en tekst makt til å koordinere mennesker til å oppføre seg på en viss måte og ha spesifikke handlingsmønstre. De sier at i Smiths tilnærming til å forstå tekster på denne måten i institusjonell etnografi åpner det opp for empiriske undersøkelser angående makt som påvirker mennesker som man ellers kanskje ikke ville vært klar over (Campbell & Gregor,

2004, s. 32). Ta rammeplanen for eksempel. Alle barnehagelærere må vite hva som står i den og forholde seg til teksten som står skrevet. Teksten har makt over yrkesutøvelsen til barnehagelærerne og hvordan de skal utøve sin pedagogiske praksis.

Det er flere styringsdokumenter som legger føringer for barnehagelærere generelt. Jeg har tatt utgangspunkt i styringsdokumentene som er relevante for barnehagelærerne som takket ja til å være med i forskningsarbeidet mitt. Jeg har derfor tatt for meg styringsdokumentene som er gjeldende for Kristiansand kommune generelt, og nasjonale føringer i form av rammeplanen (2017) og barnehageloven (2005). I tillegg har jeg analysert seks årsplaner for barnehager representert i kommunen og valgte bevisst at halvparten representerte privat sektor mens den andre halvparten representerte offentlig sektor. Jeg var nysgjerrig på om kommunale føringer også var gjeldende i privateide barnehager, og hvordan de eventuelt ble påvirket av dette. I kapittel 4 står alle dokumentene jeg har analysert.

### 3.6 Kvalitetssikring

Sarah Tracy (2010) har skrevet en artikkel om hvordan man kan kvalitetssikre kvalitativ forskning og beskriver åtte punkter, worthy topic, rich rigor, sincerity, credibility, resonance, significant contribution, ethics, and meaningful coherence. Hun starter med at temaet skal være relevant, tidsriktig, viktig eller interessant. Rich rigor handler om at studien må være nøye og gjennomarbeidet i form av hvordan man jobber med det teoretiske rammeverket, deriblant innhenting av empiri, analyseprosesser, sammenheng og teoretisk oppbygning (min oversettelse). Forskeren må sørge for mye og relevant data samlet inn på korrekt måte. Sincerity poengterer at forskeren må være ærlig om hvordan forskningen er gjort, redegjøre for sin forforståelse og andre hensyn som kan påvirke forskningen, samt gjennomsiktighet i hvordan studien er gjennomført metodisk. Credibility handler om studiens troverdighet. Her skal forskeren vise til empiri gjennom å beskrive så detaljert og fyldig at leseren selv kan komme til sine egne konklusjoner. I tillegg gjør triangulering av kunnskapen, dvs. at to eller flere kilder med data henviser til det samme resultatet, gjør studien mer troverdig. Resonance bruker Tracy for å beskrive hvordan forskeren kan påvirke leseren. Hun mener alle gode kvalitative undersøkelser gjør inntrykk på leseren. Det sjette punktet handler om hvorvidt forskningen har en betydning for feltet det forsker i, bringer det med seg ny viten? Det etiske perspektivet skal man alltid være seg bevisst og her sier Tracy at det må komme tydelig frem i teksten hvilke hensyn man har tatt. Avslutningsvis påpeker hun at det må være en meningsfull sammenheng mellom problemstillingen, teorien som er presentert, metodene som er blitt

brukt og funnene som blir presentert (Tracy, 2010, s. 840-848). Jeg skal benytte Tracy sine punkter for å kvalitetssikre denne oppgaven i kapittel seks.

I kvalitativ forskning kan man ikke gjennomføre forskningen identisk flere ganger. Forskeren selv påvirker studien med sine forforståelser. Menneskene man intervjuer vil være ulike og ha forskjellige meninger. I en fokusgruppe vil også menneskene påvirke hverandre gjennom samtalen. Metodologien og metodene kan likevel gjentas. En annen forsker kan gjenta prosessen jeg har brukt med strategisk utvalg, fokusgruppeintervju med barnehagelærere i den samme kommunen, dokumentanalyse av de samme dokumentene og forske ut fra det samme vitenskapelige ståstedet. Det kan diskuteres om fokusgruppeintervjuer er en god metode med tanke på kvalitetssikring. Det er en kvalitativ metode som ikke kan gjentas nøyaktig da mennesker er ulike med forskjellige synspunkter. Det er likevel en god metode i denne oppgaven. Dette begrunner jeg med at jeg ville finne ut hva flere informanter mente om det samme forhåndsbestemte temaet. Da var det nyttig å sitte sammen som en gruppe slik at de fikk mulighet til å reflektere sammen.

I denne studien har jeg redegjort for alle de ulike redskapene jeg har brukt og mener derfor at det er mulig å gjenta forskningen i stor grad. Ved å bruke ulike datakilder som peker på det samme resultatet er jeg villig til å påstå at forskningen viser til ny empiri til tross for et snevert utvalg med intervjupersoner. Dokumentene støtter funnene jeg gjorde gjennom fokusgruppeintervjuet, og jeg henviser til relevant forskning og faglitteratur.

### 3.7 Forskningsetikk og personvern

Som forsker er det min oppgave å redegjøre for det intervjupersonene sier. Dette må gjøres på riktig måte og det foreligger krav til begrunnelser og dokumentasjon. Jeg vil vurdere mine egne tolkninger som adekvate ut fra konteksten de blir ytret i og ved hjelp av min forforståelse, slik en som skal vurdere min tekst også vil ha relevant forforståelse av feltet (Fangen, 2010, s. 247). Det er en selvfølge at personvernet ivaretas på en etisk riktig måte. For å ivareta personvernet til den enkelte intervjupersonen har jeg søkt NSD om godkjenning til å gjøre lydopptak og videoopptak av barnehagelærerne under intervjuene. De aktuelle intervjupersonene fikk utlevert et samtykkeskjema i forkant av studien med utdypende informasjon om forskningens formål og hvordan det skulle gjennomføres. Jeg har tydeliggjort ovenfor alle parter involvert i forskningsprosjektet at jeg har taushetsplikt og at innsamlede

data vil bli oppbevart på en forsvarlig måte i henhold til NSD og UiA sine retningslinjer. Alle persongjenkjennende opplysninger skal anonymiseres. Jeg fikk tak i tre informanter til fokusgruppeintervjuet og valgte da å kun bruke lydopptak. Det var lett å skille mellom stemmene til informantene når det ikke var flere til stede, og jeg antok at det ville bli en mer avslappet atmosfære uten videokamera til stede. Etter transkriberingen ble begge lydopptakene slettet.

### 3.8 Forskerens rolle

Katrine Fangen (2010) viser til forståelse og forforståelse i det Martin Heidegger kaller den hermeneutiske sirkel (Heidegger, 1927, §31 i Fangen, 2010, s. 47). Denne sirkelen beskrives som at vi alle har en forforståelse og etter hvert som ny kunnskap kommer til, vil denne gradvis endres. Det kan være nyttig å skrive ned og bli bevisst sine egne forforståelser før man begynner et forskningsarbeid. Det er også hensiktsmessig å lese seg opp på relevant litteratur i forkant (Fangen, 2010, s. 47).

Nå er livsmestringsbegrepet kommet til skoler og barnehager, og det skal skrives inn i rammeverk og handlingsplaner hva som menes med dette. Da jeg startet dette forskningsarbeidet hadde jeg en teori om at livsmestringsbegrepet ikke ble godt nok forstått av yrkesaktive barnehagelærere ut fra de gjeldende politiske føringene. Denne antagelsen er basert på min egen opplevelse av begrepet da jeg aktivt søkte å forstå dette bedre selv som en del av min masterutdanning i barnehagekunnskap. Jeg opplever at det ikke er tydeliggjort nok hva som menes med livsmestringsbegrepet i barnehagene, og hva det faktisk innebærer for ansatte og barn i barnehagealder. Min forforståelse er på denne måten farget av hva jeg trodde jeg ville finne, men jeg har gjort så godt jeg har kunnet å ikke la det være styrende for hvor empirien har ført meg. Ved hjelp av mitt sosialkonstruktivistiske ståsted har jeg funnet ny kunnskap basert på eksisterende forståelser jeg allerede hadde. Jeg har bygget videre på forståelsen ved å benytte institusjonell etnografisk metodologi sammen med hermeneutikk. Jeg er selv utdannet barnehagelærer og har jobbet i barnehage som pedagogisk leder i over 10 år. I løpet av min karriere har jeg blitt bevisst på at barnehagen er en virksomhet som er i stadig utvikling og endring etter hvert som ny kunnskap og forskning kommer til. Jeg vil derfor bruke min erfaringsbakgrunn som profesjonsutøver sammen med dokumentanalyse, fokusgruppeintervju og teoretisk kunnskap for å forstå livsmestringsbegrepet bedre. Hvordan jeg tolker empirien jeg får gjennom dokumentanalyser og intervjuet vil bære preg av de forkunnskapene jeg har.

## 4 Funn om livsmestring i lys av institusjonell etnografi

### 4.1 Institusjonell etnografi

Institusjonell etnografi har hjulpet meg med å se på funnene i dokumentanalysene og fokusgruppeintervjuet i sammenheng. Bakhtin beskriver med sin teori om talesjangre, at hvordan en tekst blir skrevet og hvordan den blir forstått av leseren er sentralt for den videre forskningen, det påvirker forståelsen min som forsker. Smith bygger, som tidligere nevnt, sin diskurs innen institusjonell etnografi på denne forståelsen.

Ved å benytte denne utforskningsmetodologien har jeg som forsker kunnet undersøke hva som skjer med mennesker i det daglige liv. Jeg som forsker har min egen forforståelse og tolker derfor deres utsagn ut fra mitt eget ståsted. Ved å være bevisst på dette har jeg forsøkt å sette egne tanker til side og tolke transkriberingen av intervjuet så objektivt som mulig. Det samme gjelder dokumentanalysene. Ved å tilsesette mine egne meninger og tanker i størst mulig grad kunne analysene vise veien videre i forskningen. Funnene i analysene satte søkelys på videre undersøkelser som skulle gjøres for så å kunne føre til ny kunnskap. Hermeneutisk tilnærming tillot meg som forsker å bygge videre på kunnskapen jeg tilegnet meg gjennom forskningen. Dette gjorde jeg i lys av ny kunnskap som kom til og utvidet forståelsen kontinuerlig.

I dette kapitlet presenterer jeg funn om livmestringsbegrepet slik det blir presentert i førende dokumenter, og gjennom refleksjoner som kom frem i fokusgruppeintervju av noen erfarne barnehagelærere i Kristiansand kommune. I analysearbeidet har jeg med meg problemstillingen og forskningsspørsmålene.

Min problemstilling er:

«Hva inneholder begrepet livsmestring innenfor barnehagefeltet sett ut fra politiske føringer, og hvordan jobber barnehagelærere i Kristiansand kommune med livsmestring i sitt pedagogiske arbeid med barn?»

I analysearbeidet har jeg anvendt forskningsspørsmål 2-4:

1. Hvor kommer begrepet livsmestring fra og hvorfor er livsmestring dagsaktuelt i 2022?
2. Hvordan forstår barnehagelærere i Kristiansand livmestringsbegrepet?
3. Hvordan vektlegges fysisk og psykisk helse hos barn av barnehagelærerne selv?
4. Hvordan vektlegges fysisk og psykisk helse hos barn i lover og forskrifter?



## 4.2 Dokumentanalyser

Det foreligger noen nasjonale styringsdokumenter alle barnehager i Norge må følge. Jeg har innledningsvis i oppgaven tatt for meg rammeplanen (2017) som legger de sterkeste føringene i norsk barnehagepolitikk. Jeg har skrevet hva den sier om livsmestring og blant annet brukt det som grunnlag for hvorfor denne oppgaven med dette temaet er så viktig å skrive. I dette kapitlet vil jeg vise for leseren hvilke dokumenter som er relevante for analysen av fokusgruppeintervjuet. Jeg har tatt utgangspunkt i funnene jeg fikk i analysen av intervjuet, og vil her belyse disse, før jeg viser analysen av fokusgruppeintervjuet. Slik vil leseren få et bedre grunnlag for å forstå funnene.

Jeg har gått gjennom stortingsmeldinger som vedrører livsmestring i forbindelse med fagfornyelsen i skolen for å se hvilken påvirkning dette har på barnehagesektoren. Kristiansand kommune har utarbeidet egne lokale føringer basert på overnevnte dokumenter. Jeg har brukt kommunens nettside for å finne frem disse, samt at jeg har brukt årsplaner fra flere ulike barnehager, kommunaleide og privateide, som grunnlag for å finne de kommunale forskriftene. Jeg fant mange likheter i årsplanene uavhengig av hvem som står som eier av barnehagene med tanke på hvilke føringer kommunen har lagt som gjeldende. I det følgende vil jeg ta for meg nasjonale stortingsmeldinger og regjeringsstrategier, samt lokale forskrifter og veiledere som gjelder i Kristiansand kommune i 2022.

### 4.2.1 Lov om barnehager

Rammeplanen er en forskrift til lov om barnehager (2015) og er en utdypning til selve lovverket som gjelder barnehagefeltet, dvs. at det i loven står hovedsakelig overordnede temaer som rammeplanen utdyper nærmere. Vi kan, som tidligere nevnt, lese at pedagogiske ledere må ha utdanning som barnehagelærer eller annen treårig pedagogisk utdanning med videreutdanning i barnehagepedagogikk i §25. I kapittel VIII, §41-42, i loven står det om psykososialt barnehagemiljø der nulltoleranse og forebyggende arbeid i forbindelse med mobbing står sentralt. Det er skrevet at personalet i barnehagen har plikt til å undersøke saken dersom de har mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø (Lov om barnehager, 2015).

Jeg finner dette interessant. I loven står det ingenting om livsmestring som et eget begrep. Ut fra mine undersøkelser om begrepet kan jeg kun se at loven om det psykososiale barnehagemiljøet kommer inn på dette temaet, og her er det kun snakk om psykisk helse.

#### 4.2.2 Mestre hele livet. Regjeringens strategi for god psykisk helse (2017–2022)

I 2016 ba Stortinget om at regjeringen skulle legge frem en helhetlig tverrsektoriell strategi for barn og unges psykiske helse som omhandler både individ og samfunn. Den skulle være både helsefremmende og sykdomsforebyggende. Det har ikke eksistert en slik helhetlig plan siden 2008 da *Opptrappingsplanen for psykisk helse* ble avsluttet. Resultatet ble *Strategi for god psykisk helse* som er forankret internasjonalt. Blant annet har Verdens helseorganisasjon (WHO) og EU-kommisjonen gitt føringer for hvordan psykiske lidelser kan forebygges og behandles. Vi kan lese i strategien fra helse- og omsorgsdepartementet at følgende er hensyntatt i arbeidet:

En strategi med internasjonal forankring

- Mental Health Action Plan 2013–2020 (WHO)
- European Mental Health Action Plan 2013–2020
- European Action Plan for Strengthening Public Health Capacities and Services
- Sustainable Development Goal 3: Ensure healthy lives and promote well-being for all ages
- Helse 2020: Et verdi- og kunnskapsbasert rammeverk for helse og trivsel i overensstemmelse med Verdens helseorganisasjons reformprosesser

Videre står det at de fem overordnede målene regjeringen har med denne strategien er:

1. Psykisk helse skal være en likeverdig del av folkehelsearbeidet
2. Inkludering, tilhørighet og deltakelse i samfunnet for alle
3. Pasientens helse- og omsorgstjeneste
4. Styrket kunnskap, kvalitet, forskning og innovasjon i folkehelsearbeidet og i tjenestene
5. Fremme god psykisk helse hos barn og unge

(Helse og omsorgsdepartementet, 2017, s. 7-8)

Jeg går ikke inn i de ulike internasjonale føringene her med tanke på oppgavens omfang. Likevel tar jeg med overskriftene på disse da de understreker at det er mange og sterke internasjonale føringer og innflytelser som påvirker norsk barnehagepolitikk i dag. I denne strategien kan vi lese at dette arbeidet skal tjene hele samfunnet, både individene og fellesskapet. De har en intensjon om livsmestring som psykisk helsefremmende arbeid som skal starte med barn i barnehagealder. Målet er at regjeringen ønsker at folket skal få bedre psykisk helse enn det forskningen viser til per i dag. Som vi ser av de fem overordnede

målene nevnt over, gjelder spesielt punkt to, fire og fem også for barn i barnehagealder, enten direkte eller indirekte, via personalet i barnehagen. I kapittel 7.2 i strategien kan vi lese overskriften «Godt psykososialt miljø i barnehager og skoler – fremme livsmestring og forebygge mobbing» (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 43).

Forebygging starter i barnehagen, og ansatte må ha kunnskap og kompetanse om hva som fremmer god livsmestring og psykisk helse. I ny forskrift om rammeplan for barnehagene, som trer i kraft høsten 2017, utfylles barnehagelovens bestemmelse om at barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Det understrekes at barnehagen skal være en arena hvor fysisk og psykisk helse skal fremmes, og at barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av likeverd, samtidig som barnehagen skal forebygge krenkelser og mobbing. Rammeplanen vektlegger barnehagens forpliktelser for at hensynet til barnets beste blir ivaretatt. Barnehagen skal aktivt legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap, og personalet skal forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillmønstre. Med ny rammeplan er det lagt et godt grunnlag for barnehagen som fremtidens helsefremmende arena.

(Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 44)

#### 4.2.3 Kvalitetsmelding for oppvekst 2020 for Kristiansand kommune

Dette er en oppsummering av kvalitetsarbeidet i oppvekstsektoren for Kristiansand storkommune kort gjenfortalt av meg ut fra hele teksten i dokumentet. Den presenterer *Rammeverket for kvalitet og mestring i Kristiansand*, heretter kalt *rammeverket*. I tillegg beskrives det at de ønsker at barn og unge i kommunen skal ha en god oppvekst, helt fra nyfødt til utdanningsløpet er gjennomgått. De beskriver formålet slik: «Alle innsatser vi gjør innenfor oppvekstfeltet allerede fra svangerskapsomsorgen og til arbeid i barnehager og skoler er avgjørende for at alle skal kunne delta i utdanning og arbeidsliv» (Kristiansand kommune, 2021, s. 48).

For å oppnå målet beskriver de hvilke instanser som er representert i kommunen, og som står til disposisjon ved behov. Jeg forholder meg kun til det som gjelder barnehagefeltet i forbindelse med livsmestring. Under overskriften livsmestring er hovedfokuset å ha kompetente ansatte som kan bidra til å forebygge og avdekke overgrep tidlig. I denne forbindelsen presenterer de kompetanseprogrammet *Kroppen er min*. Videre i meldingen står

det om å skape gode relasjoner barn imellom, og mellom ansatte og barn. Utforming av uteområdet i barnehagen påpekes som viktig for grunnleggende kroppslige ferdigheter, samt at det fremmer god helse og lek. Det er beskrevet nulltoleranse med tanke på mobbing og krenkelser, og barnehagene skal drive forebyggende arbeid. Det er utviklet en egen *Språkstandard* som skal følges der det beskrives hvordan barnehageansatte skal arbeide for et inkluderende språkmiljø.

I forbindelse med kvalitetsarbeid i barnehagen står det at det pedagogiske arbeidet skal beskrives, analyseres og fortolkes ut fra barnehagens planer, barnehageloven og rammeplanen. Det står:

Grunnlaget for livslang læring og mestring legges i barnehagen. Norsk og internasjonal forskning viser at barnehager med høy kvalitet virker positivt på barns utvikling og at den positive effekten varer hele livet. Tidlig barnehagestart bidrar til et godt grunnlag for videre læring og utvikling, både språklig og når det gjelder generell utvikling. Barnehagen skal være et sted hvor barns behov for omsorg og lek blir ivaretatt og barndommens egenverdi anerkjennes. Personalet skal bidra til at alle barn får en god barndom preget av trivsel, vennskap og lek.

(Kristiansand kommune, 2021, s. 36)

Hele denne kvalitetsmeldingen beskriver flere sider ved livsmestring. Her står det at de er opptatt av hele utdanningsløpet til kommunens innbyggere, og av å ivareta det enkelte barnet. Det er litt større fokus på psykisk helsefremmende arbeid også her, men vi ser at de er opptatt av at fysisk helse også er viktig for den helhetlige utviklingen til et barn.

#### 4.2.4 Trygt og godt barnehagemiljø i Kristiansand

Kristiansand kommune har utviklet verktøy og veiledere ut fra de nasjonale lovene og forskriftene som foreligger. Noen av disse skal benyttes av alle barnehagene i kommunen, uavhengig av om de representerer kommunal eller privat sektor.

Rammeverket er et verktøy som bygger videre på Forskningsbasert læringsmiljøutvikling i Kristiansand, heretter kalt FLiK, og inkluderende læringsmiljø. Dette verktøyet ble satt i verk 20.02.21 og skal revideres innen 19.05.24. Rammeverket er utarbeidet med tanke på barn og unges velferd i Kristiansand kommune, og vi kan se på modellen at livsmestring er et av fokusområdene. Dette verktøyet skal alle barnehager i Kristiansand benytte i sitt arbeid.

Barnehagen skal bidra til trivsel, livsglede og mestring. Barnehagen skal forebygge mobbing og krenkelser. Alle barn skal lære å tåle motgang, håndtere utfordringer, og bli kjent med egne og andres følelser. Barnehagen skal være en arena for fysisk aktivitet og bevegelsesglede, og legge til rette for motorisk utvikling. Måltider i barnehagen skal vektlegge matglede og sunne matvaner. Barnehagen skal ha kunnskap om barnas omsorg- og livssituasjon.

(Eikeland, 2021)

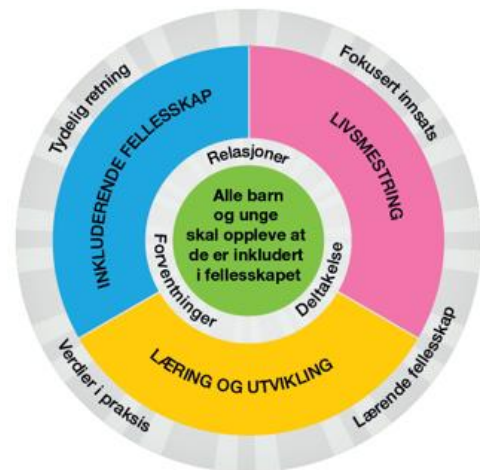
Ut fra rammeverket er det skrevet en veileder som alle kommunale barnehager må implementere i sine årsplaner. Den heter *Trygt og godt barnehagemiljø i Kristiansand* og den tydeliggjør hvordan de arbeider med rammeverket. Denne veilederen er forpliktende for alle kommunale barnehager i Kristiansand. Private barnehager trenger ikke å synliggjøre veilederen i

årsplanene sine, men de skal likevel jobbe etter denne så lenge barnehagen er innenfor Kristiansand kommune. Det står beskrevet barns rettigheter, barnehagens verdigrunnlag og definisjoner i forbindelse med barnehagemiljøarbeidet. Det står videre hvordan barnehagene skal jobbe for å forebygge krenkelser mot barn og anvende aktivitetsplikten ved behov.

Etter å ha gått gjennom veilederen ble det tydelig at psykisk helse er det overordnede målet her også. Det står om hvordan barnehagen skal arbeide for at alle barn skal ha et godt psykososialt miljø, bli vernet for krenkelser og mobbing, og ivaretas ifølge lover og regler. Det er gode relasjoner, positive forventninger, deltakelse og mestring som skal kjennetegne barnehagemiljøet. I punkt 3.0 og 4.5 nevnes det at det fysiske miljøet også spiller inn på hvordan barnet har det i barnehagen, her legges det kun vekt på utforming av uteområdet, inneklime og inventar.

#### 4.2.5 Språkstandard

I januar 2017 kom *Språkstandard* i bruk i Kristiansand kommune. Den er utarbeidet med bakgrunn i den kartleggingen som ble gjort i forbindelse med at FLiK ble introdusert og tatt i bruk i kommunen. Den kartleggingen viste at det var store kvalitetsforskjeller mellom barnehagene og kommunen ønsket at barnehagene skal ha den samme kvaliteten og jobbe forskningsbasert. Kommunen inviterte ledere i kommunale og private barnehager med på



prosessen, og disse har vært med å prege innholdet i standarden. I standarden står det beskrevet tiltak barnehagene skal gjøre både på individ- og systemnivå. Det er utformet standardiserte skjemaer som barnehagelærerne skal benytte i samtaler med foreldrene til barna i barnehagen. Ved hjelp av skjemaene kommer barnets språkhistorie frem. Dette hjelper barnehagelærerne å tilrettelegge best mulig for videre språkutviklingsarbeid i barnehagen. Det er refleksjonsverktøy personalet skal benytte seg av i forbindelse med språkmiljøet i barnehagen. Det står også at alle barn som er flerspråklige, eller dersom barn vekker bekymring med tanke på språkutvikling, som er 2 år eller eldre skal det benyttes Tidlig Registrering av Språkutvikling på, heretter kalt TRAS. Det medfølger et samtykkeskjema til det, samt et skjema for å lette overgangen mellom barnehagene og skolene i kommunen (Kristiansand Kommune, 2017). *Språkstandard* er et verktøy til barnehagelærere for å systematisere språkutviklingsarbeidet i kommunen og bidra til at den samme standarden holdes i alle barnehagene i kommunen.

#### 4.2.6 Årsplaner fra barnehager i Kristiansand kommune 2021/2022

I det følgende vil jeg av etiske hensyn ikke fortelle hvilke årsplaner intervjupersonene arbeider etter, ei heller vil jeg fortelle hvilke jeg har analysert basert på det samme etiske hensynet. Det jeg vil si er at utvalget representerer både private og kommunale barnehager, samt at funnene er basert på innholdet som omhandler livsmestring i seks ulike barnehager i Kristiansand kommune. Jeg støtter meg her på det jeg har gjort rede for i teorikapittelet der livsmestring er definert til å gjelde fysisk og psykisk helsefremmende arbeid med barnehagebarn.

Det jeg la først merke til i analysearbeidet av årsplanene til de kommunale barnehagene i Kristiansand kommune, var hvor like de er. Det var marginale forskjeller i utformingen av det som sto i dem når det kom til aspekter som omhandlet livsmestring, kartlegging og kompetanse hos personalet. Jeg fant ut at veilederen *Trygt og godt barnehagemiljø i Kristiansand* var overordnet for alle, og der sto det blant annet hva som skulle inn i kommunale barnehagers årsplan fra denne veilederen. Det var essensielt i veilederen å få med kompetansen de ansatte har, samt hvordan de jobber pedagogisk med psykisk helsefremmende aktiviteter med barn. Det står beskrevet i årsplanene at de skal fremme livsglede, bidra til mestring i trygge omgivelser og sunne helsevaner. De skal jobbe med livsmestring og helse i møte med rammeplanens fagområder, og de understreker viktigheten av trygghet, relasjoner og god følelsesregulering. De knytter dette opp til kompetanseprogram

kommunen har lagt opp til at barnehager skal benytte for å forebygge og avdekke vold og seksuelle overgrep, blant andre *Traumebevisst omsorg*, heretter kalt *TBO*, og *Kroppen er min*. Denne informasjonen er identisk i de tre kommunale barnehagene jeg undersøkte. I tillegg var det mulig å bruke flere kompetanseprogram hvis barnehagen ønsket det. De har dermed noe felles og noe ulikt i fremgangsmåtene for hvordan de skal jobbe med dette. To av de kommunale barnehagene poengterer at de jobber med følelsesregulering, avslapning og sunt kosthold. En annen beskrev det samme om kosthold, men utenom dette var det fokus på hvilke program de benytter for psykisk helsefremmende arbeid med barn, i tillegg til at de tilrettelegger for fysisk aktivitet.

I de privateide barnehagene jeg undersøkte fant jeg større lokale forskjeller. To av årsplanene hadde overskriften livsmestring slik de kommunale hadde. Under overskriften står det også om traumebevisst omsorg, forkortet TBO, og Kroppen er min-programmet. I en annen står det om psykisk helsefremmende arbeid, deriblant følelsesregulering og forebygging av mobbing. En hadde ikke overskriften livsmestring slik alle de andre hadde, men beskriver at de følger veilederen for trygt og godt barnehagemiljø samt rammeplanen.

Under overskriften livsmestring var det ikke så mye informasjon om begrepet i noen av årsplanene jeg har analysert. Jeg fant likevel noe interessant andre steder i årsplanene. Alle de privateide barnehagene jeg undersøkte hadde mye større søkelys på fysisk helse beskrevet under egne overskrifter. Her kommer det tydeligere frem hos de private barnehagene at de for eksempel har kosthold og ernæring som satsingsområde, noe som ikke ble særlig vektlagt hos de kommunale barnehagene. I tillegg var det presisert hos den ene at hvile og kroppslige aktiviteter er viktig for barna. De kommunale nevner kosthold, avslapning og fysisk aktivitet under overskriften livsmestring. Likevel kommer det ikke tydelig frem hvordan de har tenkt å jobbe med disse kategoriene som kommer under fysisk helsefremmende arbeid i like stor grad som hos de private.

Hovedsatsingsområdene til både de kommunale og de private barnehagene bærer preg av å skulle være psykisk helsefremmende. Hos to av de kommunale er målene beskrevet som sosial kompetanse, relasjoner, lek og språk. En barnehage er opptatt av inkludering i den forstand at alle barn skal kunne danne vennskap og være en del av fellesskapet. En av de private skriver om sosial kompetanse, relasjonskompetanse, barns medvirkning og lek. En annen beskriver det samme, men de er i tillegg opptatt av likeverd og mangfold, samt naturen som læringsarena. En beskriver sine satsingsområder som at de omhandler relasjoner,

vennskap, medvirkning og bevegelsesglede. Vi ser at i alle årsplanene jeg har undersøkt anser ledelsen i de representerte barnehagene at lek, relasjoner, vennskap og sosial kompetanse er viktig å jobbe for. Det er kun en av barnehagene som har fysisk helsefremmende arbeid som satsingsområde av de som er med i utvalget mitt.

Analysen av årsplanene støtter det jeg har funnet i stortingsmeldinger, barnehageloven og rammeplanen. Psykisk helsefremmende arbeid er det utarbeidet kompetanseprogram for, og det er lagt føringer for hvordan disse skal benyttes og dokumenteres i barnehagene.

Livsmestring i årsplanene er likevel noe varierende og gjenspeiler et mangfold innenfor begrepet, slik de politiske føringene også legger til rette for. Mest oppsiktsvekkende er det likevel at det hovedsakelig legges til rette for at personalet skal ha høy kompetanse på psykisk helsefremmende arbeid gjennom verktøy, modeller og kompetansehevingsprogram. Fysisk helsefremmende arbeid er lite beskrevet i årsplanene, og det er heller ingen kompetansehevingsprogram som blir omtalt i forbindelse med dette temaet.

#### 4.2.7 Kompetanseprogram og kartleggingsverktøy

Det var interessant å se hvor stor vekt som ble lagt på kompetansen til personalet. I intervjuet kom det frem at det var en stor prioritet i alle de representerte barnehagene, og det ble også synliggjort i årsplanene. Det var litt ulikt hvilke kurs og kompetansehevingsprogram barnehagelærerne hadde deltatt på, men de jeg lister opp her har en eller flere av dem fått opplæring i. Hvilke kompetanseprogram som skal benyttes er noe ulikt i privat og kommunal sektor, men FLiK, TBO og Kroppen er min skal alle i Kristiansand kommune benytte. Circle of security, forkortet COS, og Æ e mæ var kommunens egne programmer og skal kun benyttes av noen av de kommunale barnehagene i utvalget jeg hadde. Grunnet denne oppgavens størrelse og omfang vil jeg her utdype kompetanseprogrammene FLiK, TBO og Kroppen er min, samt kartleggingsskjemaet TRAS. Det er disse metodene som er benyttet av alle informantene i utvalget, og de er også nevnt i samtlige årsplaner.

##### 4.2.7.1 FLiK

FLiK står for Forskningsbasert Læringsmiljøutvikling i Kristiansand. Kursingen av personell i skoler og barnehager startet i 2014, og arbeidet med denne arbeidsmodellen i kommunens skoler og barnehager startet opp i 2015. Modellen som blir brukt er pedagogisk analyse, og den er opprinnelig utarbeidet for skolesektoren. Følgende står det som mål i veiledningsheftet;



«Hovedmålsettingen med bruken av den pedagogiske analysemodellen er å etablere gode læringsmiljøer i skolene, der det skal eksistere hensiktsmessige betingelser for både skolefaglig og sosial læring hos elevene» (Nordahl, 2012, s. 7-8). Modellen er tilpasset bruk i barnehager, så vel som skoler. Forskningen bak modellen, med tanke på sosial kompetanse, er relevant også for barnehagebarn. Analysemodellen er utarbeidet slik at man skal se på systemet rundt et barn. Man skal kartlegge hva som er utfordringen, formulere en problemstilling og et mål, samt se på hva som er opprettholdende faktorer for at det er slik, før man prøver å finne tiltak for å løse saken. Ofte ser man ved å bruke denne modellen at det handler om forhold og systemet rundt et barn, og sjelden eller aldri om et enkelt barn.

#### *4.2.7.2 Kroppen er min*

Inger Lise Andersen er utdannet klinisk sosionom og er leder for Barnefokus sør. Siri Søftestad er sosionom med doktorgrad. Hun har arbeidet med tema seksuelle overgrep mot barn siden begynnelsen av 1990-tallet. Sammen har de utarbeidet dette kompetanseprogrammet for barnehagekjeden Læringsverkstedet. Kristiansand kommune ønsket også å bruke dette programmet, og det er nå tilgjengelig for alle kommunens barnehager. Kort fortalt er programmet basert på rammeplanens og barnehagelovens bestemmelser, og har som mål å styrke kompetansen for personalet i barnehager i forhold til kroppskrenkelser. De skal bli kompetente til å kommunisere med barn om kropp, grenser, krenkelser, omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep. Det er et samtaleverktøy som skal brukes sammen med skolestarterne. Gjennom dette programmet skal barna lære å sette grenser for seg selv og også respektere andres kropp.

#### *4.2.7.3 Traumebevisst omsorg*

Barnefokus sør er en organisasjon som tilbyr opplæring i traumebevisst omsorg, forkortet TBO. TBO handler om hvordan man som voksen omsorgsperson, enten i form av å være forelder eller profesjonell, kan møte og hjelpe et barn som har opplevd traumer på en hensiktsmessig måte. Dette er en arbeidsmetode som bygger på Howard Bath sine tre pilarer. Bath er utdannet klinisk psykolog og har jobbet i mange år med behandling av unge mennesker i det australske barnevernet og ungdoms-rettssystemet. De tre pilarene handler om at mye av bearbeidingen for de barna som opplever traumer skjer utenfor de kliniske institusjonene. Det er foreldre, lærere, sosialarbeidere og liknende som hovedsakelig er til stede for barna og skal hjelpe dem med å heles. Pilarene representerer trygghet, relasjon og mestring. Bath viser til store teoretikere som Abraham Maslow, Erik Erikson, John Bowlby

og Mary Ainsworth når han skal beskrive pilaren om trygghet og hvorfor dette er spesielt viktig når et barn har opplevd noe traumatisk. Den første pilaren kan ikke arbeides med alene, fordi det er i relasjon til andre at et barn kan begynne å føle trygghet. De relasjonene man bygger i ung alder er med på å forme individer for resten av livet. Han sier derfor at det å være bevisst på hvordan man møter disse barna er avgjørende for deres livskvalitet på sikt. Alle barn reagerer forskjellig på traumatiske opplevelser, og det er opp til omsorgspersonene rundt og hjelpe dem å håndtere dem best mulig. Det fører til den tredje pilaren om mestring. Barnet skal håndtere både ytre utfordringer og sine egne følelser og impulser. Barn som opplever traumer, utvikler ofte sine egne strategier for å mestre disse tingene. De trenger da kompetente voksne til å hjelpe dem å regulere og håndtere følelser. Disse pilarene kan ikke stå alene, men må ses i sammenheng. Mestring og trygghet kan kun oppnås i samarbeid med trygge voksne (Bath & Seita, 2018, s. 6-10). Med utgangspunkt i disse tre pilarene er kompetanseprogrammet TBO utviklet til bruk i mange sammenhenger i Norge. Blant andre vil jeg nevne helsestasjoner som anvender dette for å gi foreldreveiledning, og barnehageansatte i Kristiansand kommune som har blitt kurset i denne måten å møte barn på.

#### *4.2.7.4 TRAS kartleggings skjema*

I Kristiansand kommune er det bestemt at alle flerspråklige barn fra 2 år og oppover skal kartlegges med TRAS. Det står beskrevet i Språkstandarden at barnehagelæreren skal gjennomføre TRAS på flerspråklige barn, samt alle barn man er bekymret for i forhold til kognitiv utvikling og/eller språklige ferdigheter. Det er åtte områder i TRAS-skjemaet som er av betydning for barns språkutvikling; samspill, kommunikasjon, oppmerksomhet, språkforståelse, språklig bevissthet og produksjon knyttet til lyd-, ord- og setningsnivå. Skjemaet er utformet slik at det tar hensyn til barnets alder. Formålet er å fange opp barn som har behov for støtte til språkutvikling så tidlig som mulig samtidig som personalet blir bevisste og får styrket sitt arbeid med språkstimulerende aktiviteter (Språkplan, u.å.).

### 4.3 Fokusgruppeintervju

I det følgende skal jeg vise til den tematiske analysen av transkriberingen av fokusgruppeintervjuet, og beskrive barnehagelærernes forståelse av livsmestringsbegrepet. Her er det den andre delen av problemstillingen min som blir belyst. Den handler om hvordan barnehagelærere i Kristiansand kommune jobber med livsmestring i sitt pedagogiske arbeid med barn. Dette vil jeg analysere med utgangspunkt i forskningsspørsmål 2 og 3.

Jeg har valgt å skrive det ut som en sammenhengende tekst da underkategoriene i temaene fysisk helse, psykisk helse og barnehagens mandat ofte sklir over i hverandre gjennom intervjuet. Det er kartlegging og kompetanseheving som det ble snakket mest om i sammenheng med hvordan personalet jobber med livsmestring, noe som også gjenspeiler det intervjupersonene fortalte om at Kristiansand kommune har brukt mye ressurser på kursing de siste årene. Barnehagelærerne anså også samarbeidet med hjemmet og foreldrene som vesentlig for barnas psykiske helse. Jeg legger til mine kommentarer underveis i teksten og avslutter kapittelet med en oppsummering av livsmestringsbegrepet slik barnehagelærerne beskriver det.

Formålet mitt var ikke å finne ut hvor mange ganger livsmestring handlet om det ene eller det andre, men det var interessant å se at når analysearbeidet var gjennomført hadde jeg ingenting i kategorien fysisk helse. Jeg analyserte en gang til og fant ut at jeg hadde en uttalelse som kunne passe inn, men at den ble vinklet videre til psykisk helse innen kort tid i samtalen mellom barnehagelærerne. Det ble interessant for meg å finne ut av hvorfor det var slik at alt dreide seg om psykisk helse.

I fokusgruppeintervjuet ble intervjupersonene påvirket av hverandre og samtalene tok form ut fra hva de kunne noe om og hvilke spørsmål som ble stilt. Jeg analyserte og tolket utsagnene til barnehagelærerne. Underveis i intervjuet stilte både jeg som intervjuer og de andre deltagerne oppfølgingsspørsmål hvis noe var uklart. Jeg opplevde at alle var like delaktige i samtalen, alle fikk anledning til å komme med sine tanker og refleksjoner, og ingen avbrøt hverandre underveis. Det var en avslappet atmosfære med en faglig debatt om et forhåndsbestemt tema som alle deltagerne kunne engasjere seg i.

#### 4.3.1 Tekstanalyse

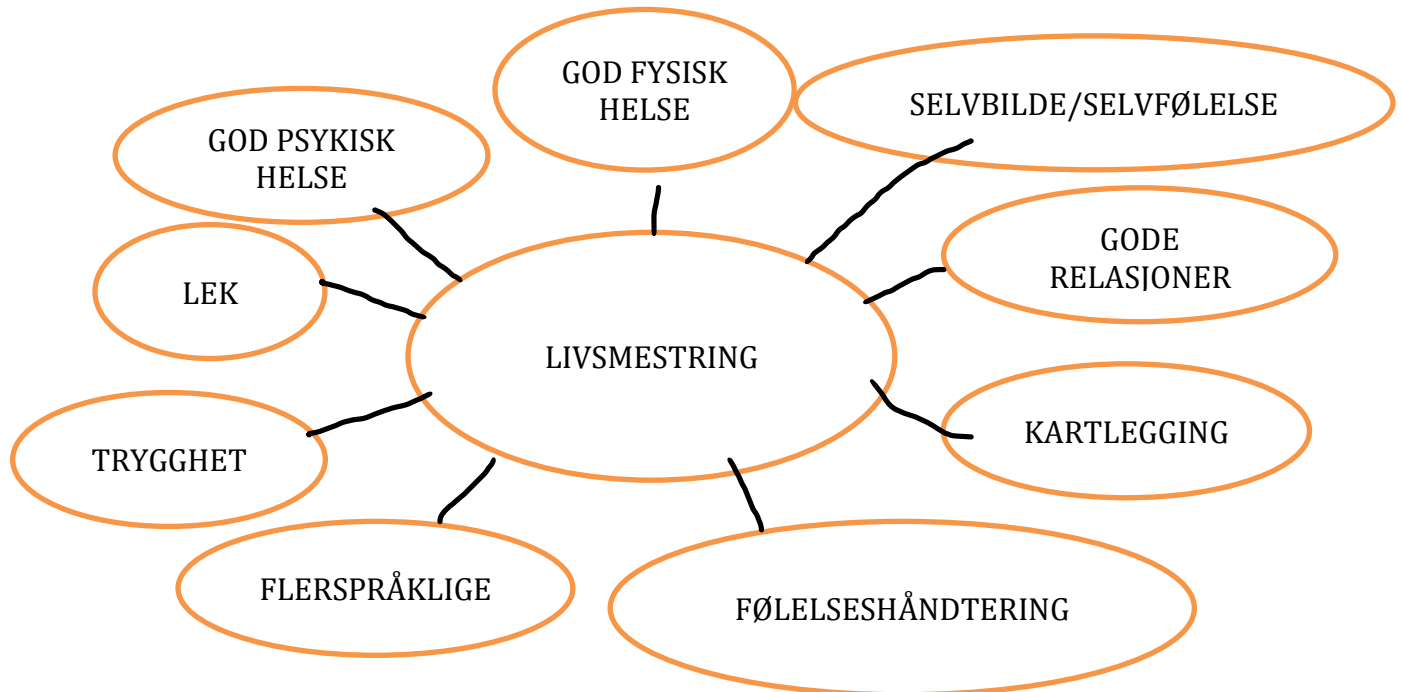
Nå vil jeg benytte følgende forskningsspørsmål for å analysere barnehagelærernes uttalelser:

- Hvordan forstår barnehagelærere i Kristiansand livsmestringsbegrepet?
- Hvordan vektlegges fysisk og psykisk helse hos barn av barnehagelærerne selv?

Jeg startet fokusgruppeintervjuet med å presentere meg selv og hva formålet med denne forskningen er før deltagerne presenterte seg selv. For å bevare anonymiteten til barnehagelærerne i denne oppgaven velger jeg å kalle dem for A, B og C. Vi startet med å lage et tankekart sammen. Kategoriene jeg laget i NVivo og hva barnehagelærerne tenkte om

begrepet innledningsvis er noe forskjellig. Det kan se ut som de har reflektert over flere aspekter ved livsmestringsbegrepet underveis i intervjuet.

Her er hva de opprinnelig tenkte om hva livsmestring innebærer for arbeid med barn i barnehagen:



I løpet av intervjuet kom barnehagelærerne inn på følgende temaer; følelser, mestring, mobbing og krenkelser, relasjoner, språkutvikling, selvfølelse, trygghet, foreldresamarbeid, kartleggingsverktøy, kompetanseheving av personalet, kosthold, ro og hvile, samt motorisk utvikling. Disse temaene gikk inn i hverandre mens samtalen mellom barnehagelærerne utspilte seg. Det var en god flyt i intervjuet der de snakket sammen og holdt samtalen i gang, mens jeg kom med utdypende eller oppklarende spørsmål underveis ved behov.

Barnehagelærerne var engasjerte i hvordan arbeidsplassene deres la til rette for kompetanse i personalet i barnehagen.

Intervjuer: Kristiansand kommune har kompetanseprogram og kurs som skal benyttes i barnehagene. Har det påvirket deres arbeidspraksis?

B: Vi har en enhetsleder som har satt det veldig satt i system, vi jobber systematisk med faglig utvikling i personalgruppa. Det synes jeg er kjempebra. I pedagoggruppa har vi også jobbet tidligere med trygghets sirkelen (COS) og relasjoner, nå er vi gått videre på lek. Alt dreier seg om rammeverket rundt og alt sammen går jo inn i det, dette med livsmestring. Vi setter av tid både på personalmøter og ledermøter til å diskutere fag.

Vi jobber med hele barnet, hele løpet og vi er opptatt av at alle de ansatte har den samme kompetansen. Det gjør at alle blir mer bevisste.

Vi ser at kompetanseutvikling i personalet er viktig for ledelsen i denne barnehagen og at det er satt i et system. C fortalte at de bruker FLiK aktivt på avdelingsmøtene dersom det er et barn de trenger å jobbe litt ekstra med. I tillegg bruker de FLiK en gang i uka på hele barnegruppa for å være bevisste på at barna blir sett. A vektlegger at både FLiK og TBO har hjulpet personalet med å se på omgivelsene rundt barnet og at det ikke er barnet det er noe galt med.

A: Også er det dette med å møte barnet på følelsene. Det er kjempeviktig. Å være bevisst på hvordan man møter dem, spesielt nå med ny mobbelov og krenkelser som er vanskelig å konkretisere. Det er kjempeviktig å jobbe med det, snakke om det og bli bevisst på hvordan man jobber med dette i forhold til barn og hvordan voksne møter barn. Og også for barn-barn, voksen-barn relasjoner.

Kristiansand kommune har satset mye på kompetanseheving. I 2015 ble FLiK innført i hele kommunen. Alle de tre barnehagelærerne har fått opplæring i denne tankegangen der man skal se på læringsmiljøet rundt barnet som utfordrende istedenfor barnet selv. De nevner også TBO som kommunen har hatt kursing i de siste årene. Begge disse ble utdypet i forrige kapittel i denne oppgaven. Det kunne merkes på barnehagelærerne gjennom intervjuet at de har den samme kompetansen og har deltatt på de samme kursene. Flere ganger kom de tilbake til det å møte barn der de er følelsesmessig, det å stå i følelsene barna har sammen med dem. Foreldresamarbeidet påvirker også arbeidet med hvordan barn skal lære å håndtere egne følelser, mener A.

A: Hvordan er det foreldrene gjør det i forhold til det å skille mellom en følelse og et problem? En følelse er ikke et problem, men hvis vi lar barnet føle at denne følelsen er et kjempeproblem og dette problemet må noen andre løse, da må noen fortelle barna at det ikke er det. Og det at barna lærer å skille på disse tingene handler også om livsmestring. Der har foreldrene mye å si.

Vi ser at i intervjuet sa A at et godt samarbeid mellom barnehagelæreren og barnas foreldre kan være avgjørende for barnets trygghet og også hvordan barnet skal videreutvikle seg i barnehagen. A vil gjerne være en trygg ansatt for både foreldrene og barna for på den måten å kunne ha et godt samarbeid med hjemmet. A engasjerer seg i hvordan hjemmet arbeider med følelser, og at det påvirker hva barnet tilegner seg av kompetanse på det området. For å kunne

jobbe godt med blant annet følelshåndtering, sosial kompetanse, relasjoner og trygghet i barnehagen, var det viktig å ha et godt foreldresamarbeid. Alle barnehagelærerne anså dette som sentralt for å kunne gi barna en best mulig barnehagehverdag. B støttet at en god relasjon med foreldrene var viktig for å kunne gi beskjeder angående barnet på en fin måte.

A: Vi kan gi barna trygghet med å være trygge voksne. Men også være trygge i forhold til foreldresamarbeid. Det går ikke kun på barna det med trygghet, det gjelder også familien, foreldre, besteforeldre, for barna leser dem om det er trygt eller ikke. Og også samarbeidet med foreldrene for at barna skal videreutvikle seg.

Det er en gjenganger i intervjuet hvordan relasjoner bør være barn imellom, og mellom voksne og barn. Barnehagelærerne ser dette i sammenheng med mobbeloven som fikk en lovendring i 2021. Det innebærer en aktivitetsplikt som krever at barnehagen følger med på hvordan barna har det. Barnehagen skal undersøke og sette inn tiltak når personalet har mistanke om at ett eller flere barn ikke har det bra i barnehagen. Når foreldre sier fra om en sak har barnehagen plikt til å undersøke, selv om personalet er av en annen oppfatning. Det skal dokumenteres skriftlig hvordan barnehagen følger opp barnet og gruppen (regjeringen, 2021). Det psykososiale miljøet i barnehagen vektlegges. Her kan vi se hva B tenker om hvilken rolle barnehagelærerne har i barns etablering av relasjoner.

B: Jeg tenker på dette med vår rolle som voksen og med det har vi så mye makt. At vi kan følge et barns initiativ og som regel da blir de andre barna nysgjerrige og vil være med. Så hvis vi som voksne er med et barn som er litt utenfor og bruker tid på det det barnet vil og gjør det spennende og løfter det frem så kan vi hjelpe det barnet inn i sosiale relasjoner med andre barn. Voksnes rolle som, ikke tolk, men brobygger.

Denne barnehagelæreren reflekterte også rundt hvordan det å bygge relasjoner kan påvirke en hel avdeling i et livsmestringsperspektiv. Denne barnehagelæreren tok med seg sin kompetanse om relasjonsbygging, og klarte å snu en dårlig trend ved å bruke kunnskapen og posisjonen sin som leder, på en hensiktsmessig måte.

B: Jeg kom inn på en avdeling der det var mye konflikter og negativ stemning og jeg ble opptatt av hvordan jeg kunne skape en slags vi-følelse. Voksne var slitne, og det var tungt. Jeg var jo sliten også. Så da måtte jeg finne på noe gøy! Få i gang gnisten igjen! Den vi-følelsen og positive opplevelser og felles opplevelser ble det viktigste en periode. Da tenker jeg på å skape livsmestring på hele avdelingen.

Alle barnehagelærerne kunne fortelle at de hadde jobbet på avdelinger der flere barn med annen bakgrunn enn norsk var representert. Noen barnegrupper hadde også flere barn som var flerspråklige enn de som hadde kun norsk som morsmål. De hadde alle erfaring med å jobbe med barns språkutvikling for å hjelpe barn inn i det sosiale fellesskapet på en avdeling. C fortalte om en barnegruppe som var inkluderende:

C: Barna i gruppa hos meg er veldig fine der syns jeg, for de inviterer ofte det barnet jeg har med på å leke og de prøver å snakke engelsk og alt de kan komme på for å få med seg dette barnet. Selv om jeg sier at barnet forstår norsk så prøver de andre barna alt mulig. Men barnet selv er ikke så god til å snakke norsk selv. Men det er god til å herme og lærer fort og tre-fire ords ytringer kan gå av og til.

De andre var enige i at barn stort sett var inkluderende i lek uavhengig av språk.

B: Det som er da, er jo at de barna er jo vant til det. Det er naturlig for barna at det er noen barn som ikke snakker så mye. Og de deltar mye i lek ford det om altså. De er jo nysgjerrige og vil være med.

A poengterte at rollelek kunne bli vanskelig før norsk språk var godt på plass siden den leken beveger seg så fort og krever mye språk for å få det ordentlig til.

A fortalte så om et barn som hadde utfordringer med å sitte i samlingsstund med de andre. Etter å ha tatt barnet til side i forkant av samlingsstundene der A forklarte i detalj hva samlingsstunden skulle handle om, så forsto barnet det bedre og kunne delta positivt sammen med de andre barna. A sa at det kan hende det barnet opplevde en form for livsmestring når det klarte å sitte sammen med de andre barna i samlingene, nå som barnet kunne delta på en annen måte.

Jeg spurte dem om livsmestring i barnehage ofte handler om flerspråklige. Eller barn som faller utenfor pga. ting de ikke kan noe for, f.eks. medfødte egenskaper.

De svarte at kartleggingsverktøyene handlet nok mest om flerspråklige barn, men at det også handlet om andre medfødte egenskaper hos barn som gjorde at de falt utenfor fellesskapet kognitivt eller sosialt. De sa at et av kartleggingsverktøyene de hadde brukt var ment som en hjelp til personalet for å se hvilke relasjoner en ansatt har til hvert enkelt barn slik at man kan avdekke at alle barn har gode relasjoner til minst en ansatt. De brukte også andre kartleggingsverktøy som TRAS, der barnas kognitive evner, språkutvikling og sosiale ferdigheter skal kartlegges.

B: Hvis man først skal ha fokus på barndommens egenverdi så må de ikke komme inn med enda mer sånne føringer. Det med kartleggingsverktøy er nyttig helt frem til det blir for mye. Sånn som den føringen der alle flerspråklige barn skal skrives *TRAS* på f.eks. når alle barna på en avdeling er flerspråklige.

A: Ja, barnehagelærerne forsvinner jo veldig mye vekk fra barna for å kartlegge og skrive skjemaer. Og du skal skrive overføringsskjemaer før skolen og ha samtale med de foreldrene, men du skal også skrive andre skjemaer og til PPT når det er behov.

De beskriver en kartleggingspraksis som de av og til anser for å være for omfattende. De savnet at barnehagelærerne selv kunne bruke sin autonomi og fagkunnskap for å vurdere hvilke barn som måtte kartlegges og ikke. De mente det blir lagt for mye vekt på å vurdere barna i skjemaer og skriftlig dokumentere hvordan barna er, istedenfor å faktisk være sammen med barna. De ser nytteverdien i kartleggingen der det er behov for det. De vil bare ha anledning til å vurdere når det er nødvendig selv ut fra faglig skjønn.

I intervjuet sa barnehagelærerne lite om temaer som faller under kategorien fysisk helse. De nevnte at et sunt kosthold er viktig, men at det handler om mye mer enn sunn mat. «Det handler om å lage og smake og være sammen rundt bordet», sa C.

Hvile, avslapning og søvn ble ikke snakket om i dette intervjuet, men motorisk utvikling ble nevnt og avfeid i neste setning.

A: Og også legge til rette for fysisk aktivitet for barna. For å gi en følelse av livsmestring – ikke bare det psykiske. Det kan være barn som ikke henger med jevnaldrende motorisk, men det kan også være barn som er kjempegode til å løpe f.eks. Når vi har løpekonkurranse i barnehagen får de livsmestring både de som er kjemperaske som kjenner at «dette får vi til!», men de som ikke er så raske de kan bli heiet på, de kan bli sett, og få øve på å løpe uten at det er farlig.

C: Og det å lære seg å tape! Når vi nå skal snakke om livsmestring så er jo det også en del av det. Ja, og da må man jo møte det, men på en måte sånn at de lærer at det er greit. Det kommer en neste gang også.

A: Det å øve på å tape og det å øve på å vinne – begge deler må kanskje øves på.

Det interessante her er at den fysiske, motoriske delen som blir nevnt overskygges av hvordan man skal lære seg å håndtere følelser og være sosialt kompetent i situasjoner der man konkurrerer. Det å være fysisk aktiv og bruke kroppen motorisk blir mindre viktig enn det å



kunne håndtere å være først eller sist i denne situasjonen. De verdsetter det sosiale fellesskapet, det å heie på hverandre og gjøre hverandre gode, i tillegg til at de har fokus på følelseshåndtering.

Mot slutten av intervjuet forhørte jeg meg om hva de tenkte at de som barnehagelærere skulle jobbe med ut fra rammeplanen og føringene denne medfører,

A: Jeg tenker at det er litt opp til oss hvordan vi skal jobbe med det. Det er åpent for tolkning på en måte.

C: Vi får bare beskjed om at vi skal nå et mål, men hvordan vi skal nå det målet er vel opp til oss egentlig.

A: Det er vel sånn med rammeplanen generelt sett. Vi skal gjennom rammeplanen, men hvordan vi gjør det, det er opp til oss.

Intervjuer: Hvordan kan jeg som faktisk står der på gulvet med barna jobbe med livsmestring på den beste måten tenker dere?

A: Det er vel å sørge for en best mulig fylt opp ryggsekk før de går videre da. Til å gå videre med når de er ferdig i barnehagen. Så da må vi gi de disse ulike kompetansene, det å være den trygge voksne. Noe mer enn det får vi på en måte ikke til. Vi må bare få folk mer bevisst på det, det å prate om det. Det tror jeg gjør at de fleste barna kommer ut med begge beina plantet på jorda.

Det jeg ser her er at livsmestring kan forstås veldig ulikt. Det er åpent for tolkning hos den enkelte barnehagelærer, og det er ikke definert hva barn skal få ut av dette arbeidet. Samtidig sitter de med en forståelse av at det er viktig å jobbe med dette, og de har noen tanker om hvordan de skal gå frem for å gi barna noen gode verktøy på veien videre etter barnehagen.

Den ene barnehagelæreren sa mot slutten;

B: Jeg merker jeg er litt tankefull for det begrepet er sånn at det flyr litt sånn forbi. Du hører det mye, men du får liksom aldri diskutert det. Du får aldri definert hva det er, men du skal jobbe med det. Det er liksom ingen fasit.

#### 4.4 Oppsummering av funn

Gjennom arbeidet med dokumentanalysene kom det frem på hvilken måte de nasjonale føringene ligger til grunn for hvordan kommunens barnehageansatte skal arbeide med psykisk helse med barn i barnehagealder. Dette gjelder uavhengig om man er ansatt i privat eller kommunal barnehage. Kommunale føringer gjelder også for alle barnehageansatte i stor grad, uavhengig av om de jobber i kommunal eller privat sektor. Årsplanene spesielt hadde mange likhetstrekk i arbeidet med livsmestring, og hovedsakelig handlet det om hvordan psykisk helsefremmende arbeid skal synliggjøres, dokumenteres og arbeides med pedagogisk. Sentralt i Kristiansand kommune står kursing og kompetanseheving av personalet i barnehagene. Kommunen ønsker høy fagkunnskap i hele personalgruppen i alle barnehagene. Det ønskes også en høy faglig kvalitet på språkutviklingsarbeidet i kommunen, beskrevet i *Språkstandard*.

Fysisk helse var mindre beskrevet i årsplanene. Det var mest fokus på kosthold og ernæring, motorisk utvikling, ro og hvile i de privateide barnehagene, men det ble nevnt i de andre også. I rammeplanen og *Kvalitetsmelding for oppvekst 2020* står det mest om fysisk helsefremmende arbeid av alle dokumentene jeg har studert. Det står utførlig at dette er aspekter ved barns helse og livsmestring som skal arbeides med i barnehagene. Det er derfor interessant at det ikke poengteres mer i flertallet av dokumentene.

Alle kompetansehevingsprogrammene og kartleggingsverktøyet som er beskrevet handler om psykisk helse hos barna og hvordan de kan bli bedre rustet til å håndtere motgang og utvikle seg kognitivt. Det handler mye om hvordan personalet kan hjelpe barn med å sette ord på følelser og sette grenser for seg selv, samt bidra til at barnehagen er et trygt sted for barn å være slik at de kan utvikle seg best mulig.

Barnehagelærerne snakket hovedsakelig om livsmestring som psykisk helsefremmende arbeid med barnehagebarn. De ordsatte ikke dette selv, men alt de pratet om i løpet av intervjuet handlet om psykisk helse hos barna i barnehagen, og også litt om den psykiske helsen til voksne mennesker i sammenheng med at alle skal bli voksne en gang.

De beskrev hvordan de ville jobbe med forebygging av mobbing og krenkelser, de snakket om kartlegging av sosial kompetanse og språkutvikling slik at barna kunne få seg venner og bygge relasjoner. De snakket også om trygghet for barna der relasjonen mellom voksne og barn i samarbeid med foreldrene sto sentralt. I tillegg var de opptatt av følelshåndtering generelt, og hvordan de kunne bidra positivt i barnas mestring av vanskelige følelser spesielt. Alle disse tingene handler om psykisk helse hos barna. Alle disse tingene er også det som det

har blitt spesielt fokusert på gjennom kompetanseheving i barnehagene i Kristiansand kommune. Barnehagelærerne snakket noe om motorisk utvikling og mestring av ulike aspekter ved dette, men det peilet seg raskt over til å handle om hva dette kunne brukes til i form av følelseshåndtering. Dette fokuset på psykisk helsefremmende arbeid gjenspeiler de nasjonale og kommunale føringene som jeg har beskrevet tidligere i oppgaven.

Det kommer frem at det å jobbe med livsmestring i barnehagen handler mye om å være kompetent som ansatt, og det å ha kunnskap om hva som gjør at barn trives og har det bra fremstår som vesentlig i dette intervjuet. De ser på livsmestring med barn som å forberede barna til alt de skal møte etter barnehagetiden. Barnehagelærerne vil gjøre det de kan for at barna skal kunne skape vennskap og relasjoner med andre barn. Det anså dette som noen av de viktigste ferdighetene de kunne gi barna. De mente at barna må få de verktøyene de trenger til å leke og skape vennskap med andre barn, samt kunne løse konflikter uten hjelp av voksne på sikt.

Det jeg har funnet gjennom de ulike analysene samsvarer med hverandre. Dokumentene viser til et økt fokus på psykisk helsefremmende arbeid som hovedsatsingsområde innen arbeidet med livsmestring på barnehagefeltet. Personalet skal få økt kompetanse og det skal synliggjøres for kundene (les: foreldrene). Kommunen ønsker en gjennomgående høy standard og kvalitet i alle barnehagene som er i kommunen. Fysisk helsefremmende arbeid var generelt mindre vektlagt i alle dokumentene, og i noen var dette aspektet ved livsmestring helt fraværende.

## 5 Diskusjon

I dette kapittelet vil jeg diskutere funnene jeg har gjort. Diskusjonen bygger på barnehagelærernes uttalelser og dokumentanalyser. Nå skal jeg diskutere barnehagelærernes opplevelser og refleksjoner i lys av relevant teori og faglitteratur, samt dokumentene jeg har analysert.

Er det sammenheng mellom de politiske føringene og barnehagelærernes forståelse av hvordan de skal arbeide med livsmestring? Hva står det i styringsdokumentene at barnehagelærerne skal gjøre og hva mener de selv at de skal gjøre i dette arbeidet?

Jeg vil også diskutere hvordan det pedagogiske arbeidet med begrepet livsmestring blir påvirket av NPM og markedsdiskursen da de har vist seg å påvirke den politiske dagsorden. Jeg vil belyse hvordan diskursen påvirker barnehagelærerrollen med tanke på hva den politiske agendaen har ført til angående kvalitet i barnehagen gjennom kartleggingspraksis og kompetanseheving av personalet.

Problemstillingen min var:

Hva inneholder begrepet livsmestring innenfor barnehagefeltet sett ut fra politiske føring, og hvordan jobber barnehagelærere i Kristiansand kommune med livsmestring i sitt pedagogiske arbeid med barn?

### 5.1 Tilknytningsteori

Foreldresamarbeid har tradisjonelt sett vært viktig for barnehagefeltet, og er en del som gjør at barnehagen skiller seg fra resten av utdanningsløpet. Det handler om trygghet for barn ved å ha tett oppfølging om hvordan de har det gjennom daglig dialog og oppdateringer, og samtidig skape trygghet hos foreldrene. Dette er en viktig del av grunnlaget for hvordan barn har det i barnehagen. Som jeg har vært inne på starter alt av læring og utvikling med trygghet og tilknytningspersoner. Slik får barnet mulighet til å utforske den verden de er en del av og oppleve mestring. Det gjenspeiler seg i intervjuet der vi kan se at barnehagelærerne snakker absolutt mest om trygghet og relasjoner som viktige elementer når de snakker om livsmestring for barn i barnehagen. Det er også temaer som kommer igjen i styringsdokumentene, både i titler og under overskriften livsmestring.

I intervjuet sa A at et godt samarbeid mellom barnehagelæreren og barnas foreldre kan være avgjørende for barnets trygghet og også hvordan barnet skal videreutvikle seg i barnehagen. A vil gjerne være en trygg ansatt for både foreldrene og barna, for på den måten å kunne ha et

godt samarbeid med hjemmet. A engasjerer seg i hvordan hjemmet arbeider med følelser og at det påvirker hva barnet tilegner seg av kompetanse på det området. Her får A støtte fra både Holte, Drugli & Lekhal som hevder at barnehagens rolle i psykisk helsefremmende arbeid er sentral, uavhengig av hva barnet lærer i hjemmet sitt.

Under temaet om kompetanseheving av personalet, er det også trygghet og relasjoner for barna som står sentralt. Kroppen er min-programmet handler om at barn kan sette grenser for seg selv og bli trygge på hva som er lov og ikke lov å gjøre med sin egen og andres kropp. Personalet i Kristiansand kommune har fått kursing i det programmet, i tillegg har de fått opplæring i hvordan de skal møte barn i sårbare situasjoner eller som har opplevd traumer. Dette handler om å trygge barnet i barnehagen, bygge relasjoner og være en god tilknytningsperson for barnet det gjelder.

Dette er i overensstemmelse med tilknytningsteorien beskrevet i kapittel 2. Barnet skal ha en trygg person som lar det utforske sine omgivelser i sitt eget tempo. Barnehagelærerne hevdet at i arbeidet med livsmestring i barnehagen er det å trygge barna noe av det viktigste man kan gjøre. Det kom frem i refleksjonene til barnehagelærerne at det å bygge relasjoner mellom ansatte og barn sto sentralt i den pedagogiske praksisen hos alle tre. Det kan være dette var viktig for dem med grunnlag i opplæringen kommunen har lagt til rette for de senere årene. Som vi så i dokumentanalysen er trygghet for barn og gode relasjoner sentralt i både stortingsmeldinger, årsplaner, veiledere, rammeplanen og kartleggingsverktøy.

## 5.2 Psykisk og fysisk helse

Barnehagelærerne i fokusgruppeintervjuet fortalte om sine pedagogiske praksiser. De fortalte om sine egne opplevelser og refleksjoner i arbeid med barna. Mennesker er sosiale vesener av natur og søker å være sammen med andre mennesker og inngå i samspill, derfor er funnene som begrunner psykisk helsefremmende arbeid ikke overraskende.

Helse- og omsorgsdepartementet (2017) skriver i sin strategi *Godt psykososialt miljø i barnehager og skoler – fremme livsmestring og forebygge mobbing*, at arbeidet med psykisk helsefremmende arbeid starter allerede i barnehagen. Når det står at «ansatte må ha kunnskap og kompetanse om hva som fremmer god livsmestring og psykisk helse» er jeg litt usikker på om de har nådd målet sitt med strategien. Da jeg snakket med barnehagelærerne i

fokusgruppeintervjuet sa de at livsmestringsbegrepet var vanskelig å få tak i. Samtidig hadde de god oversikt over og kontroll på å arbeide psykisk helsefremmende med barna. De tenkte ikke nødvendigvis på at det de jobbet med i sin pedagogiske praksis var livsmestring på denne måten.

Det står videre at barnehagen skal være en arena også for fysisk helse. Dette snakket intervjupersonene lite om. De var så vidt innom å tilrettelegge for motorisk aktivitet, og de nevnte at måltidene handler om mer enn bare det å spise. C sa at sunn mat var et viktig fokus, men at det handler om å smake og være sammen også.

I kapittel 2 presenterte jeg faglitteratur rundt psykisk og fysisk helse. Drugli og Lekhal (2018) presenterte nære relasjoner til barn, kvalitet i tilknytningen mellom ansatte og barn og ansatte som hjelper barn til å håndtere følelser som viktige aspekter ved psykisk helsefremmende arbeid. Ifølge dem kan en trygg tilknytningsperson bidra til at barnet tør å utforske mer, hvis det tør å utforske kan det lære mer, ved å lære mer øker mestringsfølelsen, og slik kan barnet få økt positiv selvoppfatning. Alt dette kan skje ved å ha en trygg omsorgsperson i barnehagen. Ved å sammenlikne disse med de syv psykiske helserettigheter som Holte (i Melvold, 2019) har skrevet om, kan vi se at det er noen likheter. Han hevder at alle har behov for å høre til, være en betydelig del av fellesskapet, føle tilknytning til andre mennesker, kjenne at man får til noe, føle at andre trenger en, bety noe for andre og føle at andre bryr seg om en. Det handler om å oppleve selv at man har en verdi.

Alle disse temaene handler om barns psykiske helse. Hva så med fysisk helsefremmende arbeid? I analysen av årsplanene til barnehagene kommer det frem at de private barnehagene hadde et større fokus på dette aspektet. De beskriver egne kostholdsprogram, legger vekt på hvile og motorisk utvikling på en annen måte enn de kommunale, som så vidt er innom temaene. Det står tydelig i rammeplanen at barnehagen skal vektlegge disse temaene. Likevel var det slik at barnehaglærerne i intervjuet snakket lite om dette, stortingsmeldingene vektlegger dette lite og *Trygt og godt barnehagemiljø i Kristiansand* nevner ikke dette i det hele tatt. Hvorfor er det slik at de politiske føringene nasjonalt ikke belyses på kommunalt og lokalt nivå? Nå sier jeg ikke at barnehaglærerne i utvalget eller generelt i kommunen *ikke* jobber med kosthold, motorisk utvikling og hvile. Det jeg sier er at det ikke kommer frem i styringsdokumentene hvordan de skal arbeide med dette, eller at de skal jobbe med dette under fanen livsmestring. I fokusgruppeintervjuet ble det heller ikke trukket frem som noe de jobbet med når de tenkte på livsmestring som begrep. Jeg tror barnehaglærerne er påvirket av

kompetansehevingsprogram, kartleggingsverktøy og politiske føringer, som alle forteller dem at livsmestring handler om psykisk helse her og nå, og hvordan det vi lærer oss som barn påvirker livet fremover.

I rammeplanen står det også at livsmestring skal handle om fysisk helse. Det kommer tydelig frem i fagfornyelsen i skolen også dette med fysisk helse, der står det tilsvarende som i rammeplanen. Rammeplanen henviser til fysisk helsefremmende arbeid på flere måter. Barna skal få mulighet til avslapning, ro og hvile, de skal få et sunt forhold til ernæring og matlaging, samt at barnehagen skal fremme bevegelsesglede og motorisk utvikling. Dette er lite synlig i de fleste dokumentene jeg har analysert, og nevnes som sagt i liten grad i intervjuet.

Hva er det som gjør at det er blitt et så stort sprik mellom det rammeplanen legger føringer for og hva som står om livsmestring i kommunens dokumenter og de lokale årsplanene? Betyr dette at det er mindre viktig enn de temaene nevnt over? Eller har det noe med samfunnet og politiske føringer å gjøre?

Det er ingen hemmelighet at det er psykisk helse som står på den politiske agendaen per dags dato. Men betyr det at kosthold og ernæring, ro og hvile, motorisk utvikling og støy ikke skal prioriteres? Det kom frem i analysen av styringsdokumentene at dette var lite beskrevet i mange av dem. Det er heller ikke beskrevet mye under tittelen livsmestring i faglitteratur eller forskning ellers på barnehagefeltet. Likevel står det i rammeplanen at dette er en del av livsmestringsarbeidet. Jeg undres på om det har mye å si for livsmestring på sikt, det om fysisk helsefremmende arbeid er temaer som er en del av barnehagens pedagogiske virksomhet eller ei, når det er vektlagt såpass lite som det er. Drugli og Lekhal (2018) har skrevet litt om dette temaet, men da basert på det rammeplanen beskriver at man skal. De har presentert forskning som påpeker babyers behov for søvn for at de ikke skal få for mye stress i kroppen. Utover dette støtter de bare det som står i rammeplanen.

Jeg hevder på bakgrunn av disse teoretiske forståelsene at trygghet, gode relasjoner, kvalitet i samspill mellom barn og voksne og tilknytning til en ansatt i barnehagen er viktige verdier i hele barnehagetiden for et barn. Det er alltid den ansattes ansvar å skape gode relasjoner med barn, uansett om det oppleves utfordrende eller kommer av seg selv. Med dette i bakhodet tenker jeg på de kategoriene barnehagelærerne anså som viktige i temaet psykisk helse. Sosial kompetanse, trygghet, relasjoner og vennskap, mestring, selvfølelse, språkutvikling,

motarbeidelse av mobbing og krenkelser, samt følelshåndtering ble beskrevet som viktige temaer av barnehagelærerne. De beskrev at dette var noe av de viktigste områdene de kunne hjelpe barna med å utvikle kompetanse på før barnehagetiden var over. Ved å sammenlikne kategoriene med ovennevnte teorier ser jeg at de bruker ulik ordlyd for å si det samme. Jeg tolker dette til at barnehagelærerne har fått opplæring i tråd med gjeldende føringer for hva psykisk helsefremmende arbeid i barnehage skal gå ut på i lys av senere tids forskning.

Jeg mener at dette er nyttig kunnskap i arbeidet med livsmestring i Kristiansand kommune fremover, og også nasjonalt, da det kommer frem en vesentlig skjevfordeling innenfor hva politiske føringer forteller oss at det skal være, og hva det faktisk er. Føringene kommunalt og lokalt bygger på de nasjonale føringene. Dette har ført til at kompetanseheving i barnehagene hovedsakelig gjelder at personalet skal få økt kunnskap og ferdigheter i psykisk helsefremmende arbeid med barn. Dette så vi tydelig i analyse-kapittelet.

### 5.3 Kartleggingsverktøy og kompetanseheving

Barnehagelærerne snakket om kommunens fokus på kompetanseheving og den utbredte bruken av kartleggingsverktøy de ble pålagt å benytte i sitt arbeid. Jeg forsto på dem at noen ting opplevdes som påtvunget og ugreit, mens andre så de større nytteverdi i. TRAS, for eksempel, anså de som et nyttig verktøy for de barna som strevde med språkutvikling eller sosial kompetanse. De savnet likevel å kunne bruke profesjonelt skjønn for å selv vurdere dette, istedenfor å bli pålagt å benytte det på alle fremmedspråklige barn. Når de snakket om TBO, anerkjente de at denne kunnskapen har hjulpet dem med å møte barn som strever med å håndtere følelsene sine. Med opplæring i denne måten å tenke på, kombinert med FLiK, kommenterte de at det var lettere å møte barnets følelser. Tankegangen bidrar til å forstå at barnet ikke mener å være vanskelig, men at systemet rundt kan utløse negative følelser eller reaksjoner i barnet. De var alle bevisste på å bruke kompetansen sin sammen i barnehagens ledergruppe, og sammen med personalet på avdelingen de ledet. Den ene informanten poengter vi-følelsen som viktig. Det å høre sammen på en avdeling, både barn og ansatte, var noe denne barnehagelæreren hadde jobbet mye med. Det opplevdes som viktig at alle jobbet for å ha det fint sammen i et livsmestringsperspektiv. Bruk av FLiK på avdelingsmøter og kompetanseheving satt i system ble også poengtert som viktig for dem i deres pedagogiske praksis.



## 5.4 NPM og markedsdiskursen

Det er noen kritiske røster i forbindelse med at livsmestring er kommet inn i læreplanen for skolen og i rammeplanen. Det letes etter forklaringer til hvorfor livsmestring er dagsaktuelt og skal implementeres i sektorer som allerede har mange temaer de skal arbeide med.

Informantene mine diskuterte hva økt krav til dokumentasjon og kartlegging skal bidra til i denne sammenhengen, da dette fører til at barnehagelærerne blir mer borte fra barna mens de skriver dokumentene. De savnet autonomi til å selv vurdere når det var nødvendig å kartlegge og dokumentere, og når de kunne bruke tiden sin på pedagogiske aktiviteter sammen med barna. I samfunnsdebattene snakkes det også om hvilke kartleggingsverktøy som skal brukes, og hvem som har utviklet metodene barnehageansatte skal benytte. Med markedsmodellen har behovet for kartleggingsverktøy blitt satt ut på anbud, og flere interesserte parter har meldt interesse for å utvikle disse for både skolesektoren og barnehagefeltet. Disse aktørene har kommet fra ulike fagfelt og verktøyene har blitt tilpasset slik at de kan brukes i barnehagen, slik vi kunne se med for eksempel FLiK. Dette er en metode som er utviklet for danske skoler, men som er blitt tilpasset til å kunne benyttes i norske skoler og barnehager.

Innledningsvis viste jeg til at livsmestringsbegrepet er et svar på internasjonal forskning og føringer som gjelder alle medlemslandene i OECD. Der er det et ønske om at alle mennesker skal få et godt liv med tanke på psykisk helse. De har forsket og utarbeidet rapporter som viser til hva som kan være psykisk helsefremmende for barn og ungdommer. Norge har tatt til seg disse forskningsresultatene og bygget videre på dem for å bidra til å bedre den psykiske helsen i befolkningen. Dette har ført til at livsmestring er kommet inn i utdanningsløpet på skolen som et eget fag gjennom fagfornyelsen. Samtidig er det som Madsen (2020) poengterte, at individet i større grad er ansvarlig for seg selv. Ved at vi nå er en nasjon som baserer seg mye på markedsdiskursen og NPM-tankegang kommer det frem at individet selv er mer ansvarlig for sin egen psykiske velferd også. Som individuelle brukere av velferdssystemet er det blitt et større behov for mer individrettede tjenester. Markedsdiskursen legger til rette for at tjenester blir mer tilpasset brukernes konkrete behov gjennom blant annet brukerundersøkelser.

Det har vært et økt søkelys på psykisk helse i det norske samfunnet de siste årene, og det å være psykisk syk er mer normalisert enn det var tidligere. Samtidig har dette ført til at flere innrømmer at de har vært eller er psykisk syke, og flere brukerundersøkelser har blitt gjennomført blant ungdommer og voksne om dette temaet. Det er ønskelig at færrest mulig

skal være syke, slik at de kan bidra til velferdsstaten heller enn å bruke av midlene. Det har blitt forsket og skrevet rapporter og artikler om hvordan den psykiske helsesituasjonen kan bedres for ungdommene i Norge spesielt. Når det da kom inn livsmestring som et eget fag i skolen som et tiltak for å bedre ungdommers psykiske helse, påvirket det også barnehagefeltet. Innen tankegangen om markedsdiskursen og NPM blir det mest synlig innen kartleggingspraksis og kompetanseheving for barnehagen.

Kringlebotten (2018) stiller seg kritisk til den økte mengden pedagogiske programmer, kartleggingskrav og økt læringsfokus i barnehagene. Han mener barn bør få lov å være aktører i sitt eget liv og få undersøke verden på sin måte med trygge ansatte til å veilede dem. Samtidig er han enig i at psykiske helseplager er utbredt og kostnadskrevende.

I fokusgruppeintervjuet ble det kommentert at det blir brukt for mye tid vekk fra barna på blant annet kartleggings skjemaer som de var pålagt å gjennomføre, men ikke alltid så nødvendigheten av selv. De er urolige for at den tryggheten de ønsker å gi barna, og vet at barna skal ha, forsvinner i unødvendig papirarbeid. De uttrykte en frustrasjon rundt dette temaet og kommenterte at det har vært en pågående debatt i offentligheten lenge. Det påvirket arbeidet deres med barna ut fra det å jobbe med livsmestring i den pedagogiske praksisen da de mente det var viktig å være til stede med barna for å kunne skape trygghet og relasjoner. All tiden som ble brukt på dokumentasjonsarbeid de selv vurderte som unødvendig ble derfor en kilde til irritasjon hos barnehagelærerne.

Barnehagen er en del av utdanningsløpet – på godt og vondt. Det er flott at feltet blir akseptert av samfunnet som den pedagogiske virksomheten det er, og at det arbeidet som blir gjort daglig av kompetent personell får den anerkjennelsen det fortjener. Samtidig, med økt politisk oppmerksomhet og et samfunn som verdsetter målbare, skriftlige resultater, skaper det utfordringer. Barnehagen er et sted hvor samspill og relasjoner skjer sammen med andre mennesker på en primært muntlig måte mellom ansatte og barn. Kompetanseheving av de ansatte er viktig, og det skaper kvalitet i det pedagogiske arbeidet som barna drar nytte av. Som informantene sa, så er det mye fokus på kartlegging, forebygging av krenkelser og mobbing, samt krav til hvordan språkutvikling skal arbeides med fra kommunen gjennom styringsdokumenter og kompetanseheving av personalet. Dette understrekes av at det barnehagelærerne var mest opptatt av gjennom hele intervjuet var psykisk helsefremmende arbeid på ulike måter. Alle disse tingene som ble nevnt her står det om i rammeplanen at barnehagen skal arbeide med. Det er viktige ting å arbeide med, mente de. Gode verktøy og

modeller er det også, sa de. De savnet bare å få lov å bruke profesjonell autonomi og skjønn til å selv bestemme når de skulle bruke de ulike strategiene, verktøyene, metodene og skjemaene.

## 5.5 Barnehagelærerrollen

Livsmestringsbegrepet i barnehagen var for meg et diffust begrep med stort innhold og lite konkret å jobbe ut fra. Gjennom tematisk analyse av fokusgruppeintervjuet og dokumentanalyse av mange ulike styringsdokumenter har jeg funnet ut at livsmestring i barnehagen blant annet handler om kvalitet og kompetanse. I min studie kommer det tydelig frem at barnehagelærerrollen har endret seg mye, og det er sterkere og flere føringer som gjelder for den pedagogiske virksomheten med tanke på blant annet kartleggingspraksis og dokumentasjonskrav. Dette fremheves også i styringsdokumentene. I årsplanene jeg har analysert står det at kompetanseheving er viktig med tanke på kvaliteten i barnehagen. Det fremheves økt kompetanse i personalgruppen generelt og det fokuseres spesielt på god psykisk helsefremmende kompetanse. Det handler om faglig dyktig personell som har kunnskap om psykisk helsefremmende arbeid med barn i barnehagealder. De skal jobbe for å forebygge mobbing og krenkelser, og skrive aktivitetsplaner dersom dette oppstår likevel. Personalet skal være gode observatører som ser barn som ikke henger med i språkutviklingen. Der skal de kartlegge og dokumentere og gjennomføre tiltak. Flerspråklige barn skal kartlegges ved hjelp av samtale med foreldrene og observasjoner ut fra et føre var prinsipp, slik at barna kan forstå og delta i samtaler og samspill så fort som mulig. Det samme gjelder barn som ikke har adekvat sosial kompetanse sett ut fra alder. Personalet skal også se barn som har det vondt, og i verste fall har blitt utsatt for overgrep av ulike slag. Her skal de være trygge voksne som skaper gode tilknytninger og relasjoner med barna. Så kvalitet og kompetanse er viktige stikkord i arbeidet med livsmestring. Og barnehagelæreren er den som er ansvarlig for at dette arbeidet utføres slik det står at det skal.

I lys av dette lurer jeg på om dette er til barnets beste. All denne kartleggingen og det økte dokumentasjonskravet medfører at barnehagelærerne er mindre sammen med barna enn før disse kravene kom til. I tillegg kommer kravet om pedagogisk innhold og samlinger som har høy faglig kvalitet. Hvordan skal barnehagelærerne få tid til å gjennomføre alt det skriftlige arbeidet samtidig som de skal jobbe for at barna opplever et sted som er psykisk helsefremmende? Hvordan skal de være den trygge tilknytningspersonen samtidig som de er mindre til stede? Dette er temaer som bør settes på den politiske agendaen i nær fremtid.

Barnehagelæreren har altså mange krav den skal følge og ta hensyn til i sitt daglige pedagogiske arbeid. I kapittel 2 står det beskrevet hva profesjonen innebærer og i det påfølgende skrev jeg om hva faglitteraturen hadde å si om livsmestring som begrep på ulike måter. Det er opp til barnehagelæreren i kraft av yrkestittelen å følge opp og/eller gjennomføre alt av planarbeid, dokumentasjoner, kartlegginger, observasjoner, veilede personalet, samt planlegge og gjennomføre det pedagogiske innholdet som skal skje i arbeidet med barna. Alt dette skal skje i henhold til lover, forskrifter og andre styringsdokumenter. Livsmestring er intet unntak, og arbeidet med dette skal også planlegges og gjennomføres i en barnehagehverdag. For å kunne gjøre jobben må alle være innforstått med hva begrepet inneholder.

Innledningsvis beskrev jeg hva rammeplanen hadde å si om livsmestring. Det står at det innebærer å jobbe med temaer som fysisk og psykisk helse, følelshåndtering, samt bygge vennskap og sosial kompetanse, for å nevne noen. Som barnehagelærerne var inne på, så er det åpent for tolkning hvordan man skal gå frem for å jobbe med disse temaene. Her stiller jeg spørsmålsteget ved om denne åpne tolkningen er hensiktsmessig. Dersom det er slik at det er opp til hver enkelt barnehagelærer hvordan man skal jobbe med livsmestring i barnehagen, hvorfor er det brukt så mye tid og ressurser på forskning og politiske føringer? Hva er da hensikten med å dokumentere psykisk helsefremmende arbeid i barnehagen gjennom kartleggingspraksis, og hvorfor skal personalet få økt kunnskap om psykisk helsefremmende arbeid gjennom kompetanseheving? Hvis det er et poeng at barnehagene skal opprettholde lik kvalitet, kan ikke alle tolke styringsdokumentene på sin egen måte. Vi vet allerede at lik kvalitet er viktig for Kristiansand kommune.

Da undrer jeg videre på om det egentlig er så åpent for tolkning som informantene hevdet. I stortingsmeldingene står det beskrevet hvorfor livsmestring er dagsaktuelt, men her ligger det også noen føringer for videre arbeid. I Stortingsmelding 41 (2009) om *Kvalitet i barnehagen*, kommer det frem at barnehagene, som en del av utdanningsløpet, skal ha kvalitet i form av kompetent personal, dokumentasjon og bruk av kartleggingsverktøy. Som jeg var inne på tidligere i oppgaven ble det presentert tre hovedmål med denne innstillingen, blant annet at det skal være høy og lik kvalitet i alle barnehager (Meld. St. 41 (2008-2009), s. 9). For å oppnå denne høye, like kvaliteten i størst mulig grad for alle barnehager, har det kommet nasjonale politiske føringer i form av stortingsmeldinger, barnehageloven og rammeplanen. Dette er vedtak som alle som driver barnehage forplikter seg til å sette seg inn i og følge. Jeg

tar det videre til kommunalt nivå, hvor vi ser at *Språkstandard* for eksempel søker å bidra til at alle barnehagene i kommunen har den samme kvaliteten i språkutviklingsarbeidet – uavhengig om barnehagen tilhører kommunal eller privat sektor. I alle disse dokumentene står det om kartleggingspraksis, ulike modeller og metoder som skal anvendes til dokumentasjon av pedagogisk praksis, samt hva barnehagens mandat innebærer. Det står mange fine titler og overskrifter. Vi ser tydelig at noen av dokumentene har konkretisert hvordan barnehagen skal jobbe med de ulike temaene. Andre er mer diffuse og åpne for diskusjon og refleksjon slik barnehagelærerne kommenterte i intervjuet. Kompetansehevingen informantene har vært en del av og årsplanene de følger er altså med på å definere hvordan de jobber med livsmestring i sin pedagogiske praksis. Det har ikke blitt direkte uttalt at det er livsmestring i form av psykisk helse som implementeres i barnehagene i Kristiansand, men analysene tilsier at det likevel er i anmarsj, og i stor grad i daglig virke allerede.

## 5.6 Oppsummering

Jeg har nå sett på barnehagelærernes innspill i sammenheng med politiske føringer og forankret det teoretisk. Ved å ha et vitenskapsteoretisk ståsted som er sosialkonstruktivistisk, har jeg kunnet utfordre begrepet livsmestring. Jeg har stilt spørsmålstegn ved om det er så lett å arbeide med som det kan virke som i de politiske føringene. Institusjonell etnografi har latt meg undersøke ny empiri og utvide kunnskapen kontinuerlig gjennom prosessen denne studien har vært. Jeg har kunnet se på informasjonen jeg fikk fra informantene og begrunnet deres refleksjoner og erfaringer faglig. Det har tillatt meg å undersøke nye aspekter underveis, og hjulpet meg å se på de ulike underbegrepene som dukket opp. Jeg har tatt utgangspunkt i svarene jeg fikk i intervjuet og sett på disse i sammenheng med gjeldende politiske føringer, diskurser og styringsdokumenter. Det var mye enighet mellom dokumentanalysene og tekstanalysen. Jeg kunne se underveis i arbeidet at de politiske føringene veide tungt og var synliggjort i styringsdokumentene for kommunen. Barnehagelærerne viste også eierskap til å jobbe psykisk helsefremmende med barn. Dette var noe de kunne mye om og jobbet med daglig. Det var ikke bevisst fra barnehagelærernes side at de jobbet med livsmestring gjennom å jobbe med barnas psykiske helse. Av de temaene som var viktige for informantene og ble vektlagt, går så å si alle inn i kategorien psykisk helsefremmende arbeid. Vi finner igjen alle disse temaene i styringsdokumentene de følger.

Det ligger mange elementer til grunn for at livsmestringsbegrepet er kommet til barnehagefeltet. Forskning som er gjort internasjonalt ligger i bunnen og er bygget videre på av Kunnskapsdepartementet. Det er kartlagt og forsket på barn og unges psykiske helse i Norge som et svar på de internasjonale studiene for å se hvordan vi er stilt i forhold til de andre medlemslandene i OECD. Resultatene bidro til at livsmestring er kommet inn i skolen og barnehagen som et forsøk på å bidra til at voksne på sikt kan mestre livet på en god måte og ha mindre psykiske helseplager. Barnehagen er i dag anerkjent som en del av utdanningsløpet.

Barnehagelærerne i denne studien har reflektert over eget pedagogisk arbeid ut fra den forståelsen de hadde av begrepet. Jeg lot dem reflektere fritt seg imellom rundt hva det kunne bety og hvordan de selv skulle jobbe med det med barna i barnehagen. De fokuserte hovedsakelig på psykisk helse, sannsynligvis fordi det er det de har blitt kurset i siden FLiK først ble introdusert i Kristiansand kommune i 2015. Med FLiK startet kartleggingen av barn og unge i barnehagefeltet og grunnskolen i kommunen. Her fulgte det med et menneskesyn der barnet ikke er et problem, det er systemet rundt barnet som gjør at det kan oppstå utfordringer i forbindelse med et barn. Sammen med økte krav om kartlegging, dokumentasjoner og modeller som skal benyttes, var barnehagelærerne både glade og fortvilte. De satte pris på kompetanseheving i barnehagefeltet, men de var misfornøyde med at de ikke selv kunne bruke faglig skjønn på hva som skal kartlegges og dokumenteres til enhver tid. Mange av modellene og kartleggingspraksisen kan spores tilbake til diskursen NPM og markedsmodellen slik den blir beskrevet av Øgård (2005). Det er kundene/brukerne som er viktig, etterspørsel stiller krav til hva som skal produseres, og den enkelte borger er i større grad ansvarlig for seg selv og sitt liv. Økt vekt på helsefremmende arbeid anses som et ledd i livsmestring for den enkelte bruker i landet vårt. Økt kompetanse om hva som bidrar til bedre psykisk helse hos barn er sterkt vektlagt i politiske føringer generelt og i Kristiansand kommune spesielt. Livsmestring i barnehagefeltet i Kristiansand kommune kan derfor forklares som psykisk helsefremmende arbeid.

## 6 Avslutning

I dette kapittelet vil jeg oppsummere oppgaven, svare på problemstillingen og se på studiens overføringsverdi til barnehagefeltet. Jeg vil belyse styrker og svakheter ved studien. Jeg vil påpeke at dette er en liten kvalitativ studie og funnene jeg har gjort er ikke en fullstendig representasjon av virkeligheten – dette er kun et lite innblikk i forståelsen av livsmestringsbegrepet. Med det sagt så mener jeg at dette er et viktig tema, og jeg mener dette kan påvirke hva videre forskning på barnehagefeltet bør handle om.

### 6.1 Livsmestringsbegrepet – er vi blitt klokere?

Dette forskningsarbeidet hadde som formål å produsere viten om begrepet livsmestring, og hva innholdet i dette begrepet medfører i det pedagogiske arbeidet for barnehagelærere i Kristiansand kommune.

Gjennom fokusgruppeintervju har noen barnehagelærere i Kristiansand kommune fått anledning til å dele hva de mener livsmestring er, og hvordan det kommer til uttrykk i deres pedagogiske arbeid med barn. Gjennom dokumentanalyser har jeg funnet ut hva Kristiansand kommune har vektlagt innenfor livsmestring. Ved å ta et dypdykk i faglitteratur og styringsdokumenter som omhandler livsmestringsbegrepet på ulike måter internasjonalt og nasjonalt, har jeg funnet ut hvorfor livsmestring er på den politiske agendaen, og hvorfor det er et begrep som mange debatterer i ulike fagfelt. Jeg har sett på barnehagelærernes forståelse i sammenheng med de politiske føringene og styringsdokumentene som foreligger på nasjonalt og kommunalt nivå.

Problemstillingen min var:

Hva inneholder begrepet livsmestring innenfor barnehagefeltet sett ut fra politiske føringer, og hvordan jobber barnehagelærere i Kristiansand kommune med livsmestring i sitt pedagogiske arbeid med barn?

Funnene jeg har gjort viser til at livsmestring som overordnet begrep blir forstått som at barnehagelærere skal arbeide med psykisk helse hos barn i barnehagealder. Det samme resultatet kommer til syne i undersøkelsene av politiske føringer, faglitteratur og i refleksjonene gjort av barnehagelærerne selv. Informantene i denne oppgaven mente at livsmestring som begrep er diffust, og at det var vanskelig å definere hva det egentlig skulle innebære for deres pedagogiske arbeid.

Ut fra gjeldende politiske føringer er det ikke det som er tanken bak begrepet. Slik jeg har forstått livsmestring i denne oppgaven skal det omhandle arbeid der god psykisk og fysisk helse hos barn er målet. Intensjonen gjennom de politiske føringene synes å handle om primært psykisk helsefremmende arbeid. Slik jeg forstår det kan begrepet altså ikke defineres som kun ett tema i barnehagesammenheng. Det må anses som et overbegrep med flere underbegreper som forklarer innholdet i det man skal arbeide med i barnehagen. Sånn som det står nå er det et flytende begrep som tolkes og tilpasses av hver enkelt profesjonsutøver. Likevel ser jeg tendenser av at barnehagelærerne tolker og anvender begrepet på en slik måte at de har blitt påvirket av kommunale føringer, som igjen er bestemt av nasjonale føringer. I disse føringene er det hovedsakelig beskrevet temaer som påvirker psykiske faktorer ved barns liv, slik som trygghet, relasjoner, sosial kompetanse og språkutvikling. Dette er ikke i samsvar med de politiske føringene som beskrives nasjonalt gjennom barnehageloven og rammeplanen der det står at både fysisk og psykisk helse skal ivaretas. Samtidig samsvarer det med hva som blir sendt ut av kompetansehevingsprogram og det de lokale styringsdokumentene beskriver at barnehagelærere skal gjøre. Det at barnehagelærerne forstår begrepet livsmestring som hovedsakelig psykisk helsefremmende arbeid med barn, er derfor forståelig ut fra føringene som foreligger. Det kommer frem i analysen at de alle sammen arbeider mye med dette, og at de var spesielt opptatt av at de skulle hjelpe barn med å opparbeide kompetanser der barna kunne ha sosiale relasjoner, føle tilhørighet og være en verdsett del av det fellesskapet som barnehagen er.

## 6.2 Studiens overføringsverdi

Ut fra kriteriene om kvalitetssikring nevnt i kapittel 3 mener jeg at min masteroppgave leverer innenfor kravene. Jeg har fulgt Tracy (2010) sine kriterier. Jeg har valgt et tidsriktig og relevant tema. Teori og faglitteratur er redegjort for og gjennomarbeidet i hele oppgaven. Jeg har samsvar mellom problemstilling, teori og funn. Jeg har fulgt de etiske retningslinjene og fått godkjenning fra NSD. Metodene mine er nøye redegjort for og empiri er innhentet på korrekt måte. Jeg har brukt et rikt språk, samt vært ærlig om hensiktene mine og hvordan jeg har gjennomført studien. Hvorvidt denne studien skaper resonans i leseren gjenstår å se, men jeg opplever at jeg har funnet noe som er viktig for barnehagefeltet og har overføringsverdi. Kriteriene mine for utvelgelsen av intervjupersoner var strategisk, men likevel var det tilfeldig hvem som takket ja til å være med på studien. I utgangspunktet kunne hvem som helst som er utdannet barnehagelærer og jobber i Kristiansand kommune vært med på et



fokusgruppeintervju til denne studien. Mine intervjupersoner har ulike erfaringsbakgrunn i form av hvor mange år de har jobbet og i hvilke barnehager de har jobbet. Likt for alle var at de har jobbet med alle aldersgruppene representert i en barnehage. Alle var godt kjent med rammeplanen og var faglig oppdatert på kommunens føringer. Overføringsverdien i denne studien kommer til uttrykk gjennom den tematiske analysen av fokusgruppeintervjuet. Der kommer det frem refleksjoner rundt livsmestringsbegrepet som jeg mener er representativt for mange flere enn de som var med i studien. Det begrunnes ved hjelp av dokumentanalysene, faglitteraturen og teoriene.

I og med at dette er en institusjonell etnografisk studie har jeg kunnet ta tak i temaer og funn som er dukket opp underveis i prosessen og undersøke disse funnene nærmere. Det øker relevansen av studien innen barnehagefeltet da det er refleksjon som skaper faglig dyktighet og endret praksis i dette feltet. På denne måten oppfordrer denne studien til refleksjon i alle barnehagene i kommunen, og også på landsbasis. Hvordan jobber de ansatte med livsmestring i barnehagene de tilhører? Hvordan forstår de begrepet? Er det hovedsakelig psykisk helse i fokus de fleste steder? Slik vil temaet om hva livsmestring er i en pedagogisk praksis i barnehagen være relevant for mange yrkesaktive barnehagelærere i dag.

Bakhtins teori om talesjangre har gjort meg bevisst på min egen rolle som forsker og hjulpet meg å sette egne forforståelser utenfor analysearbeidet. Samtidig er det umulig å legge vekk egen forforståelse fullstendig, da min måte å forstå tekst på allerede er bestemt ut fra forståelser jeg har tilegnet meg i møte med andre og deres ytringer på et tidligere stadium i livet mitt.

Denne oppgaven kunne ikke produsere generaliserbar kunnskap ut fra omfanget på oppgaven og størrelsen på utvalget. Likevel har denne studien overføringsverdi til barnehagefeltet og kan være en tankevekker for hvordan den enkelte barnehagelærer i Kristiansand kommune, og kanskje i hele landet, jobber med livsmestring i sin barnehage.

### 6.3 Styrker og svakheter

Jeg er innforstått med at et større utvalg ville gitt bredere kunnskap og empiri, og vil derfor påpeke at den største svakheten med denne oppgaven er størrelsen på utvalget mitt. Likevel har jeg valgt å bygge videre på de funnene som har kommet frem og fullført denne masteroppgaven da funnene jeg har gjort er meget interessante.

Jeg skulle veldig gjerne ha gjennomført flere fokusgruppeintervjuer for å ha et sammenlikningsgrunnlag, men det som er kommet frem mener jeg er representativt. All

empirien flettes sammen ved hjelp av metodologien. Dokumentanalysene er med på å underbygge funnene gjort i intervjuet og i de politiske føringene som foreligger. Det at dette er en kvalitativ studie gjør at jeg som forsker kunne gå i dybden av hva hver enkelt intervjuperson sa og se etter sammenhenger i dokumenter og faglitteratur. Fagligheten er en av de største styrkene til denne studien. Alt som er kommet frem i oppgaven er faglig forankret og knyttet til teoretiske forståelser. Min stilling som barnehagelærer og min yrkeserfaring i barnehage gjennom snart 11 år gjør meg kvalifisert til å gjennomføre denne studien. Disse tingene til sammen styrker oppgavens troverdighet. Funnene jeg har gjort kan ikke konstateres som en sannhet som gjelder for alle barnehagelærere og barnehager, men det kommer frem noen tydelige tendenser. Dette mener jeg er grunnlag for videre refleksjon og videre forskning på hvorvidt hele formålet med livsmestring, ut fra hva den politiske agendaen har ønske om, er det som gjennomføres i praksis.

#### 6.4 Videre forskning

Ut fra hva jeg har funnet ut kan ikke livsmestring brukes som et eget begrep som forklarer hva man skal arbeide med i barnehagen slik det står nå. Det er et begrep som rommer veldig mange temaer innenfor temaet helse. Nå har jeg tatt for meg begrepet, delt det opp og analysert innholdet i mindre deler. Gjennom arbeidet med denne oppgaven kommer det klart frem for meg at i Kristiansand kommune i dag forstås livsmestring i barnehagen primært som det å bidra til at barn skal få god psykisk helse som voksne. Livsmestring handler om å gi barna verktøy i form av sosial kompetanse, trygghet og gode relasjoner slik at de forberedes best mulig på hva livet har å by på av psykiske utfordringer når de blir eldre. Målet til regjeringen er at alle barn i dag skal bli bidragsyttere i samfunnet vårt som voksne, og ikke brukere av velferdssystemet. For å nå dette målet legges grunnlaget allerede i barnehagen. Her kreves det kompetente barnehagelærere, og annet personell som skal iverksette og bidra til psykisk helsefremmende arbeid med barn i barnehagealder. Ut fra hva empirien jeg har samlet inn viser til, mener jeg det må forskes videre på hvordan vi kan legge bedre til rette for barns fysiske helse i barnehagene våre. Det må forskes på hvorvidt barnas fysiske helse blir ivaretatt i god nok grad nå som så mye tid, ressurser og penger brukes på teori og forskning rundt den psykiske helsen til barn i barnehagealder. Det bør også avklares fra regjeringen hvordan det økte kravet til dokumentasjon og kartlegging passer inn med barnehagelærernes økte arbeidsmengde. Jeg mener barna trenger gode rollemodeller som er til stede, samt er trygge tilknytningspersoner for dem, for å fremme arbeidet med livsmestring i barnehagen.

## 7 Litteraturliste

- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2018). *Reflexive methodology: New vistas for qualitative research* (3. utg.). Los Angeles, California: SAGE.
- Bakhtin, M. M. (1998). *Spørsmålet om talegenrane*. M.R. Slåtteid, oversatt. Bergen: Ariadne forlag.
- Bath, H. & Seita, J. (2018). *The three pillars of transforming care. Trauma and resilience in the other 23 hours*. The university of Winnipeg.
- Barnehageloven. (2005). Lov om barnehager (LOV-2005-06-17-64). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/2005-06-17-64> (24.04.22)
- Busch, T. (2013). *Akademisk skriving for bachelor- og masterstudenter*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Campbell, M. & Gregor, F. (2004). *Mapping Social Relations. A Primer in Doing Institutional Ethnography*. Lanham, MD: AtlaMira Press
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. (6. utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Drugli, M. B. & Lekhal, R. (2018). *Livsmestring og psykisk helse*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Drugli, Lekhal, R., & Buøen, E. S. (2020). *Tilvenning og foreldresamarbeid: de yngste i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Dysthe, O. & Iglan M-A. (2001). Vygotskij og sosiokulturell teori. I Dysthe, O. (2001). *Dialog, samspel og læring*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Halkier, B. (2002). *Fokusgrupper*. Samfundslitteratur og Roskilde Universitetsforlag.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2017). *Mestre hele livet. Regjeringens strategi for god psykisk helse 2017-2022*. Hentet fra: [https://www.regjeringen.no/contentassets/f53f98fa3d3e476b84b6e36438f5f7af/strategi\\_for\\_god\\_psykisk-helse\\_250817.pdf](https://www.regjeringen.no/contentassets/f53f98fa3d3e476b84b6e36438f5f7af/strategi_for_god_psykisk-helse_250817.pdf) (23.03.22)
- Hogsnes, H. (2010). Barnehagen i endring. I H. D. Hogsnes (red.), M-L. Angell og S. Nordtømme. *Barnehagens læringsliv* (s. 53-76). Bergen: Fagbokforlaget
- Hogsnes, H. (2010). Læring og sammenheng mellom barnehage og skole. I H. D. Hogsnes (red.), M-L. Angell og S. Nordtømme. *Barnehagens læringsliv* (s.143-175). Bergen: Fagbokforlaget.

- Eikeland, E. (2021). Rammeverk – livsmestring – barnehage. Hentet fra:  
[https://kristiansand.extend.no/export/nyekristiansand/rammeverk/docs/doc\\_4327/index.html](https://kristiansand.extend.no/export/nyekristiansand/rammeverk/docs/doc_4327/index.html) (14.04.22)
- Gilje, N. (2019). *Hermeneutikk som metode: ein historisk introduksjon*. Oslo: Samlaget.
- Karlsen, G. E. (2006). Viktige styringsdiskurser. *Utdanning, styring og marked: norsk utdanningspolitikk i et internasjonalt perspektiv* (2. utg. s. 91-108). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kringlebotten, G. (2018). Smaken av appelsin. Om det å være barn. I Melvold, L. (red.) *Livsmestring i barnehagen. Å bære sin egen bagasje* (s.63-73). Oslo: Kommuneforlaget.
- Kristiansand Kommune. (2017). *Språkstandard*. Hentet fra: <https://docplayer.me/39993856-Oppvekst-veiledning-sprakstandard-for-kristiansandsbarnehagen.html> (02.05.22)
- Kristiansand kommune. (2021). *Kvalitetsmeldingen for oppvekst 2020*. Hentet fra: <kvalitetsmeldingen-for-oppvekst-2020.pdf> ([kristiansand.kommune.no](http://kristiansand.kommune.no)) (02.05.22)
- Kristiansand kommune. (2021). *Trygt og godt barnehagemiljø i Kristiansand kommune*. Hentet fra:  
[https://kristiansand.extend.no/export/nyekristiansand/barnehage trygg/docs/doc\\_8416/index.html?f](https://kristiansand.extend.no/export/nyekristiansand/barnehage trygg/docs/doc_8416/index.html?f) (01.04.22)
- Kunnskapsdepartementet. (2009). *Kvalitet i barnehagen*. (Meld. St. 41 (2008-2009)). Hentet fra: [St.meld. nr. 41 \(2008-2009\) - regjeringen.no](St.meld.nr.41(2008-2009)-regjeringen.no) (28.04.22)
- Kunnskapsdepartementet. (2016). *Melding til Stortinget Fag – Fordypning – Forståelse En fornyelse av Kunnskapsløftet*. (Meld. St. 28 (2015–2016)). Hentet fra:  
<https://www.regjeringen.no/contentassets/e8e1f41732ca4a64b003fca213ae663b/no/pdfs/stm201520160028000dddpdfs.pdf> (16.02.22)
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Hentet fra:  
<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf> (07.02.22)
- Kunnskapsdepartementet. (2018). *Barnehagelærerrollen i et profesjonsperspektiv – et kunnskapsgrunnlag Ekspertgruppen om barnehagelærerrollen*. Hentet fra:  
<https://www.regjeringen.no/contentassets/f78959abbd54b0497a8716ab2cbbb63/barnehagelarerrollen-i-et-profesjonsperspektiv.pdf> (17.04.22)

- Kunnskapsdepartementet. (2021). *Mobbing i barnehagen*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/barnehagene-far-ny-mobbelov/id2765706/> (01.05.22)
- Kunnskapsdepartementet. (2021). *Hvem har ansvar for hva i barnehagesektoren*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/ansvarsniva-i-barnehagesektoren-/id115294/> (14.04.22)
- Lynggaard, K. (2015). Dokumentanalyse. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder: en grundbog* (2. utg., s. 153-167). København: Hans Reitzel forlag.
- Mayring, P. (2004). A Companion to Qualitative Research. *Qualitative Content Analysis*, (s. 266-269).
- Melvold, L. (2019). *Barn er budbringere. En veiviser til psykisk helsefremmende barnehager*. Oslo: KF
- Nielsen, H. K. (2015). Kritisk teori. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder: en grundbog* (2. utg., s. 373-388). København: Hans Reitzel forlag.
- Nordahl, T. (2012). *Pedagogisk analyse. Beskrivelse av en pedagogisk analysemodell til bruk i grunnskolen*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- OECD. (2022). *Discover the OECD. Better politics for better lives*. [Brosjyre]. OECD. Hentet fra: <https://www.oecd.org/general/Key-information-about-the-OECD.pdf> (18.02.22)
- OECD. (2022, 18. februar). *Definition and Selection of Competencies (DeSeCo)*. Hentet fra: <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/definitionandselectionofcompetenciesdeseco.htm> (18.02.22)
- Repstad, P. (1998). *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag*. (3. utg.). oslo: Universitetsforlaget.
- Rychen, D. S. og Salganik, L. H. (2003). *Key Competencies for a Successful Life and Well-Functioning Society*. Hogrefe Publishing.
- Smith, D. E. (2005). *Institutional ethnography. A sociology for people*. Lanham, Md: AltaMira.
- Språkplan. (u.å). *TRAS*. Hentet fra: <http://sprakplan.no/tras/> (07.05.22)
- Tracy, S. J. (2010). Qualitative Quality: Eight “Big-Tent” Criteria for Excellent Qualitative Research. *Qualitative Inquiry*, 16, 837-851.  
<http://dx.doi.org/10.1177/1077800410383121>
- Utdanningsdirektoratet. (2017). Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del-samlet/> (14.04.22)

Widerberg, K. (Red.). (2015). *I hjertet av velferdsstaten: en invitasjon til institusjonell etnografi*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Øgård, M. (2005). New Public Management – fornyelse eller fortapelse av den kommunale egenart? I: Baldersheim, H. og Rose, L. (red.). *Det Kommunale laboratorium – teoretiske perspektiver på lokal politikk og organisering*. Bergen: Fagbokforlaget.

## 8 Vedlegg

### 8.1 Informasjonsskriv til informanter ved fokusgruppeintervju

#### **Vil du delta i et forskningsprosjekt om livsmestring i barnehagen?**

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få klarhet i livsmestring som begrep og hva dette betyr for barn i barnehagealder og barnehagelæreren som profesjonsutøver. Gjennom dokumentanalyser og intervju av barnehagelærere vil jeg få frem hva livsmestring er for barnehagebarn her og nå og hva barnehagelærerens rolle skal være for å fremme dette gjennom sin yrkesutøvelse. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

#### **Formål**

Jeg skal gjennomføre et forskningsprosjekt i forbindelse med at jeg skriver min masteroppgave på studiet «master i barnehagekunnskap» ved Universitetet i Agder. Jeg ønsker å finne ut mer om hva livsmestringsbegrepet faktisk inneholder og profesjonsutøvernes forståelse av det.

#### **Min foreløpige problemstilling er:**

«Hva betyr livsmestringsbegrepet og hvordan påvirker det barnehagelæreres profesjonsutøvelse med barn i barnehagealder her og nå?»

Her er noen mulige forskningsspørsmål som jeg vil snevre ned og spesifisere etter at jeg har fått jobbet mer med teorien.

1. Livsmestring, et begrep i endring gjennom historien.
2. Hva betyr egentlig livsmestring for barn i barnehagealder?
3. Hvordan forstår barnehagelærere i Kristiansand livsmestringsbegrepet?
4. Hvordan legges det til rette for barns livsmestring i en barnehagehverdag?

Personopplysningene vil anonymiseres og generaliseres slik at ingen kan bli gjenkjent.

#### **Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?**

Universitetet i Agder er ansvarlig for prosjektet.

### **Hvorfor får du spørsmål om å delta?**

Du er utdannet barnehagelærer, er ansatt i en barnehage og er interessert i begrepet livsmestring og hva det kan bety for barnehagelærere.

### **Hva innebærer det for deg å delta?**

Du sier ja til å delta på et gruppeintervju med flere barnehagelærere som vil vare i ca. 1 time. Jeg vil ta video- og lydopptak av intervjuet i sin helhet. All data jeg samler inn vil bli anonymisert og lagret på Universitet i Agders sikre lagringssystem og skal ikke publiseres.

### **Det er frivillig å delta**

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Dersom du ikke skal delta vil jeg ikke observere i de situasjonene du er til stede.

### **Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger**

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Min veileder ved Universitetet i Agder vil ha tilgang til opplysningene.
- Ditt navn vil bli erstattet med et fiktivt navn som lagres på en egen navneliste adskilt fra øvrige data. Barna, personalet eller barnehagen vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen av prosjektet. Opplysningene som publiseres vil handle om å lage en metode, et verktøy, som barnehageansatte kan benytte seg av i sitt arbeid. Fokuset er ikke på barna eller de ansatte i studien.

### **Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?**

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er i utgangen av mai 2022. Fra og med da sletter jeg all personlig informasjon om ansatte og barn som har deltatt i studien og beholder kun anonymiserte data.

### **Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?**

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.



På oppdrag fra Universitetet i Agder har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

## Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Agder ved student Bente Triseth, epost: [benta06@student.uia.no](mailto:benta06@student.uia.no) eller veileder Soern Finn Menning, epost: [soern.f.menning@uia.no](mailto:soern.f.menning@uia.no)
- Vårt personvernombud: Rådgiver Ina Danielsen ved Universitetet i Agder. Epost: [personvernombud@uia.no](mailto:personvernombud@uia.no)

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost ([personverntjenester@nsd.no](mailto:personverntjenester@nsd.no)) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

*Soern Finn Menning*  
(veileder)

*Bente Triseth*  
(student)

### **Samtykkeerklæring**

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet om livsmestring i barnehagen og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta på et intervju der det vil bli gjort video- og lydopptak

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

-----  
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

## 8.2 Intervjuguide

- Yrkeserfaring og hvilken aldersgruppe jobber du med nå
- Vi starter med å lage et tankekart på plakat med livsmestringsbegrepet og hva det innebærer, vi tar et par minutter til å prate om det.
- Når du hører livsmestring og barnehage i samme setning, hva tenker du at det betyr?
- Hvilket forhold har du til begrepet livsmestring?
- Snakker du om livsmestring med kollegaer i hverdagen? Dagligtale? På hvilken måte? Hva handler det om da?
- Er du bevisst på å jobbe med livsmestring?
- Hvordan jobber du med livsmestring i praksis?
  - Hvorfor gjør du det på den måten?
  - Kan du gi meg et eksempel på hvordan du jobber med det?
- Hvordan legger arbeidsplassen din til rette for arbeid med livsmestring?
- Har du hatt kursing i livsmestring i regi av kommunen eller barnehagen du jobber i?
  - På hvilken måte påvirker kursingen ditt pedagogiske arbeid med barna?
  - Hva gjør denne fokuseringen med ditt arbeid med livsmestring? Styrker eller hemmer det deg i ditt arbeid? På hvilken måte?
- Handler livsmestring om enkeltbarn eller en gruppe med barn?
- Er det motsetninger å jobbe med livsmestring og hele barnegruppa på en avdeling?

### Oppfølgingsspørsmål:

- Hvorfor er dette viktig?
- Er det noe annet som er viktigere?
- Kan du gi meg et eksempel på...?
- Rammeplanen sitt kapittel om livsmestring
- Referere til de respektive årsplanene – er du kjent med innholdet? Jobber du med de styringsdokumentene og planene som blir beskrevet?

### 8.3 Godkjenning fra NSD

# NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

## Vurdering

**Referansenummer**

341716

**Prosjekttittel**

Livsmestring i barnehagen

**Behandlingsansvarlig institusjon**

Universitetet i Agder / Fakultet for humaniora og pedagogikk / Institutt for pedagogikk

**Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)**

Soern Finn Menning, soern.f.menning@uia.no, tlf: 38141405

**Type prosjekt**

Studentprosjekt, masterstudium

**Kontaktinformasjon, student**

Bente Triseth, benta06@student.uia.no, tlf: 40017641

**Prosjektperiode**

03.01.2022 - 15.05.2022

**Vurdering (2)****22.02.2022 - Vurdert**

Personverntjenester har vurdert endringen registrert i meldeskjemaet.

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg. Behandlingen kan fortsette.

Deltagerne i prosjektet har taushetsplikt. Intervjuene må gjennomføres uten at det fremkommer opplysninger som kan identifisere elever eller annen taushetsbelagt informasjon.

**OPPFØLGING AV PROSJEKTET**

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson: Lisa Lie Bjordal

Lykke til videre med prosjektet!

**21.12.2021 - Vurdert**

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 21.12.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

## TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.05.2022

## LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Der de registrerte er barn vil samtykke innhentes fra deres foresatte. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

## PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte/de foresatte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

## DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte/ de foresatte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

## FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

## MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>  
Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

## OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!